כאהל לשבת ׳הדורים כצאתכ

Didascolicon hugonis
Regimine principum Ar...
Methodius et ...
De venal...
Vita p...

אתן הלל בשוררי ראשים ׳ הדרא כנגדון כני את הת
ראשי תנינים אשר על גבי הרשים ׳ ראות
בזה חודש מחדשים ׳ שיר חדש והנה מחדשים ׳ תו
שפתי בשורי ארבעה חדשים ׳׳ ׳ ארבעה חדשי

Vicarius
Vicarius

נבמחוה ׳ כי ארתה וה מיוה לחווה כאשר שמענו כן עוד נחזה ׳׳
לברכינו בשלום בחודש הזה ׳׳ ׳׳ בא יה עושה השלום ׳׳

ורצר לשבת הגדול ׳׳

נות עליו נסים ארבעה כוסות
מחוה כי ארתה זה מצוה לחוה כאשר שמענו כן ס
רצינו כשיר בחודש הזה כא יי המחדיר שניתנו
שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד
ומגן ישעינו אתה הוא לדור ודור נודה לך ונספר
חיינו בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל ניסיך
לאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובקר צהרים יהל'
ך המרחם כי לא תמו חסדיך מעולם קוינו לך ועל

נה
ב
שלום

REGIS

Distinctio h
De q̄bus t
De Sapie
q̄ studiū
De viribu
Que res a
De ortu th
et mech
De tribus
D' mūdo si
In quo hō
De tribus
Diuisio na
D' ortu log
Recapitul
De phia
Diuisio ph
D' mathe
D' quater
De quater
De quadr
De Arism
De musica
D' Astro
De Arme
Diuisio m
Diuisio m
De Astro
Diffinitio
De phia
De propr
Recapitl
Diuisio pr
Diuisio m
D' Lanific
De Arma
Nauigac
Agricultu
Venatio

a a o b c d e f g h

Registrum super Didascolicon Hugonis

Distinctio hominum secundum ingenia
De quibus tractatur in libro
De Sapientia
Quod studium sapientie est philosophia
De viribus anime
Que res ad philosophiam pertinent
De ortu theorice practice
et mechanice
De tribus rerum permanenciis
De mundo supralunari et sublunari
In quo homo sit similis deo
De tribus operibus
Divisio nature
De ortu logice
Recapitulatio annotatorum
De philosophia
Divisio philosophie
De mathematica
De quaternario anime
De quaternario corporis
De quadruvio
De Arismetrica
De musica
De Astronomia
De Arimetrica
Divisio musice
Divisio geometrie
De Astronomia
Diffinitio quadruvii
De philosophia
De proprietate quadruvii artis
Recapitulatio dictorum theorice
Divisio practice
Divisio mechanice
De lanificio
De Armatura
Navigatio
Agricultura
Venatio
De medicina
Theatrica — 2us sextinus
De logica
De Gramatica
Alia divisio philosophie
Autores artium et sciarum
Que sit artes preipue legende
De duobus generibus scripturarum
Quod unicuique arti quod suum est
tribuendum ondit
Quot et que sit studentibus necessaria
De ingenio
De ordine legendi
De modo legendi
De meditatione
De memoria
De disciplina
De humilitate lectoris
Exempla frequentationis studii
De reliquis quatuor preceptis
De quiete
De Scrutinio
De paupertate
De exilio
De studio divinarum scripturarum
De ordine et modo librorum divine scripture
De autoribus divinorum librorum
Unde dicta bibliotheca et quibus
ea reparavit
De interpretibus
Autores Evangeliorum
De Autore Epistolarum
De libris Apocrifis
Unde dicti quidam libri biblia
De triplici modo intelligendi sacram scripturam
Res etiam significat in divino eloquio — 2us sextus
De regula in locutione divine
scripture
De modo et ordine legendi sacram scripturam

K. K. LYCEAL BIBLIOTHEK ZU LAIBACH

Quid sit ꝛ quotu^x ē fructꝰ
Qꝰ sit modꝰ legendi diuaꝫ scp
modus legendi
lectio sit incipientiū ē opus
perfectoꝝ
In quibꝫ nūc exercet^r inita illstoꝝ
De tribꝫ generibꝫ lectoꝝ diuine scrip
Qualit^r scriaꝫ querent^s legē drīt scp
D ordine legendi i disciplis
De historia
De Allegoria
De Tropologia
D ordine libroꝝ i lectiōe sua^o
D ordine narrationis
De expositione
De lra
De Sensu
D Sniā diuinaꝫ scriptraꝫ
D modo legendi
Meditacōꝫ obtinet

DIDASCOLICON · HUGONIS · DE · SANCTO · VICTORE · P·

Tribus modis res subsistere habent: in actu, in intellectu, in diuina mente, hoc est in diuina ratione et ratione hominis et in se ipsis. In se subsistentes non transeunt quidem, sed tamen immutabilia non sunt. In ratione hominis mutabilia sunt. In mente vero diuina sine omni immutabilitate subsistunt. Quod est in mente hominis ymago est eius quod est in mente diuina. Ad mentem diuinam facta est creatura rationalis. Ad creaturam rationalem facta est creatura visibilis. Ideo omnis motus et conuersio creaturae rationalis esse debet ad mentem diuinam. Sicut omnis motus et conuersio creaturae visibilis est ad rationalem creaturam. Sicut homo cum quod mente concepit ut etiam aliis patens possit quod sibi soli notum est, foris eius exemplum depingit, postea etiam maioris euidentiae quomodo id quod ad exemplum propositum est cum ratione eius concordet verbis exponit. Ita deus volens ostendere inuisibilem sapientiam suam, exemplum eius in mente rationalis creaturae depinxit. Ac deinde corpoream creaturam faciens foris illi quod intus haberet ostendit. Rationalis ergo creatura ad similitudinem diuinam diuinae rationis nullo mediante primo loco facta est. Corporea vero creatura ~~facta est~~ mediante rationali creatura facta est ad similitudinem diuinae rationis. Hinc est quod angelus appellatur lux. In Genesi dicitur: Dixit deus: fiat lux, et facta est lux. De ceteris vero operibus dei dicitur: Dixit deus: fiat, et factum est ita. Et deinde adiungit: et fecit deus. Quia angelica creatura naturaliter primum in ratione diuina fuit per dispositionem, postea in se ipsa subsistere coepit per creationem. Aliae autem creaturae primum in ratione diuina fuerunt, postea in cognitione angelorum factae sunt, postremo in se ipsis subsistere coeperunt. Cum enim dictum est: Dixit deus: fiat, hoc ad mentem diuinam pertinet. Et factum est ita, ad intellectum angelorum. Et fecit deus, ad actum rerum.

Multi sunt quos ipsa adeo natura ingenio destitutos reliquit, ut ea quae etiam facilia sunt intellectu vix capere possint. Et horum mihi duo genera esse videntur. Nam sunt quidam qui, licet suam hebetudinem non ignorent, eo tamen quo valent conamine ad scientiam anhelant, et indesinenter studio insudantes, quod minus habent effectu operis, obtinere merentur affectu voluntatis. At alii, quoniam summa comprehendere nequaquam se posse sentiunt, minima etiam negligunt, et quasi in suo torpore securi quiescentes, eo amplius in maximis lumen veritatis perdunt, quo minima quae intelligere possent discere fugiunt. Unde Psalmista: Noluit intelligere ut bene ageret. Longe enim aliud est nescire, atque aliud nolle scire.

Distinctio hominum secundum ingenia

Nescire quidem infirmitatis est.
Scientiam vero detestari prave
voluntatis est. Est aliud hominum
genus, quos admodum natura
ingenio ditauit et facilem
ad veritatem veniendi aditum
prestitit quibus et si par sit
valitudo ingenii non ea tamen
omnibus virtus et voluntas est
per vitia et doctrinam naturalem sensum
extolendi. Nam sunt plerique
qui negocijs huius seculi in tantis
quam nimis est implicati, ac vicijs
et voluptatibus corporis dediti.
talenta dei terra obruunt et ex eo
nec fructum sapientie nec usuram
boni operis querunt. qui profecto
valde detestabiles sunt
Rursus alijs rei familiaris in-
opia et tenuis sors discendi
facultatem minuit. quos tamen
plene per hoc excusari minime
credimus. cum plerosque fame.
siti laborantes. ad scientie
fructum peruenire videamus.
Et tamen aliud est cum non possis. aut
vt verius dicam. non facile
possis addiscere. atque aliud
posse et nolle scire. Sicut enim
gloriosius est. cum nulle suppetat
facultates. sola virtute sa
pientiam comprehendere. sic profecto
turpius est vigere ingenio
diuitijs affluere et torpere otio.

De quibus tractat in libro

De precipue res sunt quibus quisque
ad scientiam instruitur scilicet lectio
et meditatio. ex his lectio prior
in doctrina obtinet locum.
et de hac liber iste tractat
Dando precepta legendi. Tria
autem sunt precepta lectori magis
necessaria. Primum ut sciat quid
quod legere debeat. Secundum quo
ordine legere debeat. Tertium
quomodo legere debeat. De his
tribus per singula agit in isto libro.
Instruit autem tam secularium
quam diuinarum lectorem. Unde et
in duas partes diuidit. quarum
unaqueque tres habet distinctiones.
In prima parte docet lectorem artium
In secunda parte docet lectorem diuini
torum. Aut hoc modo ordo
primum quid legendum sit. Deinde
quo ordine et quomodo legendum sit.
In prima parte enumerat originem.
Ut autem sciri possit quid legendum
sit aut quid precipue legendum sit.
In prima parte enumerat primum originem
omnium artium. Deinde descriptionem
et partitionem earum. et quomodo unaqueque
contineat. et eadem contineat aliquam
siue partes philosophie. a summo usque ad
ultima membra. Deinde e-
numerat auctores artium. Et postea
ostendit que ex his videlicet artibus le-
gende sint. Deinde quo ordine
et quomodo legende sint aperit. postea
legentibus vite sue disciplinam
prescribit et finitur prima pars.
In secunda parte primum determinat
que scripture diuine appellande sint.
Deinde numerum et ordinem diuinorum
librorum et auctores eorum et interpretationes
nominum. Postea agit de quibusdam
proprietatibus diuine scripture que maxime
sunt necessarie. Deinde docet qualiter
legere debeat sacram scripturam

Res qui in ea correctionem mo-
rum studiorum et formam vivendi
querat. Quod ultimum dom in
quod propter amorem sue legit eam
et quod 2 pars finem accipit Liber primus capitulum
Omnium expetendorum prima est sapientia
in qua perfecti boni forma consistit
Sapientia illuminat hominem
ut se ipsum agnoscat qui ceteris
similis fuit, cum se preceteris factum
esse non intellexit. Immortalis
quippe animus eius sapientia
illustratus respiciat principium sui
et quam sit indecorum agnoscit ut
extra se quicquam querat, cui quod ipse
satis esse poterat. Scriptum legitur
in tripode appollinis e. Noscere
o caput tuum: cognosce te ipsum
Quia nimirum homo si non ori-
ginis sue inmemor esset,
omne quod mutabilitati obnoxium
est quam sit nichil agnosceret
Probatiua autem sententia
capit philosophos animam ex cunctis
nature partibus asserit esse compacta
Et thimeus platonis ex dividua
et individua mixta quoque substantia
itemque eadem et diversa ex utrisque
mixta natura quo universitas
describitur entelechiam
formavit. Ipsa namque et initia et
ex initiis concreta capit quia et
invisibiles per intelligentiam rerum causas
comprehendit visibiles et actua-
lium formas per sensum passiones
colligit, secta quoque in orbes ge-
minos motu gyratur,
quia sive per sensus ad sensibilia exeat,
sive per intelligentiam ad invisibilia ascendat

ad se ipsam rerum similitudines
circuiens rapiat. Ideo est quod eadem
mens que universorum capax est,
ex omni substantia atque natura quo
similitudinis representat figuram
temptat. Pittagoricum namque
dogma erat, similia similibus
comprehendi. Ut scilicet anima rationalis non
ex omnibus composita foret, nulla-
tenus omnia comprehendere posset
secundum quod quidam dicit: Terram
terreno comprehendimus, ethera
flammis, humorem liquido,
nostro spirabilem flatu. Nec tamen
existimare debemus viros
in omni re peritissimos hoc de
simplici essentia sensisse, quod
illa se partium quantitatem
distenderet, sed ut apertius
mirabiles eius demonstraret ~~vim~~ proprias
dicebant autem ex omnibus constare.
Non enim compositionem sed compositionis
rationem. Neque enim hec rerum
omnium similitudo aliunde aut
extrinsecus advenire credenda est,
sed ipsa potius eam in se et
ex se nativa quadam vi et propria
virtute capit. Nam sicut Varro
in periphision dicit: Non omnis
varietas extrinsecus corporibus accidit
ut necesse sit quicquid variatur aut
amittere aliud quod habuit
aut aliud et diversum
extrinsecus quod non habuit
assumere. Videmus quod paries
extrinsecus adveniente forma
imaginis corporis similitudinem
accipit. Cum vero impressor me-
tallo figuram imprimit

ipsum quide nō exinsecus sꝫ
ex ppa virtute et nāli abilitate
aliud iā ad reperiendū impt
Sic in nr̄a mens ex ōim
siliue insignita / omnia eedē
atꝫ ex omnibꝫ cōpositioꝫ non
integraliter suscipe / sed
virtualr atꝫ potencialit cōtiet
Et h ē ie mēe nē dignitas
quia omēs eque naturalit hnt
sꝫ nō oēs eque noverūt Animꝰ
em̄ corporeis passionibus
cōsopitꝰ et p sēsibꝫ formas
ex semetipm̄ abductꝰ oblitꝰ
ē cō fuit Et quia nl ad sensū
se inuenit nil pt qd vide
ee credit Repam at p doctrinā /
vt nosceam cognoscag nā Et
vt dixamꝰ · ex nō querere
qd in nobis possimꝰ recite #
felix est et possidet beatū
Primꝰ om̄ pittogoras
studiū sapientie phyam
nuncupauit / maluitqꝫ phōs
dici Namqꝫ antea sophos ·i·
sapientes vocabant Pulcre
quide inquisitores veritatis
non sapientes sꝫ amatores
sapie vocat Quia in nr̄a
deo latet oē veritas ut eius
amore cpūlibꝫ ad eꝰ inqui
sitioꝫ assurgat animꝰ Dif
ficile in ipa veritate cōprehēde
queat Phyam aut eā rꝫ
q vere eent / sui cōgnicōe
scias sortirent / i disciplinā
esse cōstituit Est aut phya
amor ⁊ studiū ⁊ amicitia
quodāmodo sapientie

Summū i(gi)t(ur) i(n) vita solamē ē studiū sapie quā q(ui) inveit

Studiū sapie est phia

Sapientie vō nō hꝰ q
in fcamētis quibusdā et
in aliqꝫ fabrilibꝫ sciencia
notiaqꝫ cōsistat Sꝫ illius
sapientie q nullꝰ indiget
omniū mens et sola rerum
primeua vō ē Est aut h aor
sapientie / intelligentie ai
ab ipa pura sapia illuīatio /
et qdamꝰ ad se ipam retractio
atꝫ advocatio vt videat
sapie studiū divinitatis et
puxe mentis illiꝰ amicitia
Hec i(gitur) sapientia cuncto
aīaꝫ generi nitiū summe
divinitatis imponit / et ad
pprīā nē vim puritatem
qꝫ reducit Hinc nascitur
speculationi cogitationiqꝫ
veritas / ⁊ scā puraqꝫ actuū
castimonia Animos humanis
aīs hoc excellentissimi
boni phye cōpatū cōe silo
pcedat ordo / ⁊ ab ipis aie
efficientijs ordiendū est
Triplex omnio aie vis i ve
getandis De viribꝫ anime
corporibꝫ dephenditur
Quarū vna quide vitam
soli corpori subministrat
vt nascendo crescat / alēdo
qꝫ subsistat Alia vero
sentiendi iudiciū pbet
Tercia vi mentis et ronis innitat
Quarū quide pē ī cōstitue
re creandis / nutriendis ·
alendisqꝫ corporibꝫ pstat
Nullū vero ronis
sensꝰ ue iudiciū Hec aut

est herbarum atque arborum et
quicquid terre radicibus affixum est.
Que vero composita atque unita est
ac prima sibi sumens et in
parte constituens. Varia
de quibus potest capere ac mihi
forme initium capit. Omne
enim aliud quod sensu vegetatur
et nascitur et nutritur et alitur.
Sensus vero dicitur sit et
usque ad quinarium numerum consistit
Itaque quicquid alitur non etiam sentit
Quicquid vero sentire potest etiam alitur
et ei anime vis nascendi pa-
riter atque nutriendi probatur esse subiecta
Quibus vero sensus adest non in
eas res capiunt formas quibus
sunt in corpore feriuntur presente
sed abscedente quoque sensu sensibilibus
que sepositis cognitarum sensu
formarum ymagines tenent
memoriam que constituunt et prout
quodque animal valet longius
breviusque custodit. Sed eas
ymaginationes confusas atque
inevidentes sumunt ut nichil
ex earum coniunctione ac compositione
efficere possint. atque ideo meminisse
quidem non eque omnia. Amissa
vero oblivione recolligere ac
revocare non possunt. Futuri
vero ex hiis nulla cognitio est.
Sed vis anime tercia que seni
priores alendi scilicet ac senti-
endi trahit. Hiis quasi velud
famulis atque obedientibus
utitur. eadem tota in racione est
constituta. eaque vel in rerum
presencium firmissima conprehensione

vel in absentium intelligentia
vel in ignotarum inquisitione
versatur. Hec tamen humano
generi presto est que non solum
sensuum ymagines quam perfectas
et inconditas capit sed esse
pleno actu intelligentie
quod ymaginatio suggessit
explicat atque confirmat. Itaque
ut dictum est huic divine
nature non ea tantum in cognitione
sufficiunt que subiecta sensibus
comprehendit verum etiam ex sensibus
ymaginatione concepta et ab-
sentibus rebus nomina videre potest
et quod intelligentie racione comprehendit
vocabulorum quoque posicionibus
aperit. Illud quoque ei nature proprium est
ut per ea que sunt nota sit incognita
vestiget. Et non solum
unumquodque an sit sed etiam
quid sit et quale sit nec
non cur sit optat cognoscere.
Quam triplicem anime vim
sola ut dictum est natura hominum
sortita est. Cuius anime vis
intelligentie motibus non caret
que in hiis quatuor speciebus vim
racionis exercet. Aut enim ad
an sit inquirit aut si esse
constiterit quid sit aut dubitat
At si etiam utriusque scienciam
racione possederit quale sit
unumquodque vestigat atque
in eo cetera accidentium
momenta perquirit. Quibus
cognitis cur ita sit querit et
racione mobiliori vestigat.
Cum igitur huiusmodi actus sit humani

Que res ad philosophiam ptinent

animum ut specialit' in pncau
cognitione, a in absentium
intelligentia, a in rerum
inquisitione atq inventione
verset'. Duo sit in quib'
omnes operam vis aie rationalis
impendit. Omni quide ut
re nas inquisitor rone
cognoscat. Alium vo ut ad
stilum prius veiat. qd' post
cuntas modalis exerceat
Sed ut video inextricabilem
ia ipo loquendi ordine
laborintu incidim'. vbi nb
plerius smo, s rebs obstinat
difficultate paiat. Cum
em de studio sapie loqui
cepim', id qz solis hominibs
quoda ne privilegio attestan
sum', omit mit omn humanoz
actiu modeatrice quedam
sapientiam posuisse videm.
Si em brutoz animaliu na
q no regit' ronis iuditio
motus suos sm solas sensuu
pasios diffinidit. et inappetendo
sev fugiendo aliquod no
no intelligen' vit discretione,
s ceco quoda carnis
affectu ipellit'. Restat
ut ronis aie actus ceca
cupiditas non rapiat,
s modatrix sapientia
precedat. Q si vim ee constituta
no soli ea studia iqbus
int d' re na vel disciplia
agit' moz. Omn etiam omn
humanoz actiu seu studioz
ronis. no mge ad philosophiam
diffinire possim'. Philosophia

est disciplina omn humanaz rerum
atq divinaz ro plene investigans.
Nec movere d3, q sb
diffinitione philosophiam esse maiorem
studiu sapie, no hmi' que
instrumentis explicatur, ut
e agriculatua, architecta
et hmi. s hmi' sapie que
sola rerum princiua e ro. Pt
namq idem actus et ad philosophiam
ptine sm rom sua, et ab ea
excludi sm ad ministratione
verbigerem ut d' pnti loqm.
Agriculatua ro philosophie e, huius
administratio. Preterea opa
artificii, et si na no sit, ymitant
tn nam, et sui exemplar
forma, q na e qua imitant.
Ton expi mit unde ia q
ron cognitur. Philosophia mores
actus diffinide. Utria nrē
sit, tot philosophie ptes ee. Qt
sunt diversitates rerum ad
quas ipas ptine constiterit.
Cum aut humanaz actionum
seu studioz q sapia modeat
finis et intentio ad hoc
spectare debet ut vel ne
nre reparet' integritas,
vel defectuu quib' pns
subiacet vita. Sep' inutas
dicam apertius qd' dixi.
Duo sit in homine. Boni
vis et mali. Na et viciu.
Bonu, quia na e qd' qz
corruptu e, qz minus est.
exercitio reparandu e. Malum
tum, qz viciu e, qz corruptio
e, qz na non est excludendu
e. Ro' si studiis ex te' i nopt

Theorica prtice i mechanice

De tribus rerum principiis

saltem adhibito remedio
tparand' e. hoc e oio qd' a
gendu e et na reparet
et excludat viciu integritas
vo huae ne duobz modis
pficit. scia et vtute. q nb
cu supnis et diuis sbz
silitudo e. Na ho cu simpx
na no sit. s gemina cpartz
e sba. sm scia ptem vna
q potior est. et ut apertis dica
qd' oz dcam qua ipe est
immortalis. Sedm vero
alteram ptem q caduca e
q sola hijs q n ssibz fide
prare nesciunt. cogita est
mortalitati et mutabilitati
obnoxius e. vbi tenes morti
nte e. qcies amitte id qd' e
et hec est vltima pars
rez q prm et fine hnt
Sunt nacz in rebus alia
q nc prm hnt nc finez
hnt. et hc etna nomiant
Alia quide q prm hnt.
s no fine clauduntr. dicunt
ppetua. Alia q inituu et
fine hnt. et hec tpalia sut
In primo ordine id ostituus
cui non aliud ee et id qd' e
: cuius ca et effectus diuisa
sit qd' non aliunde s a se
metipo subsiste hz vt est
sols ne genitor et artifex
Aliud vo cui aliud est esse
et id qd' e qd' aliunde adee
venit et ex ca precedente
in actu pfluxit ut esse
incipe. Ista e q mdm ouet

De id qd' in gemina stat
est qddam qd' a causis suis
primordialibz ut ee incipiat
no mouete ad actu pdit
solo diuie volutatis arbi
trio. ibiqz immobile. ois
finis ac vicissitudinis expe
ers sit. Huiusmodi sut rer
sbe quas ufyas dicunt
et cuncta supliminar mdi
corp. q ee io no inicet.
diuina appellata sut. 3a
pars re e. q prm et fine
hnt. et pse adee no pemit
ez opa sut ne. que ouunt
sup terra sub lunari globo
mouete igne artifice. q vi
quadam descendt ad res
visibiles pcrandas. De illi
ergo dcm e. Nichil i mdo
morit eo q n a eena peat
Non em eenc sz insciut
s forte. Cu vo for insire
dr non sit intellige dc
ut aliq res exnis pie oio
et esse suu amitte cdatur
s variari potius vel sit
fortassis. ut q uncta fuerat
ab inuicem separentur
vel q separata erant con
iungant. ut que h erant
illuc transeant. ut q nc erat
tuc osistant. in qbz oibz
ee suu detrimeti nl patit
De hijs dcm e. Pia orta
occiduit et aucta senescunt.
eo q cuncta nc opa. sicut
prm hnt. ita etl finis

aliena non sit. De illo dictum est: De nichilo nichil, in nichilum nil posse reverti, eo quod omnis natura et primordialem habet causam et subsistentiam perpetuam. De his dictum est: Et redit in nichilum quod fuit ante nichil, eo quod omne opus nature sicut temporaliter ex occulta causa in actum prodiit, ita eodem actu temporaliter desituro eo unde venerat reversum sit.

De mundo superlunari et sublunari

Hinc est quod mathematici mundum in duas partes diviserunt, in eam videlicet partem que est a circulo lune sursum, et in eam que deorsum est. Et superlunarem mundum eo quod in eo omnia primordiali lege constant naturam appellant; sublunarem vero opus nature, id est superioris. Quia omnia genera animantium in eo quod vitalis spiritus infusione vegetantur a superioribus per invisibiles meatus infusum nutrimentum accipiunt, non solum ut nascendo constent, sed etiam ut alendo subsistant. Unde etiam superiorem mundum tempus vocabant propter cursum et motum siderum que in eo sunt; inferiorem temporalem, quia secundum motus superiores agitur. Item superlunarem propter perpetuam lucis et quietis tranquillitatem Elysium; hunc autem propter inconstantiam rerum fluctuantium infernum nuncupabant. Hec paulo latius persecuti sumus, ut ostenderemus hominem, qui propter mobilitatis particeps est, in ea quod necessitati obnoxium esse, in ea vero que immortalis est divinitati esse cognatum. Ex quo colligi potest id quod supra dictum est, quod videlicet omnium humanarum actionum ad hunc finem concurrit intentio, ut vel divine imaginis similitudo in nobis restauretur, vel huius vite necessitudini consulatur, que quo facilius ledi potest adversis, eo magis foveri et conservari indiget.

In quo homo sit similis deo

Duo vero sunt que divinam in homine similitudinem reparant, speculatio veritatis et virtutis exercitium, quia in hoc deo homo similis est quod sapiens et iustus est, ille vero actioni. Sed iste mutabiliter, ille immutabiliter sapiens et iustus est. Reliquarum vero actionum que huius vite necessitati deserviunt trimodum genus est: primum quod nature nutrimentum administrat; secundum quod contra molestias que extrinsecus accidere possunt munit; tertium quod contra illata prestat remedium. Cum igitur ad reparandam naturam intendamus, divina actio; cum vero illi quod in nobis infirmum est necessaria providemus, humana actio est. Omnis igitur actio vel divina vel humana est. Possumus autem non incongrue illam, eo quod de superioribus habeatur, intelligentiam appellare; hanc vero, quod de inferioribus habet et quodam consilio indiget, scientiam vocare. Si igitur sapientia, ut supra dictum est

cuctas q̄ rone fiūt moderat̄
actiones, qn̄s ē īā· ut sapiā
has duas ptes continere
· intelligentiā et scientiā
dicamꝰ / Rursꝰ intelligentia
quoniā et investigatione
veritatis et in moꝝ considera-
tione laborat. eā in duas
spēs dividimꝰ, theoricā
et speculativā et practicā
· activā· q̄ etiā ethica · mo-
ralis appellatur Scīa vero
quia opera humana psequit̄
congrue mechanica · idest
adulterina vocatur De tribus operibus

Sunt etenim tria opera· opꝰ
dei· opus nāe· opꝰ artificis
ymitantis nāȝ Opus dei
ē· qd' nō erat creare Unde
illud in principio creavit deꝰ
celū et terrā· Opus nāe est
qd' latuit ad actū pducere
Unde illud pducat terra
herbā virentem Opus
artificis ē· ē disgregata
coniūgere· ut coniuncta segregare
Unde illud Consuerunt sibi
pizomata etc Neq; enim po-
tuit terra ut celū creare· ut
hō herbā pducere· q̄ nō pal-
mū ad statuā addere pt
In hijs tribus operibus· co-
uenienter opꝰ humanū· qd' nā
nō ē· s; ymitat̄ nāȝ· mecha-
nicū · adulterinū nominat̄.
quemadmodū et clavis
subintroducta· mechanica dr̄

Qualit̄ aut̄ opꝰ artificis
ymitat̄ nāȝ longū ē et
onerosū psequi p singula
Possumꝰ tamen exēplā
in paucis id demōre Nā
statuā fudit· hoīeȝ induit
ē Nā domū fecit montes
respexit Nā enim ut ait
ppha Qui emittis fontes
in convallibꝰ int̄ mediū
montiū pertransibunt aque
Eminentia montiū aqꝰ nō
tetigit Sta domꝰ in altū qdā
cacumine levanda fuit ut
irruentiū tempestatum
molestias· tuto eripere poss;
Qui usū vestimentorum
primꝰ adinvenit, considerauit·
q̄ singula queq; nascentiū·
ppa quedā hnt munimenta
q̄bus nāȝ sua ab incommodis
defendunt· Cortex ambit
arborem· Penna tegit
volucreȝ· piscem squama
cooperit· Lana oue induit
pilo iumenta ꝛ feras vestit
Concha testudinē excipit
Ebur elevante vacula nō
timē fat Nec tn̄ sine causa
factū ē· q̄ cū singla animātiū
nāe sue arma secū hēant
solꝰ homo inermis ꝛ nudꝰ
nascat̄ Optauit enim ut
in illis q̄ s; pvide nesciunt·
nā consuleret· hoī aut· ex
hoc erat maior expiendi
occasio pareret̄ cū ill que
ceteris nār data sūt· ppa

con inveniret homo. Multo enim magis enitet homo hec eadem inveniendo quam habendo. Clarissime et sic quoddam proverbium sonat: Ingeniosa fama omnes exclusit artes. Hac equidem conditione ea que nunc excellentissima in studiis hominum vides reperta sunt. Hac eadem pingendi, texendi, sculpendi, fundendi infinita genera exorta sunt, ut iam natura cum ipsa miremur artificem. Quia vero iam totiens nature nomen inculcavimus, licet ut ait Tulius nature diffinire sit difficile, non tamen huius vocabuli significationem silentio preterire. Nec quia non omnia que volumus dicere possumus, ideo quod possumus tacere debemus.

Dio nāe

Plinius veteres de natura dixisse invenimus. Sed nichil ita ut non aliud ad hoc restare videatur. Ex eorum tamen dictis colligere possumus tribus maxime modis huius vocabuli significatione uti solebant, singulis suam diffinitionem assignando. Primo per hoc nomine significare voluerunt id archetipum exemplar rerum omnium quod in mente divina est, secundum cuius rationem omnia facta sunt, et dicebant naturam esse uniuscuiusque rei primordialem causam, scilicet a qua non solum esse, sed etiam talis esse habeat. Secundum hanc significationem talis diffinitio assignatur: Natura est quod unicuique suum esse attribuit. Secundo modo naturam esse dicebant proprium esse uniuscuiusque rei. Cui secundum hanc significationem talis diffinitio assignatur: Natura est unamquamque rem informans propria differentia. Secundum quod dicere solemus: Natura est omnia pondera ad terram urgere. Tertio diffinitio talis est: Natura est ignis artifex ex quadam vi procedens in res visibiles procreandas. Physici namque dicunt omnia ex calore et humore procreari. Ideoque et Virgilius Occeanum patrem appellat. Et Valerius Soranus in quodam versu de Jove in significatione etheri ignis dixit: Jupiter omnipotens rerum regumque repator progenitor genitrixque deum, deus unus et idem.

De ortu Logice

Philosophia in theorice et practice et mechanice distincta, superest logice quoque originem diligentius investigare. Quam ideo ultimam animo, quia postremo inventa est. Cetere prius reperte fuerant. Sed necesse fuit logicam inveniri, quoniam nemo de rebus convenienter disserere potest nisi prius recte et veraciter loquendi rationem agnoverit. Nam sicut dicit Boecius: Cum primitus antiqui circa naturas rerum et morum qualitatem investigandam operam intenderent, necesse fuit sepe falli eos, quia vocum et intellectuum distinctionem non haberent.

ut in multis Epicurus, qui
ex athomis mundum constare
putat, et honestatem et
voluptatem metitur. Hoc
autem idcirco huic atque illis acci-
disse manifestum est, quoniam
per imperitiam disputandi
quidquid ratiocinatione comprehen-
derant, hoc in rebus quoque ipsas
evenire arbitrabantur. Hic
vero magnus est error. Neque
enim sicut se res ut in numeris ita
etiam in ratiocinationibus sunt.
Numeris enim quidquid in digito-
rum computatione evenerit, id
sine dubio in rebus quoque ipsis
evenire necesse est. Hoc vero
non eque. Ut si ex calculis
centum contingerit, centum quoque
res illi numero subiectas fore
necesse est. Hoc vero non eque
in disputatione fuat. Neque
enim quidquid sermonum decursio
invenerit, id in natura quoque fixum
tenetur. Quare necesse est falli
quia abiecta scientia dispu-
tandi de rerum natura perquirunt.
Nisi enim prius ad scientiam ve-
nerit ut intelligant
que ratiocinatio veram teneat
semitam disputandi, que
verisimilem, et agnoverit que
fida, que possit esse suspecta,
rerum incorrupta veritas
ex ratiocinatione non potest
inveniri. Cum igitur veteres sepe
multis elapsi erroribus
falsa quedam et contraria in
disputatione colligerent,

atque id fieri impossibile videretur
ut de eadem re contraria
conclusione facta utraque vera
sint, dissentiens ratiocinatio
conclusisset, cui vero ratiocinationi
credere oporteret ambiguum
esset, visum est prius ipsius
disputationis veram atque
integram considerare naturam,
qua cognita, tunc id quoque
quod per disputationem inveniretur
an vere comprehensum esset
posset intelligi. Hinc igitur
profecta logice peritia disci-
pline, que disputandi modos
atque ipsas ratiocinationes in-
ternoscendas vias parat,
ut que ratiocinatio nunc quidem
vera, nunc autem falsa, que vero semper
falsa, que numquam falsa possit
agnosci. Hec logica tempore
quidem posterior est, sed ordine
prima. Hec enim inchoantibus
philosophiam prima legenda est,
propterea quod in ea docetur vocem
et intellectum natura, sine quibus
numquam philosophie tractatus rationaliter
explicari potest. Logica dicitur
a greco logos, id est sermo sive
ratio, et inde logica, id est sermo-
cinalis vel rationalis scientia
dicitur. Pars logice rationalis que
disseritiva dicitur continet
dyalecticam et rethoricam
et continet sub se disser-
tivam. Et hec est logica
sermocionalis quia quantam

post rethoicam et pdicam t meth^a
aniam9 Nec putando idc
logicam · srmocionale dici ·
q ante eius inventionem
nulli fuerint srmones · et qi
homines mutuas locutios
pus no habuerint Erant
prius et srmos omes z lre
s no du to srmoni et lrar
i arte reducta fuat · Nulla
adut recte loquedi ul dispu-
tandi precepta data erant
i usu · q in arte Sed osi-
derantes deinde homines
usu in arte posse querti ·
et qd vagu fuat z licenciosu
pus · rectis regulis z precepte
posse restringi Ceperit · vt
dictu est · osuetudinē · q
partim casu · ptim natura
exorta fuat ad artē rduce
Ad qd pravu usq hebat
emendantes / et qd mi9 hebat
supplentes qd supfluu r
secantes et de cto singlis
certas regulas et precepta
pscribentes Huiusmoi fuit
origo oim artiu Hoc per
singula tcentes verum
invenimus · po q eet gra
et scebat et loquebant
homines · Prius q esset
Dyalectica · cocimando vim
a flo discernebat Prius q
esset rethorica · iura ciuilia
tractabant Prius q esset
Arismetica sciam numandi
hebant Prius q musica

esset canebat Prius q
Geometria eet agros me-
suabat Prius q eet Astronomia
p cursq stellar distinctiones
tpm capiebat Sed ve-
nerit artes q lz ab usu
principiu sumserit usu
tn meliores sut Hic lom
eet expone · q fuerint
singular artiu inventores ·
qn extiterit et v Aut
quo modo p eos discipline
exordiu sumpserit Sed
volo pus qda phye diisoe
sm las a sc mitas discerne
Oportet ego bium recaplare
q sup dicta sut ut facilius
fiat transitq ad sequen^a
Quatuo tm diximus ee
scias q reliqs os otinet
· theorica q in speculacoe
vitate laborat Et practica
q mor discipline osiderat
Et mechanica q hiq vite
actos dispensat · Logica
q q recte loquendi et a-
cute disputandi sciam prat
Hic itaq no obsurde i e
q ternaius aie intelligi
pt q obtinuen a su aliq
insituandi astruxerant
Unde et id dctm e p qui
me aie imi dedic gtini
hec q lit sub phya otineat
Et cursu qs sub se otineat
experta dive phie bium onde
Phya est amor sapie ·
que nullius indigens vivax
mes · z sola rez primeua rco

Recapitulacio

Incipit lib 2us Discipline

Hec diffinitio magis ad
ethimologiam nominis exspectat
Philos enim grece amor latine
dr. sophia sapientia. Et
in phia tantum e amor sa-
pientie. Quia et aut
additur. quod nullius indiget
vi m. et s. r. p. vel dia
sapia significat. quod pa
nullius indige dicit. quia
nichil minus continet sed
semel et sil omnia continet
intuet preterita principia et
futura. Vnde et mes idico
appellat. quia quod sit i dia
fuit con. nulla vnquam
oblinione abolet. Prouenia
to e rex. quia ad eius similitu
dinem facta sunt. Dicit quidam
quod illud agunt artes sic mecar
hoc ergo omnes artes agunt
hoc intendunt ut de illa
similitudo in nobis reparet.
quod nobis e forma dei. Cui
quanto magis conformamur
tanto magis sapimus. Tunc
n. in nobis incipit elucere quod
in eius con sic fuit. quod est
in nobis transit. apud illum
in mutabile consistit. Aliter
Phia est ars artium
et disciplina disciplinarum.
ad quam omnes artes et disci-
pline spectant. Ars dici
pt scientia quod artis preceptis re-
gulis quod consistit vt e i scripta.
Disciplina que dicit plena
vt e in doctrina. vel ars
dici pt. quando ad visibile vel
inopinabile tractat. Disci-
plina quando de his quod aliter
se hre non pnt veris
disputationibus ad dissert.
Quia dicit plo et artes
ee voluerit inter arte et
disciplinam. vel ars dici
pt. quod fit in subiecta materia
et explicat p operationes vt
architectura. Disciplina vero
que in speculatione consistit.
et p sola explicat rones
vt logica. Aliter phia e
meditatio mortis. vel quod
magis quam xrianis quod secli ambitione
calcata conversatione disciplinali
similitudine future patrie viuunt.
Aliter phia e disciplina omnium
rerum diuinarum atque humanarum roes
plane investigans. Sic
omnium studiorum et ad phiam
spectat. Administratio vero
no ois phica e et sophia
aliquomodo ad ois res pertinere pt.
Philosophia diuidit i theoricam.
practicam. mechanicam et
logicam. Hec quatuor
omnem continent scientiam.
Theorica interpretat
speculatiua. Practica actiua
que alio nomine ethica i. moralis
dicit eo quod mores in bona
actione consistant. Mechanica
adulterina quia circa huia opa
versat. Logica sermocinalis

Diuisio phie

quia de rebus tractat Theorica
diuidit in theologiam, mathe-
maticam et phisicam. Hanc
diuisionem Boetius facit aliis verbis
Theoricen secans in intellectibiles
intellectibiles et naturales.
per intelligibilem sensit
theologie, per intelligibile
mathematicam, per naturalem
phisicam. Boetius intellectibile
ita diffinit Intellectibile
est quod vnum atque idem per se in
propria semper diuinitate consistens
nullis vmquam sensibus sed tantum
sola mente intellectu que capitur.
Que res ad speculationem
dei atque animi incorporalitatem
considerationis que vere philosophie indaga-
gatione componitur quia greci
theologiam nominant.
Dicta autem est theologia
quasi sermo habitus de diuinis.
Theos enim deus, logos sermo,
vt eo interpretatur. Theologia
igitur est quando aut ineffabilem
dei aut spirituales creaturas
ex aliqua parte profundissima
qualitate disserimus. De mathematica

Mathematica autem doctrinalis
scientia dicitur. Mathesis enim
quando t habet sine aspiratione
interpretatur vanitas et significat
superstitiones illorum qui fata
hominum in constellationibus ponunt
vnde et huiusmodi Mathematici
appellati sunt. Quando autem t
habet aspirationem doctrinam sonat.
Hec autem est que abstracta
considerat quantitatem. Abstracta
autem quantitas dicitur quam
intellectu a materia separamus
vel ab aliis accidentibus
vt est par, impar et huiusmodi
in sola ratiocinatione tractamus
quod doctrinam facit non naturam.
Hanc Boetius intelligibile
appellat quia primam partem
intellectibilem cogitatione
atque intelligentia comprehendit.
que sunt omnium celestium superne
diuinitatis et quecumque sub lunari
globo beatiore animo atque puriore
substantia valet et postremo humanarum
animarum que omnia cum prius
intellectibilis substantie fuissent
corporum actu ab intellec-
tibilibus ad intelligibilia
degenerauit, vt non magis
ipsa intelligantur quam
intelligant et intelligentie
puritate tunc beatiora sunt
quotiens sese intellectibilibus
applicauerint. Spirituum
nature et animarum naturam quia
incorporea est et simplex est
intellectibilis substantie particeps est.
Sed que per instrumenta sensuum
non vniformiter ad sensibilia
comprehendenda descendit
eorumque similitudines per ymaginationes
ad se trahit, in eo quodammodo
sua simplicitate deserit
quo compositionem admittit.
Recte enim omnino simplex
dici potest quod composito sille
est eadem igitur res diuersis

respectibus intellectibilis sit
et intelligibilis est. Intellectabilis
eo quia incorporea sit natura. et
nullo sensu comprehendi potest
Intelligibilis vero id. quod scilicet primo
quidem est sensibilium. nunc in sensibilibus
Intelligibilis autem quod quidem
ipsum solo percipi intellectu.
sed non solo intellectu percipitur
quia ymaginatione et sensu
licet. quo ea que sensibus
subiacet comprehendit Alla-
tendo id est corporea dignatur
quia circa visibiles corporum for-
mas sensuum passiones circuit
eas quia attractas per ymagines
in se trahit totiens a sua
simplicitate scinditur.
quotiens aliquibus contrariis
passionibus qualitatibus infertur
Cum vero ab huiusmodi distractione
ad puram intelligentiam
ostendens in unum se col-
ligit. fit verior intellectibilis
sub participatione. *De quaternario anime*
Huius quoque progressionis
regressionis quia rationem
ipse etiam numerus docet Ter
ter unum. fiunt tria. Ter tria
faciunt novem Ter ter
novem faciunt xxvii De
ter .27. fiunt 81. Ecce tibi
in quarto gradu unitas prima
occurrit Idemque evenire
videbis. Et usque ad in-
finitum duxeris multiplicando

Ut semper in quarto gradu
unitas emicat Rectissime
autem simplex anime essentia
unitate exprimitur. que ipsa
quoque incorporea Ternarius
quoque sibi indissolubile medie
unitatis vinculum congruere
ad animam refertur. sicut quaternarius
ternarius. quia duo media
habet id est quod dissolubilis est
proprie ad corpus pertinet
Prima id est progressio anime
est. que de simplici essentia
sua que unitate monade
figuratur in virtuale ternarium
se extendit. ubi iram per
concupiscentiam ad appetitum ad
per rationem contemplatur et rationa-
liter utrumque discernat
Et recte a monade in triade
profluere dicitur. quia omnis essentia
naturaliter prior est potentia sua
Rursum. quia eadem unitas
in ternario multiplicante
ter invenit. Hoc sit quia
anima. non per partes. sed tota
in singulis suis potentiis
consistat. Neque enim ut rationem
solam. vel iram solam.
vel concupiscentiam solam.
tertiam partem anime dicere possumus
Cum nec aliud nec minus sit
in substantia. ex quam anima
Nec ad nec minus ira quam anima
Nec ad nec minus concupiscentia quam anima
Sed una eademque substantia
secundum diversas potentias suas
diversa sortitur vocabula
Deinde a virtuali ternario

Tertia progressione ad regenda
humani corporis ministeria
descendit. quod novenario
componitur. quia novem sunt
foramina in humano
corpore quibus secundum naturalem
contemperantiam influit et
effluit omne quod idem
corpus vegetat et regit.
Sic quoque ordo est. quia
prius anima post sensibus
quam corpori commisceat.
Postea autem in tertia progressione
per sensus iam extra se
profusa ad visibilia hec
que per 27 quod solidum est misit
et ternaria divisione ad
similitudinem corporis fi-
gurat dispensanda per
infinitas actiones dissipat.
In quarta autem progressione
soluta a corpore ad pu-
ritatem sue simplicitatis
revertitur. Adeo quod in quarta
multiplicatione ubi ter 27
in 81 exierunt menas
summo apparet ut evidenter
clareat quod anima post huius vite
tempus qui per 80 designatur
ad unitatem sue simplicitatis
redeat. a qua prius discesserat
cum ad humani corporis re-
gendum descendebat. Est
autem in 80 meta humane
vite naturaliter consistat. propheta
declarat. Si in quadrupla
Progressione inquit in
valitudine 80 anni et amplius
eorum labor et dolor. Hanc

quadruplam progressionem
illum quaternarium anime de quo
superius locuti sumus quidam
intelligi putant. Cuique ad
differentiam quaternarii corporis
quaternarium anime appellari.
Quem corpori quod sunt quater-
narium assignant. Sic in monas
anime. Ita duas corpori conjungunt.
Et bis duo sunt quatuor
De bis quatuor sunt octo
De bis octo sunt sedecim
De bis 16 sunt 32. Hic in
quarto loco. Similiter idem
binarius in se. A quo multipli-
cationem sumpsit ter omnino
Ideoque si in infinitum procedere
non dubitant omnino ut
quarto se redeundi veniat. Et
hic est quaternarius corporis
in quo intelligi datur. Ut
quod a solubilibus componi inci-
pit. ipso quod esse solubile
videns. sunt satis apte ut
puto. Quoniam anime de intellectibilibus
ad intelligibilia degenerant
quando a puritate simplicis intelli-
gentie quae non a sensu corporum
imaginem ad visibilium
imaginationes descendit.
Rursusque breviores fiunt. quando
se ab hac distractione ad
simplicitatem sue naturae fontem
colligentes quodam ordine
figurae signo in processione componitur
et in primo capitulo dicamus. In-
tellectibile in nobis id quod
est intelligentia. Intelligibile
vero id quod est imaginatio
Intelligentia vero est de

De quaternario corporis

solis rex princeps . deo videlicet
et ylem . et de incorporeis
sive pura certa est cognitio
Ymaginatio est media autem statim
ex corporum reliquiis inherentibus
animo primum est cognitionis
ipse nichil certum habens Sensus
est passio anime in corpore ex
qualitatibus ex accidentibus

De quadruuio

Quadruuium ut supra dictum est ad
mathematicam ipse pertineat
abstractam attendens quantitatem
partibus quantitatis species enim
querere oportet. Quantitas
abstracta mathematice ad non forma
visibilis secundum lineamentatem
divisiones animo impressa que
in ymaginatione consistit
Cuius quantitatis sunt partes
una continua ut arbor
lapis que magnitudo dicitur
Alia discreta ut grex po-
pulus que multitudo appellatur
Rursum multitudinis alia sunt per
se ut tres quatuor ut quibus
alterius numeris Alia ad aliquid ut
duplum dimidium sesqualterum
sesquitertium vel quodlibet tale
Magnitudinis vero Alia
sunt mobilia ut spera mundi
Alia immobilia ut terra
Multitudinem ergo que per se
est arismetica speculatur
Illam autem que ad aliam
vel ad aliud est musica
Immobilis magnitudinis
geometria pollicetur notitiam
Mobilis vero astronomie disci-
pline peritia vendicat Ma-
thematica igitur dividitur

In arismeticam Musicam
Geometriam Astronomiam
Musica ab aqua vocabulum
sumpsit *De arismetica*
Ares grece virtus interpretatur latine
arithmus numerus Inde arisme-
thica virtus numeri dicitur quia virtus
numeri est. Quia ad eius similitudines
omnia formata sunt *Musica*
Musica ab aqua vocabulum
sumpsit. Eo quod non euphonia
id est bona sonoritas sine humore
fieri possit Geometria mensu-
re interpretatur. Eo quod hec
disciplina primum ab egiptiis
reperta sit. quorum terminos
cum limus inundationis sua
limo obduceret et consideret
limites partium et finibus
terram mensurare cepere
Deinde a sapientibus .
etiam ad spatia maris et celi
et aeris et quibuscumque corporum
mensuranda . deducta
est et extensa *Astronomia*
Astronomia et astrologia
inter se differre videntur
Quia astronomia de lege
astrorum nomen sumpsit Astro-
logia autem dicta est quasi sermo
de astris disserens . Nomia
autem lex et logos sermo
interpretatur Ista astronomia
videtur esse . que de lege astrorum
et de conversione celi disserit
regiones circulos cursum
ortum et occasum siderum . et
cur unumquodque ita vocetur
investigans Astrologia
autem . que astra considerat

sedm diurnitate at intitate
et mortis. et quorumbz alior
euentuum obseruantiam.
q ptim nalis e. partim
supstitiosa Naturalis
in complexionibus corpm q
sm supeiores ctemnatioz
gubernant et variant
vt sanitas. egritudo te
pestas. serenitas. fertili
tas. et sterilitas Supstitiosa
i contingentibus et hijs q
libro arbitrio subiacent

De Arimetrica

q pte mathematici tractat
Arimethica maiam lz pare
et imparem numerum
Par nus q parit par
alius imparit par impar
quoqz nus tres ht spes
Prima e pmus et icopoits
Secunda 2us et in copoits
3a pse 2a et compositus
ad aos opatus. primus
et incopoits

Dio musice

Tres sunt musice cndaa
huaa Instrumentalis
Mundana alia in elemtis
alia in planetis alia in
tempoibus In elemtis aa
in ponde aa in numeo.
alia in mensura In planetis
alia in situ. alia in motu.
aa in natura In tempoibus
alia in diebus vicissitudie
lucis et noctis alia in me
sibus crementis detrimentis
qz lunaribus alia in annis
mutatione veris. estatis.
autumpni hyemis Huana
musica alia in corpore
alia in aia alia in conexu
vtriusqz sm corpore. alia
e in vegetatione sm qz
csstit. q omnibus nascentibus cot
alia e in humoribus ex
quor. cplexione huanu
corpus cssistit. q ssibus
gmis e alia in opatoibus
q spet ronabilibus cgitur
quibus mechanica pest
q si modum no excesserit
bone sut. vt in tm infat
cupiditas. vn infirmitas
foueri debet. Sicut lucas
in laude kathonis refert
hic epule vicisse fame
magnique penates Summo
uissime hieme tecto pre
ciosaqz veste hirta menbra
sup rom inde quitis in
duxisse togam Musica
i aia alia e in virtutibus
vt et iusticia. pietas et tpana
alia in potenciis vt e ro
ira et concupiscentia
Musica inter animaz et
corpus. e ia nalis amicitia
q aie. corpoi. no corpoeis
vinculis s affectibus qbusdo
coalligatur. ad mouendu
et sensificandum ip corpus
Secundum quia amicitiaz
Nemo vnqz odio habuit
carnem suas Musica e
ut amet caro. s plus spus
vt foueat corpus. non
pimat vtius Musica
Instrumentalis alia in
pulsu vt fit in timpanis
et cordis. aa in flatu

vt in tibijs et organis q(uan)tu(m) a
in voce vt in carminibus
et cantilenis. Ita q(uod) sit
g(e)n(er)a musicor(um). Vnu(m) q(uo)d
carmina fingit. Aliud
q(uo)d instrumenta agit.
Tertiu(m) q(uo)d instr(ument)or(um) opus car-
mena(que) diiudicat. Di(uisi)o Geome-trie
Geometria tres h(ab)et p(ar)tes pla-
nimetria(m). Altimetria(m). Cos-
mimetria(m). Planimetria
planu(m) metitur. longu(m)
et latu(m). (et) extendit(ur) ante.
retro. dextrorsu(m) (et) sinistrorsu(m).
Altimetria altu(m) metit(ur) et ex-
tendit(ur) sursu(m) et deorsum.
Nam et mare altu(m) dicitur.
profundu(m) et arbor alta.
sublimis. Cosmos mundus
int(er)p(re)tatur (et) inde dictu(m) est
Cosmimetria. mensura
mundi. hec metit(ur) sp(h)era(m)
globosa(m) et rotunda(m). sic et
p(la)na et o(mn)ia. Vnde et a sp(h)era
mundi p(ro)pt(er) excellen(tia)m dicta e(st)
Cosmimetria. Non tam(en) q(uia)
de mu(n)di mensura agat
s(ed) quia mu(n)di sp(h)era int(er) o(mn)ia
sp(h)era dignior sit. D(e) Astro(nomi)a
Nec co(m)mune e(st). q(uod) superius
immobile(m) magnitudine(m)
geometrie attribuimus. et
mobile(m) astrono(mi)e. q(ui)a hoc
s(ecundu)m p(ri)ma(m) inventione(m) dictu(m)
e(st). s(ecundu)m quia g(e)n(er)al(ite)r geometria
mensura terre d(icitu)r. vel possum(us)
dicere. Et illud q(uo)d geome-
tria in sp(h)era mundi (con)sidat
(et) dimensione(m) regionum (et)
circulor(um) celestiu(m) i(n) mole sit
s(ecundu)m hoc q(uo)d q(uod) ad geometria(m)
consideratione(m) pertinet.
Geometria e(ni)m n(on) (con)sidat
motu(m) s(ed) spaciu(m). Ad aut(em)
Astronomia speculatur
mole sit. (et) cursu(m) astroru(m)
et intervalla t(em)p(o)r(u)m. Dicitq(ue)
vel(ut) immobile(m) magnitudine(m)
geometrie ee subiecta(m). mole
Astronomie. quia licet
ambe de ea(dem) re agant
vna tam(en) conte(m)plat(ur) id q(uo)d
p(er)manet. Altera id quod
transit speculat(ur). Diffi(niti)o q(ua)druuij
Arimethica i(d) e(st) numer(or)u(m) sci(enti)a
Musica e(st) divisio sonor(um)
et vocu(m) varietas. Musica
sine armonia. plu(rimorum) dissi-
miliu(m) vnu(m) redactor(um) est
concordia. Geometria est
disciplina magnitudinis
i(m)mobilis. formaru(m)q(ue)
descriptio conte(m)pla(tiva) p(er) q(uam)
vnu(m)q(uo)dq(ue) t(er)mi(num) declarare
solent. Aliter Geometria
e(st) fons s(ens)u(u)m et origo dicto(rum).
Astronomia e(st) disciplina
investigans. spatia mot(us)
reditus corporum celestiu(m)
certis temporibus. De ph(ysic)a
Phisica. cas rerum in effectib(us)
et effectus a causis suis
investigando (con)siderat.
Vnde tremor terr(e). q(uare) vi(s)
alta maria timescant
erbar(um) vires. atq(ue) iras(que)
ferar(um). (et) o(mn)e gen(us) frutic(u)m
lapidu(m) quoq(ue) r(e)ptilium(que). Phisi-
na int(er)p(re)tat(ur). Vn(de) etiam
in superiori dixe theorice

De proprietate singularis artis

phisicam naturalem Boecius appellat
hec enim philosophia dicitur
sermo de naturis disse-
rens. quod ad eandem causam
spectat Phisica aliquando
large accipitur equipollens
theorice. secundum quam acceptionem
philosophia a quibusdam in tres
partes dividitur in phisicam
ethicam et logicam In qua
divisione mechanica non
continetur. sed restringitur physi-
ca phisicam ethicam et logicam
Omnium vero omnes artes ad
unum tendant philosophie terminum
non una tamen via omnes currunt
Sed singuli suas proprias
considerationes habent quasdam
quibus abinvicem differunt
logice consideratio est in verbis
attendens intellectus rerum
sive per intelligentiam.
ut neque sit hec neque ho-
siles Considerat ergo
logica species et genera rerum
Mathematice autem proprium est
actus confusos inconfuse per rationem
attendere verbi gratia. in actu
rerum non invenitur linea sine
superficie et soliditate. Nullum
enim corpus est solummodo
longum est. ut latitudine
et altitudine careat et profundo
Sed in omni corpore hec tria
simul sunt Ratio tamen attendit
sine superficie et crassitudine
lineam per se puram quod est ma-
thematicum Non tamen mixte ita
ut sit ut esse possit. sed que-
ro. sepe actus rerum considerat

non ut sint sed ut esse possunt.
non in se sed quantum ad rationem
rerum. ut ratio pateret esse
Secundum quam consideracionem
dictum est. omnia qualitatem
infinita decrescere Et dista-
crescere in infinitum Talis
enim vel unitas ut omne
longum in longa dividat.
latum in lata. utrum ipsi
rei. nichil carens initiallo
intervallum gignet Phisice
autem proprium est. actus rerum
per mixtos. impermixte attendere
Actus enim corporum mundi non
sunt puri. sed compositi ab ac-
tibus purorum quos phisica
in pure non immemantur
pure tamen et pure considerat.
Purum scilicet actum ignis sive ter-
reris sive aque. Et ex na-
tura uniuscuiusque considerata.
de concretione et efficientia
totius iudicat hoc etiam
preterimundum non est. Quod
sola phisica. proprie de rebus
agit. cetere omnes de intellectibus rerum
Logica tractat de intelligibilibus
ipsis secundum predicamentalem
constitutionem Mathematica
vero secundum intellectualem compositionem
Et ideo logica cum est utitur
pura intelligentia Mathematica
autem numquam sine imaginatione est
quod quia vere nichil simplex sit
Quamvis enim logica et mathematica
priores sint ordine descendendi
quam phisica. et ad ea quodammodo
quasi instrumenti vice fungantur
quibus unumquemque primum informari oportet

anteq(uam) ph(ilosoph)ie speculationi operam
det. Sic enim fuit. ut no(n) in actib(us)
rerum ubi fallax experimentum est
Sed in sola ratione ubi incassa
veritas manet. studia consideantur
ponerent Deinde ipsa ratione
prima. ad experientiam rerum
descendent Postquam igitur
diximus. quo(modo) divisio theorice
quam ponit Boecius superiori
conveniat Breviter nunc utrasque
repetamus. ut singula
utriusque verba divisionis in unum
referamus

Recapitulatio divisionis theorice

Theorica dividitur In theologiam.
mathematicam et phisicam Vel
aliter Theorica dividitur
In divinalem. doctrinale(m) et
in phisiologiam Eadem igitur est
Theologia intellectualis et divinalis
Eadem Mathematica intellectibilis
et doctrinalis Eademque phisica
et naturalis Sunt qui has tres
theorice partes mistice quodam
palladis nomine que dea sapientie
fingitur esse. sic putat dicitur
in tritonia: quasi tria notia: tria
cognitio. videlicet dei. quam
et anime quam intelligibiles diximus.
et corporum rerum quas naturales appellamus
Et merito ab tribus tribus tantum
sapientia vocabulum suscepit.
quia licet tres reliquas scilicet Ethicam
Mechanicam et logicam nonnumquam
ad sapientiam referre possimus.
Expressimus tamen Logicam propter vocis
eloquentiam. Mechanicam
et Ethicam propter circumspectiones
morum et operum prudentiam
sive sapientiam appellamus

Solam autem theoricam propter spe-
culationem veritatis rerum
sapientiam nominamus

Divisio practice

Practica dividitur in solitariam.
privatam et publicam.
In ethicam yconomicam
et polliticam vel aliter.
In moralem. dispensativam
et civilem Una est solitaria
ethica et moralis Una
rursum privata. yconomica
et dispensativa Eademque
publica. politica atque civilis.
Nam ethica pro eo quod constituimus
yconomus interpretatur
dispensator. In yconomica
dicta est dispensativa Polis
grece latine civitas dicitur Inde po-
litica dicta est civilis Quando
ethicam pro eo quod constituimus practice
stricte accipienda est Ethicam
in moribus communiumque pone
et est eadem que est solitaria
Solitaria igitur est. que sui curam
gerens. cunctis se erigit et
ornat augetque virtutibus
nil in vita admittens. quo
non gaudeat nil faciens peni-
tendum. Privata est que fa-
miliaris officium mediocri
compositis disponere distribuit
Publica est que rei publice
curam suscipiens cunctorum sa-
luti sue prudentie solertia
et in sue libra. et fortitudinis
stabilitate. et temperantie patientia
medetur. Solitaria igitur convenit
singularibus Privata pa-
tribusfamilias politica
rectoribus urbium Practica ac-
tualis dicitur Eo quod res propositas
operationibus suis explicet

Moralis dicitur propter quia mores vivendi honesto appetitur et instituta ad virtutem tendentia parat. Dispensativa dicitur. Cum qua domesticarum rerum sapienter ordo disponitur. Civilis dicitur per quam totius civitatis utilitas administratur.

Di(citu)r mechanice

Mechanica scientias continet lanificium. armaturam. navigationem. Agriculturam. Venationem. Medicinam. Theatricam. Ex quibus tres exteriores vestimentum ne pertinet quo se ipsa natura ab incomodis protegit. Quinta tior ad interiores quo se alendo et fovendo nutrit. Ad similitudinem quidem trivii et quadrivii. Prima trivii de vocibus que exteriores sunt conceptum pertractant. Hee septem sunt ancille quas in circuitu philologia in dote accepit. Quia nimirum eloquentie cum fuerit sapientia omnis huius actio servit sicut Tullius in libro rethoricorum de studio eloquentie dicit hoc tuta hoc honesta hoc illustris hoc eodem vita iocunda fiat. Nam hinc ad rem publicam commoda plurima veniunt si moderatrix omnium rerum presto est sapientia. hinc ad eos qui ipsam adepti sunt laus honor dignitas confluit. hinc amicis quoque ipsorum certissimum et tutissimum presidium est. Hee mechanice appellantur id est adulterine. quia de opere artificis agunt a natura formam mutuat. Sicut et arte liberales appellate sunt vel quia liberos id est expeditos et exercitatos animos requirunt. quia subtiliter de rerum causis disputant. vel quia liberi tantum et antiquitus nobiles in ea studere consueverant. plebei vero et ignobilium filii in mechanicis propter peritiam operandi in quo magis presertim appetit diligentia qui nil intemptatum linquere voluerunt. si omnia sub certis regulis et preceptis constringere. Mechanica est scientia ad quam fabricam omnium rerum concernere dicit.

De lanificio

Lanificium continet omnia texendi consuendi retorquendi genera que fiunt manu. acu. fuso. subula. girgillo pectine alabro calamistro chilindro sive aliis quibuslibet instrumentis. ex quacumque lini vel lane materia. et in omni genere pellium exterarum sive pilos innuit Canapis quoque vel stirpibus iunctorum. pilorum. florum. Aut aliarum quibus rem faciendi. qui in usum instrumentorum linteorum sagorum sagiatum. substratoriorum cortinarum mattarum filtrorum cordarum cassium funium retium pertinentia quoque ex quibus galeros sportos texere solent homines. Hec omnia studia ad lanificium pertinet.

De armatura

Armatura. arma aliquando quibus in terra dicuntur sicut dicimus arma belli arma navis

Ceteru arma pre. sunt
quibus tegim ut scuti
thorax. galea. vt quibus
pcutim9. vt gladius bi=
penis sarisa. Tela aute
sut quibus iaculari possim9
vt hasta Sagitta. Dicta
sut aute arma ab ama
ut brachio. quia brachiu
muniut. qd' ictibus oppone
solem9 Tela aut dicu a
greco telon : longu eo q
longa sut huiusmodi Vnde et
ptelare : plongare dicit
Armatura i qi instrume lib
stia d. no tm co. q in=
strumetis opando vtat.
cqm. q de preiacenti a co
masse mata. aliqd' ut ita
dicam. instrumeti efficiat
Ad hanc oes mata. la=
pidu lignor metallor are=
nar et argillar ptinet
Hec duas ht spes Architec=
tonicaz et fabrilem Archi=
tectonica diuidit i cimeta=
riam q ad lathamos et
cimentarios Et in carpetariaz
q ad Carpentarios et tig=
narios ptinet Alias eqz
huius artifices. dolabris
scurib9. lima et ascicto.
serra et terebro. runcinis.
cartariis. examussi. polietes
dolantes. sculpentes. limat
sculpetes copingentes
limeres in quib9 materia
luto latere. lapide. ligno.
osse. sabulo calce. gipso.
et sq sut similia opantur

Fabrilis diuidit in malleatoriaz
q feriendo. massa in forma
extendit Et in exclusoriaz
q fundendo massa in forz
redigit Vnde exclusores
dicti sut q de confusione
masse noue formam
vasis expme. Nauigatio

Nauigatio continet. omez
in emendis. vendendis
mutandis domesticis siue
pegrinis mercibus nego
tiaco Hec rectissime qi
queda sui gnis rethorica e.
eo q huic pfessioni. elo=
quentia maxime sit nccia
Vnde et hic q facundie
pesse d. Mercuri9 quasi
mercatorum curius : dominus
appellat Hec secreta pe=
netrat. littora in uisa adit.
deserta horrida lustrat.
et cu barbaris nacoib9
et linguis i copitis comertia
huiusmodi exercet. h9 studiu.
gentes conciliat Bella se=
dat. pace firmat z puata
bona. ad commues vsus
omi immitat Agricultura

Agricultura. quatuor spes
ht Arium : agriu q sationi
deputat Et consitiuo quia
qui arboribus vacat f vineta.
pomeria meoria. pascuu
vt prata. tepe tesq et
florediu ut hordea e ro=
saria. Venacio

Venatio diuidit i ferina
Aucupiu z piscatura
Afferina multis mol exerct

retibus · pedicis · laqueis
petipitijs arcuuaclis ·
cuspide · indagine · penarum
odore canibus · accipitribus
Aucupium fit laqueis · pe
dicis · retibus · arcu · visco ·
hamo Piscatura fit
sagenis retibus · gurgustijs
hamis iaculis Ad hanc
disciplinam pertinet · omnium
ciborum · saporum · potuumque
apparatus · Nomen tamen
accepit · ab una parte sua ·
quia antiquitus · plus ve
natione vesci solebant
sicut adhuc in aliquibus
regionibus · Ubi rarissimus
usus est panis carne pro cibo
et mixtum ut aqua pro
potu sunt Cibus in duo
dividitur · in panem et obsonium
Panis dictus est quia panis
quia omnibus mense apponitur
vel a pan greco quod est
omne · quia nullum bonum
convivium sine pane ducitur
Panis sunt multa genera ·
azimus fermentatus · sub
cinericius · cribrarius · spongia
placenta · clibanicus · dulcia
siligineus · amolum et simila
et cetera multa Obsonium
dicitur quod adiunctum pani · quod
nos cibarium dicere possumus
Huius multa sunt genera
carnes pulmenta · missa · olea
fructus Carnes alie sunt
frixe · ac elixe · alie asse
alie crude alie salse Alie
dicuntur succidia · lardum quod

sive tarea · pertica vel peta
sinctus · axungia arvina adeps
Item pulmenti multa
sunt genera · liramen
farcimen mital · ascotium
mortisia · Galantie · et cetera
que nunc princeps coquorum
excogitare potuit Mixta
sunt lac · colustrum babudum
butirum · caseum · serum ·
Oleum et fructum non
erunt qui pertinent Sapores
alii calidi sunt · alii frigidi ·
alii amari · alii dulces ·
alii sicci alii humidi Potus
alii tantum sunt potus qui
humectant tantum non
nutriunt · ut aqua · alii sunt
cibus et potus · quia humectat
et nutriunt ut vinum Rursus
qui cibus sunt · Alii natura
sunt cibus ut vinum sicera
quelibet · alii accidentaliter
ut cervisia medones Ve
natio igitur continet omnia pastorum
carnificum · cauponum coquorum
officia De medicina

Medicina dividitur in duas
partes · Occasiones et
operationes Occasiones
sex sunt · Aer motus quies
inanitio · et repletio · cibus
et potus · sompnus et vigilie ·
que accidentia anime sunt · que io
dicuntur occasiones · que faciunt
et conservant sanitatem
si temperata fuerint Si non
infirmitatem Accidentia
anime · io dicuntur occasiones
sanitatis et infirmitatis

Quia aliquando

Quia aliquando · vel
commouent calorem in pectore ·
vt terror et timor · Aut
leniunt vt angustie · Et
sunt que commouent naturalem
virtutem intus et extra ·
vt est tristitia · Omnis operatio
medicine · aut intus fit aut ex
Intus vt ea que ore auribus
naribus siue ano intro=
mittuntur · vt potiones
vomitationes pulueres et que
bibendo · uel masticando ·
vel attrahendo sumuntur
confortis vt epimata · cata
plasmata · emplastra
Cirurgia que duplex est
In carne · vt incidere sine
vrere In osse vt solidare
et iuncture reddere Nec mo=
ueat quemquam · quod cibum
et potum inter attributa
medicine annumero · quod superius
venationi attribui · quia
secundum diuersos respectus hoc
factum est · vinum namque in botro
agricole est · in penu celarij
in gustu medici Similiter
apparatus ad pistrinam pertinet
macellum ad coquinam virtus
saporis ad medicinam

Theatrica

Theatrica dicitur scientia ludorum
a theatro vbi populus ad
ludendum conuenire solebat ·
non quia tantum in theatro ludus
fieret · sed celebrior locus fuerat
ceteris · Consistebant autem ludi ·
Alij in theatris · Alij in
atrijs vel stabulis · alij in gymnasijs ·
alij in amphitheatris Alij
In arenis · alij in conuiuijs ·
in conuiuijs · alij in fanis
In theatro gesta recitabant
vt carminibus vel personis ·
vel laruis · vel oscillis In
atrijs vel stabulis coreas ducebant
et saltabant In gymnasijs
luctabant In amphitheatro
cursu certabant · vel pedum
vel equorum vel currum In a=
renis pugiles exerci=
tabant In conuiuijs rith=
mis et musicis instrumentis
et odis psallebant et alea
ludebant In fanis tempore
solemni deorum laudes ca=
nebant · ludos vero idcirco
inter legittimas actiones
connumerabant quod temperato motu
naturalis calor nutritur in corpore
et leticia animus reparatur vel
quod magis videtur · quia necesse
fuit populum aliquando
ad ludendum conuenire
voluerunt determinata
esse loca ludendi ne in
diuersorijs conuenticula
facientes probrosa aliqua
aut facinorosa perpetrarent
Logica

De Logica

Logica diuidit in grammaticam et
in rationem disserendi · Gram=
ma grece litera latine dicitur
Inde dicta est grammatica
litteralis scientia littera
quippe est figura que scribitur
Elementum est sonus qui
pronuntiatur Tertium hic large
accipienda est littera · vt vo=
cem et scripturam intelligas

Utrumque enim ad gramaticam pertinet
Unde dicitur gramatica non esse
philosophie partem. sed quoddam
appendicium et instrumentum ad philosophiam
De ratione disserendi Boecius dicit
quod et pars possit et instrumentum
ad philosophiam. sicut pes oculi
manus lingua et cetera partes sunt
corporis et instrumenta. Gramatica
similiter agit de vocibus
secundum inventionem et correctionem
compositionem et inflexionem et
prolationem etc. ad primum quantum
pertinentia pertractans. Ratio
disserendi agit de vocibus
secundum intellectus. De Gramatica
Gramatica dividitur in litteram
sillabam. in dictionem et orationem.
Vel aliter. Gramatica dividitur
in litteras. id quod scribitur. et
voces. id quod pronunciatur.
Vel aliter Gramatica dividitur
in nomen verbum pronomen participium
adverbium. prepositionem. coniunctionem.
interiectionem. vocem articulatam
litteram sillabam. pedes.
accentus. posituras. notas.
orthographiam. anologiam
ethimologiam. Glosas. dictas
Barbarismum. soloecismum.
vicium. methaplasma. scemata.
mata. tropos. prosas. metra.
fabulas hystorias.
Quorum ideo expositionem transco
quia plurior esset quam hec s[illegible]
brevitas expectat. Et quia erat
in hoc opusculo tantum rerum
et nomina investigare proposui.
ut tantum quoddam primum
doctrine lectori videretur.

Rum autem hec sunt de scolari
legat donati. Secundam partem
de accidentibus. et partem in
de duodecim. versibus
virgilii. et Barbarismum
et ysidorum ethimologiarum.
Ratio disserendi integrales
partes sunt inventionem et
iudicium. divisivas vero demonstrationem probabilem.
sophisticam. Demonstratio
est in necessariis argumentis.
et pertinet ad dialecticos. et
ad rethores. Sophistica
ad sophistas et cavillatores.
Probabilis dividitur in dyalecticam
et rethoricam. quarum utriusque partes
sunt inventionem et iudicium
Quia vero ipsum genus. distinctivam
integraliter constituunt. necesse est. ut in compositionem
omnium specierum eius sit inveniatur.
Inventio est que docet
invenire argumenta et
constituere argumentationes
Scientia iudicandi. que de
utroque iudicare docet. Queri
potest. Si inventio et iudicium
sub philosophia contineantur
videntur non neque sub rethorica
Neque sub practica. Neque
sub mechanica. Neque sub
logica de qua magis videtur
contineri. Sub logica non
continentur quia neque per gramaticam
neque per dissertivam continentur
cum integraliter ea constituant
Nulla autem res esse potest
simul integralis et divisa
pars eiusdem generis.

Sicq phya . no omez scias
contine videt . Sed sciend
q ois scientia . duob modis
accipi solet . p aliq disciplina
Sic tam dico dyaletica
ee scientia : artem vel
disciplinaz . Et p q bz cognicoe
sit cu dico scientia inte
eu qui scit aliqd vi gra
Si dico scio dyaleticaz : heo
sciam . et si scio naz . sciaz
heo . et vlr ois qui aliq scit .
pt dici scientiam habe
Sed tamen aliud e . cu dico
dyaletica e scia . arb vel
disciplina . atz cu dico scie
q socrates e sophiwiti
alius . est scientia . cognito
De omi scia que est ars
vel disciplina . verz e dice
q sit pars phye divisiua .
Non autem vlr dici pt
de ois scientia q e cogni
pars sit phye divisiua
Est tamen pressior . scia
siue disciplina . siue qbz
cognitio pars phye . ut
diuisiua vel integralis
Disciplia aut e scientia
q absolutu fines habet .
in quo propositum auctor .
pfite explicat . qd scientie
inveniendi vel iudicandi
non cit . qz neut psolita
est . Et in oi disciplina dici
non pnt . s partes disci-
pline : disiectiue . Ruiscd
quit . Si inventio z iudi in
eedem sint partes . dyace
et rethoice . Ad mons vt

vt duo opposita genera
eisdem pred constituantur
ptibus . Dici ergo potest .
has duas voces equiocas
ee ad ptes dyace z rethoice .
vel qd fortass melius e .
Dicamus inventionem z
iuditiu ipe ptes ee disiue
et sub hys vocibus vocis
inferioribus in hys generis
stant quibusda spectati-
bus . a se inuice differre
q in dre . p has voces
non discernunt . q p
eas nd sm hoc q species
opponunt . s sm hec q ps
sit gnis stant . Dyaletica
est scientia loquendi sic
vido Dyaletica e dispu-
tatio acuta vim a falso
distinguens Rethorica e
disciplina . ad psuadendu
queq ydonea **Alia divisio phie**

Phya dividit i theoricaz
practicam . mechanicam .
logicam . phycam mathematicaz
Mathematica dividit
in arismeticaz . musicaz
Geometriaz astronomiaz
Practica dividit in
solitariam . privatam .
publicaz Mechanica dividit
in lanificiu . armaturaz
Navigatioz . Agriculturaz
venationez . Medicinaz .
Theotricaz . Logica dividit
in Gramaticaz z disticam
Distiua dividit in demonstr
pbabilem et sophisticam
pbal dividit i dyaticam z rethoicam

In hac divisione solum partes
divisive philosophie continentur
Sunt alie adhuc sub divisione
istarum partium. sed iste nunc sufficere
possunt In hiis autem si solum
numerum respicis invenies
viginti et unam Si quidem
computare volueris. xxviii species
Autores harum scientiarum
diversi leguntur Alij incipiendo
Alij augendo Alij perficiendo
artes invenerunt. Sicque
cuiusdam artis plures referuntur
sepe autores Ex hiis paucorum
subiecta annotabo.

Autores artium et scientiarum

Theologus apud grecos
fuit primus Linus apud latinos
Varro et nostri temporis
Johannes Scotus de decem
cathegoriis in deum Philosophiam
naturalem apud grecos Tales
milesius unus de septem
sapientibus repperit / apud latinos
plinius descripsit Arismetricam
Samius pitagoras invenit
Nichomacus scripsit apud grecos.
Apud latinos primum Apuleius
deinde Boecius transtulit
Hic etiam Pithagoras pitago-
ras Matentetradem fecit
librum de doctrina quadrivij
Et y ad similitudinem humane
vite invenit / Musice repertor
Moyses dicitur fuisse Tubal
qui fuit de stirpe Cayn
Greci pitagoram Alij
Mercurium. qui primus tetracordum
instituit Alij linum vel Zetum
vel amphionem Geometriam
apud egiptum primum dicunt
esse repertam Cuius autor apud
grecos optimus Euclides fuit
huius artem transtulit Boecius
heratosthenes quoque sagacissimus in geometria fuit.
qui ambitum orbis repperit.
Dicitur quidam Cham filius
Noe Astronomiam primus
invenerit Caldei primum
Astrologiam docuerunt
secundum nativitatem observationes
Josephus autem asserit
Abraham primum de eam
Egiptios instituisse Astro-
logiam Astronomiam
Ptolomeus rex egipti
reparavit hic etiam canones
instituit quibus cursus astrorum
invenitur Dicunt quidam
Nemroth similiter fuisse gi-
gantem astrologum sub cuius
nomine etiam astronomia
invenitur Greci hanc artem
dicunt sub Atlante primo
excogitatam propter quod etiam
celum sustinuisse fertur
Ethice inventor Socra-
tes fuit De qua xx libros
secundum positivam iustitiam conscripsit
Deinde ~~scripsit librum~~
Tullius in sermone latino
libros de re publica or-
dinavit Frontonus quoque philosophus
scripsit librum Strategematon
militaris sagacitatis
Mechanice sunt autores
diversi Hesiodus astreus
primus apud grecos de
scribendis rebus rusticis
studuit Deinde democritus

Magonis quoque carthaginensis
in .28. voluminibus studium
agriculture conscripsit.
Apud romanos primus katho
de agricultura instituit quod
deinde marcus terentius ex-
polivit Virgilius quoque
in georgica fecit. Deinde
cornelius et iulius atticus
emilianus sive colomella.
orator in signis. qui totum
corpus huius discipline
complexus est. Vitruvius quoque
architecturam. Palladius
de agricultura. Lanificii
usum apud grecos primum
minerva demonstrasse fuerit
hanc etiam per tela ... diass.
lanas colorasse. Olive quoque
et fabrice inventricem fuisse
credunt. Ab ipsa dedalus didicit
et post eam fabricam fecisse
creditur. Apud egiptum ysis
filia Inachi usum serendi
lini repperit. et qualiter in
vestimenta fierent monstrat
Similiter lane usum ibidem
ipsa repperit. In libia primum
usum lane repertus est et exortus
a templo hamonis. Ninus rex
assiriorum primus movit bella
vulcanum primum fabrum fuis-
se credunt. Divina autem hystoria
tubal primus. Prometheus
ferreo circulo lapidem inclusit primus
usum anuli invenit. Navigii
usum pellagi primus invenerit
Ceres primum in grecia aput
eleusin usum frumenti invenit
ysis in egipto. pelumnus

In ytalia usum frumenti
invenit et farris et ritum
molendi et pinsendi.
Accius in hyspania ritum
serendi. Osiris aput egiptum
cultum vinearum repperit. Liber
aput indos. Dedalus pri-
mus mensam et sellam fecit
Apitius quidam primus composuit
apparatum coquine. qui tandem ...
conscriptis bonis. morte vo-
luntaria periit. Medicine
auctor apud grecos appollo
fuit. hanc filius eius
Esculapius laude et opere
ampliavit. Qui postquam
fulmine periit. diu medici-
na interdicta remissa est
latuitque per annos pene quin-
gentos. usque ad tempus
artaxersis regis. Tunc eam
revocavit in lucem ypocrates
asclepio patre genitus in
insula choon. Litteras hebreorum
a moyse inicium per legem
scripsisse credunt. Caldeorum
et syrorum per abraham
Egiptiorum litteras ysis invenit
grecorum phenices. quas
cathmus a phenice in
greciam attulit. Carmentis
mater Euandri que proprio nomine
Nicostrata vocabatur latinas
litteras invenit. Divinarum
hystoriarum primus Moyses scripsit
Apud gentiles. primus
Dares frigius troyanam
hystoriam edidit. quam in foliis
palmarum ab eo scripta fuerit
post Daretem in grecia

Herodocus hystoricus p9
habitus ē post que Ferecides
eisdē temporibus claruit
quibus Esdras legem scripsit
qui fabulas primi invenisse
creditur. Alcmeon Crotoniensis
Egiptius est vir acutum
Deinde migrentiam veneret
dem in ytaliam. In ea p'm
Greca inventa ē. Apta
meide qui civitates et
cetus hominum fugiens rupe
ascendit nono modico tempore
Sicus dyalecticam excogitat
Unde et rupes Parmenidis
appellata ē. Plato autem
post mortem Socratis magistri
sui amore sapie epipy
egiptium demigravit. Huiusque
perceptis liberalibus studiis
Athenas rediit et apud
Achademiam villam suam
vadiuato discipulis studiis
operam dedit. Hic primum
Logicam racionale fecit. Scimus
quia postea Aristo discipulus
eius ampliat et perficit
et in artem redegit. Marcus
Terencius Varro p9 dyalecticam
de greco in latinum transtulit
Postea Cicero topica invenit
Demostenes fabri filius
aput grecos rethoricam
creditur. Thisias apud latinos
Corax apud Siracusas
her aile et Gorgia et
Ermagora magistro scripta
translata in latinum a Tulio
Quintiliano et Ticiano. ludi
et ludis inicium scripsisse creditur

qui ex asia venientes
In Etruria consederunt
Sub Tyreno duce. Illic
inter ceteros supersticiones
suarum ritus spectacula consti-
tuerunt. Quae more romanorum
imitari sit. accersit in
artificibus. Idemque ludi
a ludis vocati sunt. Quod sit artes sapiencie legende.
Ex hys autem omnibus sciencys
se emicant septem specialiter
distrinxerunt antiqui in studiis
suis ad opus erudiendorum
quas in tanta utilitate esse
preteris omnibus perspexerunt
ut quicumque primum has
disciplinas fecit percepisset
ad aliarum noticiam postea
inquirendo magis et ex-
ercendo quam audiendo perveniret.
Sunt enim quasi optima quedam instrumenta et
rudimenta quibus via preparatur
animo ad plenam veritatis phie
noticiam. Hinc trivium
et quadrivium non acceptum
Eo quod hys quibusdam
viis vivax animus ad secreta
sophie introeat. Ideo tunc
nomine magistri dignus
videbatur qui non harum
septem scienciarum posteri
posset. Pitagoras quoque
hanc in studiis suis con-
suetudinem id observasse
legitur ut usque ad sep-
timum annum videlicet
septem liberalium artium
nullus discipulorum suorum
de hys que ab ipso dicebat
racionem poscere audet. sed

fide dare vis mgri · quisq
omnia audiuisset Circo
iam psemetipm rones
posset invenire Hanc
septem tanto studio qda
didicisse legitur vt plac
os ita in memoria teneret
vt quicq scripta de iis ad
manum sumpsisset quicunq
questiones soluendas a
approbandas proposuisset.
Ex hijs regulas z rones
ad diffiniendum id de quo
ambigeretur · folia librorum
· reuoluendo non quereret
si statim singula corda prta
herent Hinc pfecto accidit
vt eo tpe fuisse sapientes
vt pla ipi scriberent quam
nos lege possimus Hodierni
vero mri · aut nolunt · aut
nesciunt · modum congruum i
discendo seruare · et idcirco
multos studentes · paucos
sapientes invenimus
Michi vero vr · non minori
cura puidendum esse lectori
tamen ne in studijs inutilibus
operam suam expendat
quam ne in bono · et vtili proposito
tepidus remaneat · Malum
e bonum negligenter agere.
peius e labores multos
in vanum expendere Sz quia
non ois hanc discretionem
hre pnt vt intelligant
quid sibi expediat ideo que
scripture michi vtiliores videantur · lectori breuiter demonstrabo
At de iis dein modo quam discendi

pauca annecta Dr duobus generibus scripturarum

Duo sunt genera scripturarum
Primum genus est earum
que pprie artes appellantur
Secundum e earum que sunt appendentia
artium · Artes sunt que phie
supponuntur · que aliquam certam
et determinatam ptem phie
materiam habent · vt e
gramatica dyaletica et cetere huiusmodi
Appenditia artium sunt que tm
ad phiam spectant · que in
aliqua extra phiam versantur
aliquando tn quedam
ab artibus excerpta sparsim
et confuse attingunt ·
vel si simplex narratio e
viam ad phiam pparat
Huiusmodi sunt oia poetarum
carmina vt e tragedia et
comedia · satira · heroica quoque et lirica et
iambica et didascalica ·
quedam quoque fabule et
historie illorum etiam scripta
quos nunc phylosophos appellare
solemus · qui et breuem materiam
longis verborum ambagibus
extendere consueuerunt et facile
sensum plexis sermonibus
obscurare · vel etiam diuersa
simul compilantes · quasi de multis
coloribus et formis · vnam
picturam facere Nota quod tibi
distinxi · Duo sunt · artes
et appenditia artium Sz
quantum inter hec tanta michi
esse distantia videtur · vt
ille ait · Lenta salix quantum
pallenti cedit oliue puniceis
humilis · quantum saliunca rosetis
tanta vt quicunque ad scientiam

pingere cepit. sic relicta veritate artium reliquis se implicare voluit. magni laboris ut non dicam inanitatis plurimas inveniet et fructum exiguum. Denique artes sine appendiciis perfectum facere letorem possunt. Illa sine artibus michil perfectionis conferre valet. Maxime cum michil in se expetendum habeant. unde letorem invitent. nisi traductum ab artibus et accommodatum. Neque quisquam in eis querat. nisi quod artium est. Quapropter michi videtur primum operam dandam esse artibus. ubi fundamenta sunt omnium. et pura simplexque veritas aperitur. maxime hiis septem quas predixi. que totius philosophie instrumenta sunt. Deinde cetera quoque si vacat legantur. quia aliquando plus delectare solent. seriis admixta ludicra et raritas preciosum facit bonum. Sic in medio fabule cursu inventam sententiam. avidius aliquando retinemus. In septem tamen artibus liberalibus. fundamentum est omnis doctrine. que preceteris omnibus ad manum habende sunt. utpote sine quibus nichil solet sive potest. disciplina philosophica explicare et diffinire. Hee quidem sibi coherent. ut alterius vicissim rationibus indiget. ut si vel una defuit. cetere philosophum facere non possunt. Unde mihi errare videntur qui non attendentes talem in artibus coherentiam. quasdam sibi ex ipsis eligunt et ceteris intactis. in hiis se posse fieri perfectos putant

Est rursus alius error non multum minor est quem summopere vitare oportet. Sunt enim quidam. qui cum ex hiis legenda sibi. michil pretermittant. nulli tamen arti attribuere quod suum est noverunt. sed in singulis legunt omnes. In grammatica de silogismorum ratione disputant. In dyaletica inflexiones casuales inquirunt. Et quod magis irrisione dignum est in titulo totum pene legunt librum. et incepcio tertia vix lectione expediunt. Non est hoc alios docere. sed suam ostentare scientiam. Sed utinam tales michi tales omnibus apparerent. Attendo quam perversa sit hec consuetudo. Que procul dubio quanto magis superflua. acervavit. tanto minus ea que utilia sunt capere vel retinere potest. Sunt in qualibet igitur arte. duo nobis maxime. discernenda sunt et distinguenda. Primum qualiter oporteat agere de arte. Secundum qualiter operari ipsius artis rationes in quibuslibet aliis rebus accommodare. Duo sunt agere de arte

Unicuique arti quod suum est tribuendum censet

et agere parte verbi gratia. Agere de arte ut est agere de gramatica. Agere parte ut est agere gramatice. Distingue hec duo agere de gramatica et agere gramatice. De gramatica agit qui regulas de notibus datas et precepta ad hanc artem pertinentia tractat. Gramatice agit omnibus qui regulas locutus scribit. Agere id est de gramatica. quibusdam termino sepius ut prescripto doto. Sermo convenit agere vero gramatice omnibus. Cum id est de qualibet arte agimus maxime in docendo. ubi ad compendium restringenda sunt et ad facile intelligentiam revocanda. sufficere debet id de quo agitur. quam brevius et apcius potest explanare. Ne si alienas nimium res multiplicamus. magis turbamus quam edificemus lectorem. Non omnia docenda sunt que dicere possimus. Ne minus utiliter dicatur ea que dicere debemus. Id tandem in una quaque arte queras quod ad eam spectat pertinere constitit. Deinde cum legeris artes. et quid unum quodque sit proprium agnoveris disputando et conferendo singularum rationes invicem conferre licebit. Et ex alterna consideratione vicissim que minus prius intellexeras investigare. Noli multiplicare diverticula quousque

Et que sit studentibus necessaria

Tria sunt studentibus necessaria. Natura exercitium disciplina. Unde natura considerat ut facile audita percipiat. et precepta firmiter retineat. In exercitio ut labore et sedulitate naturalem sensum excolat. In disciplina ut laudabiliter vivens. mores cum sciencia componat. De hiis tribus per singula non introductionis pauca perstringemus.

De ingenio

Qui doctrine operam dant ingenio simul et memoria pollere debent. Que duo in omni studio et disciplina ita sibi coherent. ut si desit alterum. Neminem alterum perfectum ducere possit. Sicut nulla prodesse possunt lucra. Ubi deest custodia. Et in cassum receptacula munit. qui quod recondat non habet. Ingenium invenit et custodit memoria sapientiam. Ingenium est vis quedam naturaliter animo insita per se valens. Ingenium a natura proficitur. usu iuvatur. in moderato labore retunditur. et temperato acuitur exercitio. Unde satis eleganter a quodam dictum est. Volo tandem tibi pro eas labor est cartis esse parata. Duo sunt que ingenium exercent. lectio et meditatio. lectio

e. cum ex hys que scripta sunt· vel exemplis
et preceptis informari volunt. Tri-
modum est lectionis genus. do-
centis· discentis· vel per se inspi-
cientis. Dicimus enim lego librum
illi. Et lego librum ab illo.
et lego librum. In lectione consi-
deranda sunt ordo et modus. De ordine legendi

Ordo consideratur. Aliud in
disciplinis vt si dixerim
grammaticam dyaleticam
antiquiorem vel arimethicam
priorem musica. Aliud in
libris vt si dixero Catilina-
Catilinarium Iugurtino
priorem. Aliud in Narratione
que est in serie continua.
Aliud in expositione. Ordo
in disciplinis attenditur
secundum naturam. In libris secundum
personam auctoris. vel subiectam
materiam. In Narratione
secundum dispositionem que duplex est.
Naturalis videlicet. quando res refertur
eo ordine quo gesta est.
Et artificialis quando id quod
postea gestum est prius narratur.
et quod prius postmodum.
In expositione consideratur
ordo secundum inquisitionem. Ex-
positio tria continet. litteram
Sensum et Sententiam.
Littera est congrua ordinatio
dictionum. quod etiam constructionem
vocamus. Sensus est facilis
quedam et aperta significatio
quam littera prima fronte prefert.
Sententia est profundior
intelligentia. que nisi expositione
vel interpretatione non invenitur.

In hys ergo ordo est. vt
primum littera. deinde sensus.
postea sententia inquiratur.
quo facto perfecta erit expositio.

De modo legendi

Modus legendi. dividendo
constat a finitis. et ad infinita
vsque procedit. sive progreditur.
Omne autem finitum
magis notum est et scientia
comprehensibilis. Doctrina autem
ab hys que magis nota sunt
incipit et per eorum notitiam.
ad scientiam eorum que latent
pertingit. Preterea ratione
investigamus. ad quam
pertinet proprie dividere. quando
ab vniversalibus ad par-
ticularia descendimus
dividendo. et singulorum naturas
investigando. Omne namque
universale. magis est determinatum
particularibus. Cum ergo
discimus. ab hys incipere
debemus. que magis sunt nota
et determinata et complectentia.
sicque paulatim descendendo.
et per divisionem singula distinguendo.
eorum que continentur naturam in-
vestigare. De meditatione

Meditatio. est cogitatio fre-
quens cum consilio. que causam et
originem modum et utilitatem
uniuscuiusque rei prudenter
investigat. Meditatio
principium sumit a lectione. nullis
tamen stringitur regulis
aut preceptis lectionis. Delectatur
enim quodam aperto decurrere spatio
ubi liberam contemplande

veritati aciem affigat.
et nunc has. nunc illas rerum
causas perstringere nunc autem
profunda quedam penetrare
nil anceps nil obscurum
relinquere. Principium ergo doc-
trine est in lectione. consummatio
in meditatione. Quam
si quis familiarius amare
didicerit et eique sepius va-
care voluerit iocundam
valde reddit vitam. et
maximam in tribulatione prestat
consolationem. Ea enim maxime
est que animam a terrenorum
actuum strepitu segregat.
et in hac vita. eternam
esse eterne quietis dulcedinem
quodammodo pregustare fa-
cit. Cumque iam per ea que facta sunt
eum qui fecit omnia. querere
didicerit et intelligere. Tunc
animum pariter et scientia erudit
et leticia perfundit. Unde
fit ut maximum in meditatione
sit oblectamentum. Tria
sunt genera meditationis.
Unum constat in circumspectione
morum. Aliud in scrutatione
mandatorum. Tertium in investi-
gatione divinorum operum. Mores
sunt in viciis et virtutibus.
Mandatum divinum
Aliud precipiens. Aliud
permittens. Aliud terrens.
Opus dei est et quod creat
potentia. et quod moderatur
sapientia. et quod operatur gratia.
Cum omnia sint admiratione
digna. tanto magis assidue
novit.. quanto autem eius
dei mirabilia meditari con-
suevit. De memoria

De memoria hoc maxime in presenti
omittendum non esse existimo.
Quod sicut ingenium dividendo
investigat et invenit. ita
memoria colligendo custodit.
Oportet ergo ut que
discendo divisimus. commen-
dando memorie colligamus.
Colligere est ea de quibus
vel scriptum vel disputatum est.
ad brevem quandam et com-
pendiosam summam redigere.
que a maioribus epilogus.
brevis recapitulatio supra
dictorum appellata est.
Habet namque omnis tractatio
aliquod principium. cui tota
rei veritas et vis sententie innititur.
et ad ipsum cuncta alia referuntur.
Hoc querere et considerare colligere
est. Unus fons et multi rivuli.
Quid anfractus fluminum
sequeris. Tene fontem et
totum habes. Hoc idcirco dico.
quoniam memoria hominis hebes est.
et brevitate gaudet. et
si in multa dividitur. fit minor
in singulis. Debemus ergo
in omni doctrina. breve aliquid
et certum colligere. quod in archula
memorie recondatur. unde
postmodum cum res exigit
reliqua derivetur. Hoc etiam
sepe replicare. et de ventre
memorie. ad palatum re-
vocare necesse est ne longa
intermissione obsoleat

Vnde rogo te o lector. Ne
minimi lectoris si multa legis
Sz si multa intellexeris.
Ne tantum intelleres. sed
retine potius. Aliquando
nec legere multum prodest nec
intellige. Quare me scripsisse
dixisse credo. Eos qui doctrine
operam dant ingenio et
mede indige. De disciplina

S apiens quidam cum de
modo et sor discendi in-
terrogaretur. Inquit. Mo-
bilis studium querendi.
vita quieta. Scrutinium
tacitum. paupertas. terra
aliena hec reserare solet
multis obstia legendi
Audierat puto quod doctrine
Mores ornant sciam
Et ideo preceptis legendi. p-
recepta quoque viuendi ad-
iungit vt et modum vite sue
et studii sui cum lector ag-
noscat. Illaudabilis est
scientia. quam vita maculat
impudica. Et ideo summopere
cauendum est ei qui querit scientiam
vt non negligat disci-
plinam. De humilitate lectoris

P Rincipium autem discipline
humilitas est. cuius cum
multa sint documenta.
hec tamen precipue ad lectores
pertinet. Primi vt nullam
scientiam. nullamque scripturam
vel vilem teneat. Secundum
vt a nemine discere
erubescat. Tertium vt cum
scientiam adeptus fuerit
ceteros non contempnat.
Multos hoc decepit. quod ante
tempus sapientes videri volu-
erunt nam in quadam delatio-
nis mora prorumpunt. vel
et simulare incipiant quod
non sunt et quod se erubescere
eo quod longius a sapientia
recedunt. quo non esse
sapientes. se putant et cu-
piunt. Eiusmodi multos
noui. qui cum primis elementis
adhuc indigeant. non
nisi summis interesse dignantur
Et ex hoc solummodo. se magnos
nos fieri putant. si magnorum
et sapientium vel scripta
vel audierint verba Nos
inquiunt vidimus illos Nos
ab illis legimus. Sepe
nobis loqui solebant illi
summi illi famosi cognouerunt
nos Sed vtinam nemo cognosceret.
vt ego cuncta nouerim platonem
vidisse non intellexisse
glamum. puto indignum
vos esse deinceps. vt me
audiatis Non ego sum
plato Nec platonem vidi
Sufficit vobis. ipsi philosophie fontes
potaste. sed vtinam adhuc si-
tiretis. Rex post aurea
pocula de vase bibit testeo
Quid erubescitis platonem
audistis. audiatur et Cri-
sippus In prouerbio dicitur
Quod tu nosti. nouit for-
tasse onellus Nemo est
cui omnia scire datum sit
Neque quisquam cui sum

cui aliquid speciale a natura
accepisse contigerit. Pru-
dens igitur lector omnes libenter
audiat. Omnia audit. non
scripturam. non personam. non
doctrinam aliquam spernit. In-
differenter ab omnibus quod sibi
deesse videt querit. nec quantum sciat.
sed quantum ignoret considerat.
Hinc illud platonicum aiunt
Malo aliena verecunde discere quam
mea impudenter ingerere.
Cur enim discere erubescis.
et nescire non verecundaris.
Pudor iste maior est illo.
Aut quid summa affectas cum
tu iaceas in ymo. Considera
potius quid vires tue ferre
valeant. Aptissime incedit.
qui incedit ornate. Quidam
dum magnum saltum facere
volunt precipitium incidunt.
Noli ergo nimis festinare.
Hoc modo citius ad sapientiam per-
tinges. Ab omnibus libenter
disce quod tu nescis. quia
humilitas communem tibi facere
potest. quod natura cuique proprium fecit.
Sapientior omnibus eris.
si ab omnibus discere volueris.
Qui ab omnibus accipiunt.
omnibus ditiores sunt.
Nullam denique scientiam
vilem teneas. quia omnis scientia
bona est. Nullam si vacat scripturam
vel saltem legere non contempnas.
Si nil lucraris. nec perdis aliquid.
Maxime cum nulla scriptura
sit secundum meam estimationem que aliquid
expetendum non proponat

si congruo loco et ordine tractetur.
Que non etiam aliquid speciale habeat.
quod diligens scrutator
alibi non inventum. quo rarius
tanto gratius carpat. Nichil
tamen bonum est. quod melius tollit.
Si omnia legere non potes. ea
que sunt utiliora disce. Et si
omnia legere potueris. non
tamen omnibus idem labor im-
pendendus est. Sed quedam ita
legenda sunt ne sint incognita.
quedam vero ne sint inaudita.
quia aliquando pluris esse credimus
quod non audivimus. et fa-
cilius estimatur res. cuius
fructus agnoscitur. Videre
nunc potes. quam necessaria tibi
sit humilitas hec. ut
nullam scientiam vilipendas
et libenter ab omnibus
discas. Similiter quoque te
expedit. ut cum tu aliquid scire
ceperis. ceteros non contempnas.
Hoc autem tumoris vitium quibusdam
accidit. quia suam scientiam
nimis diligenter inspiciunt.
Et cum sibi aliquid esse visi fuerint.
alios quos non noverunt.
nec esse. nec fieri potuisse putant.
Hinc etiam ebullit quod
nugigeruli nunc quidam
nescio unde gloriantes. pri-
ores patres simplicitatis
arguunt. et secum natam
secum morituram sapientiam
credunt. In divinis eloquiis
ita simplicem modum loquendi
esse aiunt. ut in eis ma-
gistros audire non oporteat

posse sanus quecumque ipso ingenio veritatis archana penetrare. Corrugant nasum et valgium torquent in lectores divine et non intelligunt quod deo iniuriam faciunt. Cuius verba pulchro quidem vocabulo simplicia. sed pravo sensu insipida predicant. Non est mei consilii huiusmodi imitari. Bonus ergo lector humilis esse debet et mansuetus. a curis inanibus et voluptatum illecebris prorsus alienus. Diligens et sedulus ut ab omnibus libenter discat. Nunquam de scientia sua presumat. perversi dogmatis auctores quasi venena fugiat. Diu rem pertractare antequam iudicet discat. Non videri doctus. sed esse querat. Dicta sapientum intellecta diligat et ea coram oculis. semper quasi speculum vultus sui tenere studeat. Et si qua forte obscuriora intellectum eius non admiserit. non statim in vituperium prorumpat. ut nichil boni esse credat. nisi quod ipse intelligere potuit. Hec est humilitas discipline diligentium.

De frequentia studii

Studium querendi ad exercitium pertinet in qua exercitatione magis quam doctrina lector indiget. Qui enim diligenter inspicere voluerit quid antiqui propter amorem sapientie pertulerint quam memoranda posteris virtutis sue monumenta reliquerint. quamlibet suam diligentiam inferiorem esse videbit. Alii calcabant honores. Alii proiecerunt divitias. Alii acceptis iniuriis gaudebant. Alii penas spreverunt. Alii contubernia hominum deserentes ultimos recessus et secreta heremi penetrantes. quo nullus quam virtutis iter impedire solet. cupiditatibus animum subicerent. Permenides philosophus .xv. annis in rupe egyptia consedisse legitur. Et prometheus ob immodicam meditandi curam in monte Caucaso vulturi expositus memoratur. Sciebant enim verum bonum non in estimatione hominum sed in pura conscientia esse. qui rebus perituris inherentes bonum suum non agnoscerent. Et quantum mente et intelligentia ab hiis differrent. ipsa locorum distantia demonstrabant. Ne una terra haberet quos eadem non sociabat intentio. Cuidam philosopho referebant dicentes. nunquam non vides. quia te derident homines. Et ille. ipsi me derident. et eos asini. Cogita si potes. quanti estimavit laudari ab hiis. a quibus non vituperari timuit. De alio legitur quod post omnia

disciplinaꝝ studia · ⁊ artiū
omnia · ad opus singuli
descenderit Quia alterius
cuiusdā discipuli · Cū lau-
dibus magistri sui deferret ·
inter cetera · n͡c solū pitia-
eū carere gloriatū sit · hāc
i͡z diligentiaꝝ · i veris lectoribꝰ
eē vellem · vt mixꝫ i eis
senesceret sapientia · Sola ·
abysac sunamitis senem
dauid calefacit · quia amor
sapientie · eciā marcescete
corꝑe dilectoreꝫ nō deserit
Oēs pene virtutes corꝑis mu-
tant in senibus · crescete
sola sapientia decrescunt
cetera · Senectꝰ eni illoꝝ ·
q̄ adolescentiaꝫ suā · honestis
actibus instruxerit · etate
fit doctior vsu tristior · processu
tꝑis sapientior · et veteꝝ
studioꝝ dilectissimos fructꝰ
metit Vnde et sapiens
vir ille grecus Themosth-
enes cū expletis · 107 · annis
moi se cerneret · dixisse fert
se dolere · q egrederetur
de vita qn̄ sapere cepit
Plato · 81 mo · anno scribens
mortuꝰ ē Et Socrates · 99 ·
annos in docendi scribēdi
q dolore cōplevit · Taceo
ceteros phōs / Pitagoram
Democritū Zenocratem ·
Zenonem · ⁊ Heloantem
qui iam etate longeua
in sapientie studijs floruerūt ·
Ad poetas venio · Homeꝝ
Esiodū / Symoide / Aristoꝝ /

qui grandes natu · cigneū
nescio qd͛ et solito vicinam
morte cecinerūt Sophocles
cū nimiam senectute · ⁊ rei
familiaris negligēcia a filijs
accusaretur dementie Edippi
fabulam · q nuꝑ scripserat
recitauit · Et tantū sapie
in etate iam fracta spe-
cimē dedit · vt seueritate
tribunaliū · in fauoꝝ theatri
conuerteret Nec miꝝ · Cū
eciā katho censorinꝰ et romanoꝝ
generis disertissimus ia
sex · grecas litteras · n͡c discere
erubuit nec desperauit
Certe homerꝰ refert · q
de lingua · Nestoris ia vetuli
et pene decrepiti dulcior
melle oratio fluxerit Animaduerte
i͡z quantū amauerint
sapientiaꝫ · quos nec de-
crepita etas abegit inquisitione
potuit reuocare Ipse i͡z tantꝰ
amor sapientie · ta i senibꝰ
prudentie habundantia ·
oportet eciā exipius supdicti
nois interpretatione colligit
Interpretatur eni Abysac
pater meus superfluus · vt
patris rugitus directꝰ
ex quo ostendit habun-
dantissimū et vlt huiam
vocem i senibꝰ diuini sermōis
tonitruū commorari Vim
namqꝫ superfluum in hoc
loco plenitudinem non re-
dundancia sonat · Porro Suna-
mitis · in lingua nostra
coccinea dr͛ · qd͛ satis oportet

soporem et feruore sapie-
ntie pt. De reliquis quatuor preceptis
Quatuor que sequuntur sic alter-
natim disposita sunt ut
alterum semper ad disciplinam
alium ad exercitium spectet.

De quiete

Ute quies siue interior. ut
mens pollucata desideria
non distrahat. siue exterior.
ut ocium et oportunitas
honestis et utilibus studiis
suppetat. utraque ad disciplinam
pertinet.

De scrutinio

Scrutinium autem meditatio
ad exercitium spectat. Vide-
tur autem scrutinium sub studio
querendi contineri. quod si verum
est superflue repetitur. Cum in
superiore parte annumeratum
sit. Sed sciendum est. hec inter
hec duo esse distantiam. Quia
studium querendi instantiam
significat operis. Scrutinium vero
diligentiam meditationis.
Opus peragit amor et labor.
Consilium parturit cura et
vigilia. In labore est ut
agas in amore ut perficias
In cura est ut prouideas in
vigilia ut attendas. isti
sunt quatuor pedisequi.
qui portant lecticam philolo-
gie. quia mentem exercent
cui sapientia presidet. Ca-
thedra quippe philosogie
sedes est sapientie. que eius
suppositis gestare dicitur.
quoniam in his se exercendo
promouet. Unde pulchre iuuenes
per robur a fronte lecticam
dicuntur tenere. scilicet philos et
cophos. amor et labor.
quia foris opus peragunt
a posteriori puelle videlicet
philemmna et ogimma.
quod interpretatur cura et
vigilia. quia intus in discreto
consilium pariunt. Sunt quidam
qui putant per cathedram
philosogie humani corporis
figuram. cui anima rationalis presidet.
quod ministri quatuor portant
quatuor electa componunt
Ex quibus duo superiora
scilicet ignis et aer. actu et
nomine masculina sunt
Duo vero inferiora scilicet
terra et aqua femina sunt

De paupertate

Paupertatem quoque
lectoribus suadere voluit
non superflua non sectari.
quod magis ad disciplinam
spectat. Pinguis enim venter
ut dicitur gignit tenuissimum
sensum. Sed quid ad hec
scolares nostri temporis re-
spondere poterunt. qui non solum
in studiis suis frugalitatem
sequi contemnunt. sed etiam
super illud quod scriptum est diuites
eguerunt laborant. Nec iam quid
didicerint. quisque iactitat
sed quid expenderit. Sed
fortassis magistros quos suos
imitari volunt. Ceterum de illis
digne satis dicta non reor

De exilio

Postremo terra aliena posita

e. q et ipa qz hoies exerce
dis mido phanti exiliu
e. Quia tn vt ait quida
Nestio quatale solu dulce-
dine cuctos ducit. Et i me-
mores non sinit ee. sui
Magni virtutis e principiu
Vt discat paulati exercitat
animus visibilia h et tra-
toria pm comutare. vt post-
modu possit ea derelinquere.
Delicatus i e adhuc. cui
patria dulcis e. fortis
aut cui omne solu patria
e. perfectus vero cui mdo totus
exiliu e. Ille mdo amore
infixit iste sparsit. hic extinx
Ego a puo exulaui. z scio
quo amore animus aliqn
pauperis. tugurij fundu
deserat. qua libertate
postea marmoreos lares
et tecta laquearia despiciat

QUARTUS LIB

De studio diuinarum scripturarum

D Scripture. que vel de deo vt
de bonis visibilibus loquuntur
Nec omes nec sole. diuine
appellande sunt In libris
gentilium. multa de eter-
nitate dei et etiam de aiarum
vt immortalitate. De vir-
tutum penitentijs preterius
penis qz malorum satis conii
et probabili rone inuenimus.
quos tn vobulo indignos
ee nemo dubitat Rursus
veteris et noui testamenti
seriem percurrentes.
tota pene de presentis vite
statu. z rebus in terrestribus
contexta cernimus. Raro aliqd
de dulcedine eternorum bonorum
et celestis vite gaudijs
depmi manifeste. Tamen
has scripturas diuinas
appellare fides katholica
solet. Philosophorum scripture. quasi
luteus paries dealbatus
nitore eloquij foris pellent
Que si qn speciem veritatis
ptendunt falsa admiscendo
qui quoda colore superducto
lutum erroris operiunt. contra
diuina eloquia. aptissime
fauo comparantur. q z propter
simplicitatem sermonis
arida apparent. et intus
dulcedine plena sunt. Vnde
constat qd merito hec vocabulum sor-
tita sunt. Que sola. sic
a falsitatis contagione a-
liena inuenitur. vt nichil
veritati contrarium contineant. prebet
Scripture dicte sunt. quas a ka-
tholice fidei cultoribus e-
ditas. auctoritas vlis ecclesie
ad eiusdem fidei corroboratione
in numero diuinorum librorum co-
putandas recepit. et le-
gendas commisit. Sunt
preterea alia qz plurima o-
puscula. a religiosis vi-
ris et sapientibus. diuersis
temporibus conscripta. Que
licet auctoritate vlis ecclesie
probata non sunt. tn quia
a fide katholica no discrepat
et no nulla etiam vtilia do-
cent. de ia computantur
eloquia q fortasse. enim de

D' ordine & nu͠o librorum diuine scripture

melius q̄ȝ diffiniendo ondes
Omnis diuina scriptura duobus
testis continet In veteri s
et nouo Vtrumq̄ȝ testam
tribus ordinibus distinguit
Veteris testamenti quem
leges. prophetas agyo-
graphos Noui aut ewage-
lium. aplos p̄res Primus
ordo veteris testamenti .
lex quā hebri thorat no-
minant . pentateucum h̄t
: quinq̄ȝ libros Moysi. In
hoc ordine . primus est
Bresith: qui Genesis 2us
hellemoth qui est Exodus
3us vaiecra q̄ ē leuiticus
4us vaiedaber q̄ ē nu-
merus Adabarim qui est
Deutronomius 2us ordo
ē prophetarum q̄ continet octo
volumina primum yosue
benum: filium Num qui et
yosue . et Jesus . et ihus naue
nuncupat 2um Sophtim
qui ē liber iudicum 3um Sa-
muel primum et 3um Regum
4um Malachim q̄ ē 3us &
4us Regum Quintum ysaias
Sextum Jeremias Septimum
Ezechiel Octauum Thare-
asra qui ē duodecim prophetarum
Deinde tercius ordo . Noue
l3 libros Primus est Job
2us Dauid 3us ē Masloth
quod grece parabole latine
prouerbia sonat vit3 Salomonis
4us Coleth qui ē Ecclastes
Quintus Siraseirim : Cantica
canticorum Sextus Daniel
Septimus Dabreiamin
qui est paralipomenon
Octauus Esdras 9us Hester
Omnes ergo fiunt xxiiii
Sunt preterea alij quidam
libri vt Sapiencia Salomonis
liber ihu filij Syrach lib
Judith . Thobias libri
Machabeorum q̄ leguntur
quidem nō tn̄ scribunt in canone
Primus ordo noui testamenti
quatuor habet volumina
Mathei . marci . luce . johis
Secundus similiter quinq̄
Epistolas pauli nūo xiiii sub
vno volumine contentas
Canonicas epistolas Apo-
calipsim . Actus aplorum
In tercio ordine primum locum
tenent Decretalia q̄ Canones
: regulares appellantur
Deinde sctorum patrum & doctorum
eccē scripta . Jeronimi . Au-
gustini Gregorij ambrosij
ysiderij . Origenis . Bede .
Et aliorum multorum ortodoxorum .
q̄ ita infinita sūt ut enumerari
non possint Ex quo perfecto apparet
quantum in fide xpiana fer-
uorem habuerint . Prius
affectione tot et tanta opera
memoranda posteris re-
linquerunt Unde mā q̄
pigricia arguitur . q̄ legere
nequimus sufficimus . qd' illi dic-
tare potuerunt In his at
ordinibus maxime vtriusq̄ȝ
testamenti apparet q̄ naq̄
sunt post legem prophetas
Et post prohetas agiographos

Ita post evvangelium apli·
Et p9 apostolos doctores
ordine successerunt Et ma
quadam die dispensatore
xone i actu e· Ut cu in
singlis ple et psita vitas
gsistat· nulla tn superflua
sit· Hec binit d'mio z or-
dine dinoz libroz pscurrig
ut q sit prescripta mania
lector agnostat **Autos dinoz libri**
Omnisqz libros lib legis
Moyses scpsit libri Josue
idem Josue tm9 no iscbit·
auto fuisse credit· libri
iudicu a Samuel editu
dut· p'ma ptem libri
Samuel ipe Samuel
scpsit Sequentia vero
vsqz ad calcem dd· Ma-
lachim Jeremias p'mu
i vnu volum collegit na
ante sparsa eat· p sin loz
regu historias Esaias
Jeremias Ezechiel singli
sulos libros fecerunt· qui
inscpti sut in omnibg eoz·
liber xii pphaz· Autoz
suoz nominibg prenotat·
Quoz nomia sut Osee
Johel Amos Abdias Jonas
Micheas· Naum· abacuk·
Sophonias Aggeus Zach-
arias et Machias· Qui
ppterea minores dicut
quia sermones eoz bves
sunt· Unde et vno volue
gtinent· Isaias aute z
Jeremias Ezechiel et
Daniel hii qtuo maiores

sut singli suis voluminibg
distincti· liber Job· Aly
Moysen aly vnu ex pphtis
Non nulli ip Job scpsisse
credunt· liber psalmoz dd
edidit Esdras aute pgea
psalmos ita ut nuc sut
ordinavit z tytulos ad-
didit· Parabolas aute
et ecclesten z Cantica ca-
ticoz· Salomon gposuit·
Daniel sui libri fuit auto
liber Esdras autois sui
tytulo gnotat· In cui9 textu
eius9de esdre Neemieqz
smones pit continent·
liber hester esdras credit-
gscpsisse· liber sapientie·
aput hebreos nusqz e
Unde et ipe tytulg grecã
magis redolet eloquenciã
hunc quidaz iudei filonis
esse affirmant· librum
ecclesiasticu certissime Jhs
filius Syrach Jerlm
nepos Jhu sacerdotis
magni Cuius meminit
Zacharias gposuit· h'
aput hebreos repitur·
s; int apocriphos habet
Judith vero et Thobias
et libri Machabeoru·
quoz ut testat Jeronim9
z9 magis grecu e phat
quibus autoribg sint
minime gstat· **Vn di bibliotheca z q's eã repauit**
Bibliotheca a gco nome
accepit eo q' i libi repdat
Nam Biblio· liber· Theca
repositio interptat· Bibliotheca

vetis testamenti // Esdras
scba post incensam lege
a caldeis. dum iudei reversi sunt
In ierlm. divino afflatus
spiritu reparavit cuncta que vo-
lumina legis ac prophetarum
que fuerant a gentibus
corrupta correxit. Totum
que vetus testamentum
In .22. libros constituit.
ut toti libri essent in lege
quot habebant et litteras
Porro. quinque littere du-
plices aput hebreos sunt
Caph. Mem. Num. phei.
Sader. Aliter enim per has
litteras scribunt principia medie-
tates que verborum aliter fines
Und et quinque libri aple-
risque duplices estimantur
Samuel. Malachim
Dabreiamim // Esdras
Jeremias cum Cinoth //
lamentationibus suis

De Interpetribus

Interpretes veteris testamenti
Primum .70. fuerunt
Prius ptholomeus cogno-
mento philadelphius
rex egipti omnibus litteraturam
sagacissimus. Cum
pisistrati. atheniensis
tiranni. qui primus aput
grecos bibliotecam instituit.
et Seleuci. Nicanore.
Alexandri et ceteros poetes.
qui sapientie operam dederunt.
in studio bibliothecarum
emularetur. Non solum
gentium scripturas. sed etiam
divinas litteras. in sua
bibliathecam conferens
Ita ut .70000. librorum
in tempore eius. Alexan-
drie invenirentur. Ab Elea-
zaro pontifice. petens
scripturas veteris testamenti
in grecam vocem. ex
hebrea lingua interpretari
facit. Sed singuli in
singulis cellis seperari.
Ita omnia per spiritum sanctum
interpretata sunt. ut
nichil in alicuius eorum
codice inventum esset.
quod in ceteris. vel in verborum
ordine discreparet. pro quo
una est eorum interpretatio
Sed Jeronimus dicit huic
rei non esse adhibendam fi-
dem. 2am et 3am et quintam
faciunt Aquila Simachus
Theodotion. quorum primus
scilicet Aquila iudeus fuit.
Simachus vero et theo-
dotion Ebionite heretici
Obtinuit tamen usus.
ut post .70. interpretes.
ecclesie grecorum. eorum reciperent
exemplaria et legerent
Quinta et vulgaris.
cuius autor ignoratur
Unde specialiter quod vendicat
ut quinta appelletur Sexta
et Septima est Origenis
cuius codices Eusebius et
pamphilius volgaverunt
Octava est Jeronimi que
merito ceteris antefertur
Nam et verborum tenatior est

et pspicuitate sme claior

Autores Ewangelioz

Pluries Euangelia scripse-
runt Sed quida sie spu
sancto magis conati sut
ordinare narrationez.
qua hystorie texere vi tex
vnde sancti pres p spm
stm docti · quid tantu ·
in autem acceperunt ·
ceteris reprobatis : Ma-
thei · marci · luce · z iohis
ad similitudinem qtuo
fluminu padisi · z qtuo
vectiu arche · et qtuor
animaliu in Ezechiele
Primu Matheus ewm
sciu scripsit hebraice Z9
Marcus grece scripsit
Z9 Lucas inter omes
euangelistas · grci sermois
eruditissimus quippe vt
medicus in greca ewm
scripsit Theophilo epo
ad que etia actus aplor
ide scripsit Quartus z vltis
Iohanes ewangeliu scripsit

Autores epistolarum

Paulus duodecim scripsit
eplas · decem ad eccas
quor ad psonas vltima
aute ad hebreos · plerique
dicit no esse paulli Sed
qz aly Barnabam
scripsisse Aly clemete
suspicant Canonice
eple sut // Vna Jacobi
due petri // Tres iohis
Vna Jude Apocalipsim
scripsit Johannes aplus

in pathmos insula i exilio
relegatus . Hy st scriptores
sacror librox . q p spm
sanctu loquentes · ad
erudicoz nram precepta vi-
uendi conscripserunt

De Apocrifis

Preter hec alia volumina
Apocriffa nuncupat
Apocrifa aut dicta i
secreta . qz inde dubitat
vnde veniat Est enim
eoz occulta origo nec pz
patribus · A quibz vsqz
ad nos · autoris veritatis
scripturaz certissima z notissima
successioe puenit . In hys
apocrifis · et si i veit
aliqua veritas · in pp
multa falsa · nulla e i eis
canonica autoritas · q
recte iudicat . no ee eoz
credenda · qbus attribunt
ul' astribuunt · Nam
multa · et sub nomibus
pphaz · et recentiora
sub nomibus apostolorum
ab hereticis pferuntur ·
qz omia sub nomine
apocrisor · canonica
autoritate · diligenti ex-
aminatione remota sut

Vn dr quilibz lib' bibliacus

Pentateucus · a quinqz
voluminibus dr · penta n
grece quinqz dr · teucus
volumen vocat Genesis
dr eo qz generatio seli
in eo contineat Exodus
ab exitu filioz isrl de egipto
Leuiticus · eo leuitaz ministia

et diversitatem vitiorum exegit
Numeorum libri eo quod in eo
egresse tribus de egipto
enumerantur. et .xl.ii. phe
mini masiones a Cinereis
ysrael e verbum dissillabum
et interpretat. 2ª. Nomia inter
pretat lex inde dictus e
deutronomius quia 2a lex.
est in eo replicantur. que in p
cedentibus diffusis data sunt
Est libro Josue. quem indi
Beum dicunt. terra promissionis
dividit. Liber iudicum d
a principibus. qui iudicabat
populum israel. antequam
reges erant in eo populo
Hunc quidam coniungunt
hystoriam Ruth sub uno
volumine. Liber Samuel
dictus e. quia nativitate
eius et gesta descripsit et sa
cerdotium Quia licet etiam
hystoriam Saul et dd contineat
utraque tamen ad Samuel
referuntur. quod unxit utrumque.
in alach hebraice latine
Regum interpretatur inde
dictus e Malachim pro eo
quod reges ysraelitice gentis.
gestaque eorum. hodie digerat
Paralipomenon grece dicitur quod nos
pretermissorum vel libris. vel
omissa. vel non plene re
lata sunt in isto summatim
ac breviter explicantur Ysaias
potius ewangelista quia
propheta edidit librum
suum. cuius omnem textum
eloquentia ipsa in cedit.

Canticum vero. exametro
et penthametro versu distinxit
Jeremias similiter edidit librum
suum. cum trenis eius. quas nos
lamenta vocamus. Eo quod in
tristioribus rebus. funeribus
adhibeantur. In quibus
quadruplicem. diverso
metro composuit alphabeti
lamentationem. Quorum
duo prima quasi saphico
metro. scripta sunt. Quia
tres versiculos. qui sub nexi
sunt. et ab una tantum littera
incipiunt. heroicum coma con
cludit Tercium alphabetum
trimetro scriptum e. et a terciis
ac ternis litteris quidem tri
pso incipiunt Quartum alphabe
tum. simile primo et 2o het
Ezechiel principium et finem
obscuritatem obscuriores habet
... e volumine prophetarum
Principia et fines libri
Job apud hebreos prosa
oratione contexta sunt Media
autem ipsius. ab eo loco quo
ait pereat dies in quo natus
sum usque ad eum locum
adeo ergo me reprehendo
et ago penitentiam. omnia
heroico metro discurrunt
Psalmorum liber grece psalte
rium liber hebraice. Nabla
latine organum dicitur
Adeo autem vocatur psalterium
quia uno propheta canente
ad psalterium chorus. consonando
respondebat Hunc librum
cunctis maisonibus. et uno

psalmorum volumine compre-
hendunt. psalmos David
composuit. sed Esdras postea
ordinavit. Threnos autem
qui et Lamentationes
Ieremie. et omnia sacre scripture
cantica. apud hebreos
metro composita sint. ut
testatur Ieronimus. Origenes.
Iosephus. et Eusebius
cesariensis. Nam in more
Romani flacci. et greci
pindari. nunc alii iambo
currunt. nunc saphico intertin-
nunt trimetro vel tetrametro
incedentes. Tribus nomi-
nibus vocatum esse Salomonem
scriptura manifeste docet.
Idida. id est dilectum domini. quia
eum dilexit dominus. Co-
leeth. id est ecclesiastes. Ecclesiastes
autem greco sermone appellatur
qui cetum. id est ecclesiam congregat.
quem nos nuncupare
possimus contionatorem.
qui loquitur non ad unum tantum
sed ad totam contionem. porro
pacificus vocatus
eo quod in regno eius pax
fuit. Iste itaque iuxta numerum
vocabulorum tria edidit volumina.
primum quod hebraice Ma-
sloth. grece parabole. latine
proverbia inscribitur. eo quod
in ipso sub comparativa similitudine
figuras verborum et ymagines
veritatis ostendit. Vite partem
in fine. ab eo loco quo ait
Mulierem fortem quis in-
veniet. alphabeto texuit.

sicut Lamentationes Ieremie
et cetera quedam scripture
cantica secundum hebraice.
Coeleth grece Ecclesiastes latine
Contionator. dicitur eo quod sermo
eius non specialiter ad unum
sicut in proverbiis. sed ad
universos generaliter.
qui ad totam contionem
et ecclesiam dirigatur.
Sir Hasirim. Cantica
canticorum quod est quasi
Epithalamium. carmen
nuptiale. Christi et ecclesie.
In proverbiis parvulum
docet et quasi de officiis
per sententias erudit. Unde
et ad filium crebro sermo
repetitur. In ecclesiaste vero
mature etatis virum instituit.
Ne quicquam in mundi rebus
putet esse perpetuum. sed ca-
duca et brevia universa
que cernimus. Ad extremum iam
consummatum virum. et calca-
to seculo. preparatum in Can-
tica canticorum sponsi iungit
amplexibus. Nam et philosophi
ab hoc ordine doctrinarum
et philosophi sui sectatores erudiunt
ut primum ethicam doceant.
Deinde phisicam inter-
pretentur. et quem in his
profecisse perviderint ad
theologiam usque perducunt.
Daniel apud hebreos
non inter prophetas
sed inter agiographos habe-
tur sermone. Ab interpre-
tes Caldaica non legerunt etiam

Eo q multu a veritate discor
Daniel maxime et Esdras
propheta. et una pars Ieremie
hebraicis quidem litteris.
Sed Caldaico sermone conscripti
sunt Iob quoque abrahica
lingua plurima habet societate
Danielem apud hebreos nec
Susanne habet hystoriam.
nec ymnum trium puerorum.
Nec Belis Draconis que
fabulas Octo capit de-
sunt Et de uno ante oc-
to dimidium. et post octo
aliud dimidium Ne magis
ignorata. magnarum rerum
noticiam et utilium obstineret
Cruia pro semel se expediat
lector. ut hys qui quibusdam
clausulis. prima fronte
reseratis libero ingressu. post.
Deinde propositum interiacere.
ne in singulis libris. nova
rudimenta querere oporteat
hys in expeditis. Deinceps
cetera que ad propositum opus
valere videbuntur tractabis

Prima modo intelligendi sacram scripturam

Primo omnium sciendum est
quod divina scriptura triplicem
modum habet intelligendi
idest hystoriam. Allegoriam
et Tropologiam Sane
non omnia in divino re-
periunt eloquio. ad hac
intorquenda sunt inter-
pretatione ut singula
hystoriam Allegoriam
Tropologiam continere
credant. Verum et si in multis
ergo assignari possit Ubique
tamen observare. aut difficile
est. aut impossibile Cernit enim
in citharis. et huius organi
musicis. Non quidem omnia
que tanguntur. cantorum aliud
resonant. sed tantum corde.
Cetera tamen in toto cithare
corpore. ideo facta sunt ut esse.
ubi connectentur et quo
tenderentur. illa que ad can-
tilene suavitate modulatur
est artifex. Ita in divinis
eloquiis queda posita sunt.
que tamen spiritualiter intelligi volt
Quedam etiam. secundum simpliciter
secundum historie dicta sunt. Quedam
vero morum continuati sunt
Non nulla autem et hystorice
. et Allegorice et tropologi-
ce conveniente exponi possunt
unde modo mirabili. omnis
divina scriptura. Ita per dei
sapientiam. quecumque suis parti-
bus aptata est ac disposita.
ut quicquid in ea continetur
aut vice cordarum spiritualis
intelligentie suavitatem
personet aut per hystorie se-
riem et littere soliditatem misteriorum
dicta sparsim posita continens.
et quasi in unum connectens
ad modum ligni cavati super
extensas cordas sit coplet.
earum quem sonum recipiens ipse
dulciore auribus referat.
que non solum corda edidit.
sed et ligni modulo corpore
sui formavit Sic et mel
in favo gratius et quicquid maiori

exercitio quanto est maiori
desiderio invenitur. Oportet
ergo sic tractare divinam
scripturam ut nec ubique
hystoriam. nec ubique alle-
goriam. nec ubique queramus
tropologiam. Sed singula
in suis locis prout ratio
postulat competenter assignare.
Sepe tamen in una eadem-
que littera omnia simul reperiri
possunt. Sic ut hystorie
veritas. et misticum aliquid
per allegoriam insinuet. Et
quid agendum sit. pariter
per tropologiam demonstret.

Res etiam significant in divino eloquio

Sciendum est etiam quod in divino
eloquio. non tantum verba
sed etiam res significare habent. qui
modus non adeo in aliis scrip-
turis inveniri solet. Philosophus
solam novit vocum significationem.
Sed excellentior est valde
rerum significatio quam vocum.
Quia hanc usus instituit
illam natura dictavit. hec
hominum vox est illa vox dei
ad homines. hec prolata
perit illa creata subsistit.
Vox tenuis est nota sensuum
Res divine rationis est simulacrum
Quod ergo sonus oris. qui simul
subsistere incipit et desinit ad
rationem mentis est. quod sono vo-
cis: verbo extrinseco manifestatur
Et de illa sapientia. quam
de corde suo pater eructavit
in se invisibilis. per crea-
turas et in creaturis agnoscitur.

Ex quo nimirum colligitur.
quam profunda in sacris libris
requirenda sit intelligentia
ubi per vocem ad intellectum
ad rem per rem ad rationem
per rationem pervenitur ad veritatem
Quod idcirco quidam minus
docti. non considerant
ullam in eis esse subtilitatem
estimant. ubi exercere possint
ingenia. Et ob hoc ad philosophorum
scripturas se transferunt. quia
profecto nihil aliud in eis capiunt.
nisi solam littere superficiem.
virtutem vitalem ignorantes
Quod autem rerum significatione sacra
utantur eloquia. brevi
quodam et apto exemplo
demonstrabimus. Dicit
scriptura vigilate quia adver-
sarius vester dyabolus
circuit querens quem de-
voret. tamquam leo rugiens
Hic si dixerimus leonem
significare dyabolum non vocem
Sed rem intelligere debemus
Si enim hee due voces
dyabolus et leo unam eam-
demque rem significant. incompe-
tens est similitudo eiusdem
rei ad se ipsam. Restat
ergo ut hec vox leo. ad
ipsum significet animal vero
dyabolum designet. Et certa
cetera omnia ad hunc modum
accipienda sunt ut cum
dicimus vermem vitulum
lapidem serpentem et alia
huiusmodi rem significare

De [illegible] locutione divine scripture

Illud quoque diligenter attendendum est

Cum septem esse inter ceteras
regulas locutionum scripturarum
sanctarum quidam sapientes
dixerunt. Prima regula de
domino et eius corpore. que
de uno ad unum loquitur
aliquando in una persona nunc caput
modo ostendit corpus
Sic ysaias ait Induit me
dominus vestimento sa-
lutari et quasi sponsum decoratum
corona. et quasi sponsam
ornatam monilibus
suis. In una enim persona
duplici vocabulo nominata
et caput sponsum et etiam
sponsam manifestavit
Proinde Notandum est
in scripturis quando specialiter
caput scribitur quando et caput
et corpus. quando etiam ex utroque
transeat ad utrumque. aut
ab altero ad alterum. Sicque
quid capiti. quid corpori
conveniat prudens lector
intelligat.

Secunda regula est. de domini
corpore vero et permixto.
Nam videntur quedam
convenire uni persone
quod tamen non est unius.
Ut est illud puer meus
es tu israel. Ecce delevi
ut nubem iniquitates tuas.
et sicut Nebulam peccata
tua. convertere ad me et re-
dimam te. hoc ad unum
non congruit Nam alia
pars est. cui peccata delet.
et cui dedit meus es tu
Et altera cui dicit convertere
ad me et redimam te. Qui
si conversi fuerint peccata eorum de-
lentur. Per hanc enim regulam
sic ad omnes loquitur scriptura.
Ut et boni redarguantur
cum malis. et mali laudentur
pro bonis. Sed quid ad quem
pertineat qui prudenter legit
discet

Tertia regula est de littera et
spiritu. id est de lege et gratia. Lege
per quam precepta facienda
admonentur. gratia per quam ut
operentur iuvantur. vel quod lex
non tantum hystorice oportet
fidem tenere et spiritualiter
legem intelligere. Quarta
regula est de specie et genere.
per quam pars pro toto et totum
pro parte accipitur. veluti
Si uni populo vel civitati
loquatur deus. et intelligatur
omnem continere mundum
Nam licet adversus unam
civitatem Babiloniam ysaias
propheta deus comminetur. tandem
contra eam loquitur. transit ad
genus de specie. et convertit
ad totum mundum sermonem
Certe si non diceret ad u-
niversum orbem. non adderet
in sequentibus generaliter et disperdam
omnem terram. Et visitabo
super orbis mala. et cetera
que sequuntur ad intentionem
mundi pertinentia Unde
et adiecit. hoc est consilium
quod cogitavi super omnem terram
Et hec est manus extensa

super omnes gentes. Item per ysaiam sub persona babilonie agit universum mundum. sursum ad eandem. qui de genere ad speciem redit. dicens que eidem civitati specialiter contigerunt. Ecce ego excitabo super eos medos. Nam regnante Balthasar. a medis obtenta est Babilonia. Sic ex specie unius egipti. totum vult intelligere mundum. dicendo Et concurrere faciam egiptios adversus egiptios. regnum adversus regnum. cum egipto non multa regna. sed unius huiusmodi regni describitur.

5 Quinta regula. est de temporibus. per quam aut pars maximi temporis per partem minoris indicatur aut pars minima temporis per partem maioris intelligitur. Sic est de triduo dominice sepulture. Dum nec tribus plenis diebus ac noctibus iacuit in sepulcro. sed tamen a parte totum triduum accipitur. Vel sicut illud quod quadringentos annis predixerat deus. filios israel servituros in egipto. et sicut iam egressuros. qui tamen durante Joseph. in egipto dominati sunt. nec statim post quadringentos annos egressi sunt ut fieret promissum Sed .430. annis peractis. ab egipto recesserunt. Est et alia de temporibus figura per quam quod futurum est quasi iam gesta narrantur. ut est illud Foderunt manus meas et pedes meos. et dinumeraverunt omnia ossa mea et diviserunt sibi vestimenta mea. et huiusmodi similia in quibus futura tamquam si iam facta sint ita dicuntur. Sed cur que adhuc facienda erant iam facta narrantur. Quia ea que nobis futura sunt. apud dei eternitatem iam facta sunt. Quapropter quando aliquid faciendum esse pronuntiatur secundum nos dicitur. Quando vero que sunt futura. iam facta dicuntur. secundum dei eternitatem accipienda sunt. apud quem iam omnia facta sunt. que sunt apud nos futura.

Sexta regula est de recapitulatione. Recapitulatio fit. dum scriptura reddit ad illud. cuius narratio iam transierat. Sicut cum filios filiorum Noe commemorasset dixit illos fuisse in linguis et gentibus suis. et tamen postea. quasi hoc etiam in hoc ordine temporum sequeretur. Erat inquit omnis terra labii unius. labium unum et vox una omnibus erat. Quomodo ergo secundum suas gentes. et secundum suas linguas erant. si una lingua erat omnibus. nisi quia ad illud quod iam transierat recapitulando. est reversa narratio.

Septima regula

est de dyablo et eius corpore
Quia sepe dicitur capitis
capitis · que sui magis
conveniunt corpori Sepe vero
videntur eius dicta membrorum
et non nisi capiti congruunt
Ex nomine · quippe corporis
intelligitur caput ut est id
In Evvangelio · de zizaniis
cito admixtis // Dicente
domino Inimicus homo hoc fecit ·
hominem ipsum dyabolum
vocans · et ex nomine
corporis caput designans
Item ex nomine capitis
signatur corpus // Sicut In
evvangelio dicitur · Duo-
decim vos elegi · et unus
ex vobis dyabolus est
Iudam utique indicans ·
quia dyaboli corpus fuit
Apostata quidem angelo-
rum iniquorum caput est
Et huius capitis corpus
sunt omnes iniqui Sicque cum
membris suis unus est
ut sepe · quod corpori eius dicitur
ad eum potius referatur
Et rursum · quod illi ad
membra ipsius ita dicatur
Sicut In ysaia · Ubi dum
contra Babiloniam · hoc est
contra dyaboli corpus · multa
diceret sermo prophetie rursus
ad caput · id est ad dyabolum
oraculi sententiam derivat
Dicens Quomodo ce-
cidisti de celo · Lucifer
qui mane oriebaris

De modo et ordine legendi sacram scripturam

Postquam certam materiam
prescriptionis lectori · et easdem
species · que ad divinam
pertinent lectionem suis
nominibus assignando
determinavimus consequens
videtur · ut et de modo et
ordine loquendi aliquid
dicamus Quibus ex hiis
que sunt dicta · studiosus sui
modum et rationem accipiat
Quia vero facilius quid
agendum sit intelligimus
Si prius · quid non sit faciendum
ignoraverimus instruendus
est primum lector · quid cavere
debeat · et deinde infor-
mandus · qualiter ea que
sunt agenda perficiat · Di-
cendum itaque est · quid sit ·
quod ex tanta turba discentium
quorum · multi et ingenio
pollent et vigent exercitio ·
tam pauci et mirabiles
inveniantur · quibus ad
scientiam pervenire contingat
Et ut de illis taceam · qui
natura sunt hebetes et tar-
di ad intelligendum hoc
maxime movet · et dignum
questione videtur · unde hoc accidat
quod duo pari ingenio ·
et equali studio · uni lec-
tioni intendunt · nec tamen
pari effectu · eius intellectum
consequuntur · Alter cito
penetrat · cito quod querit
apprehendit Alter diu
laborat · et parum proficit
Sed sciendum est ·

-tur in quolibet negotio
duo sunt necessaria. opus videlicet
et ratio operis. que ita sibi connexa
sunt. ut alterum sine altero
aut inutile sit. aut minus
efficax. Verumtamen melior
ut dicitur prudentia est
fortitudine. quia et pondera
que aliquando viribus movere
non possumus. arte levamus.
Sic nimirum est in omni studio.
Qui sine discretione operatur
laborat quidem sed non pro-
ficit. et quasi aerem verbe-
rans: vires in ventum
fundit. Aspice duos
pariter silvam transeun-
tes. Et hunc quidem per
devia laborantem. Illum
vero. recta itineris compendia
legentem. pari motu cursum
tendunt. sed inequaliter per-
veniunt. Quid autem
scripturas dixerim. nisi silvam.
Cuius sententias. quasi fructus
quosdam dulcissimos.
legendo carpimus. trac-
tando ruminamus. Qui
ergo in tanta multitudine
librorum. legendi modum
et ordinem non custodit.
quasi in condensitate saltus
oberrans. tramitem recti
itineris perdit. ut dicitur
semper discentes. et numquam
ad scientiam pervenientes.
Tantum enim valet discretio.
ut sine ipsa omne otium
turpe sit. et labor inutilis.
ut enim omnes complectamur

Tria sunt que precipue
studiis legentium obesse
solent. Negligentia.
imprudentia et fortuna.
Negligentia est. cum ea
que discenda sunt. vel
penitus pretermittimus.
vel minus studiose dis-
cimus non servamus
Imprudentia est quando
agendi ordinem et modum
in his que discimus non
observamus ~~Negligentia~~
Fortuna est in eventu sine
casu natura contingente cum
vel paupertate vel in-
firmitate. vel non naturali
tarditate. sive etiam doctorum
raritate quia aut non inve-
niuntur qui doceant. aut
qui bene doceant. Et ideo
a proposito nostro retrahimur.
In his autem tribus de
primo quidem. negligentia
lector admonendus
De secundo vero. imprudentia
instruendus est. De tertio
autem. fortuna. adiuvandus.

Quid sit et qualis est fructus.

Quisquis ad illam lectionem
erudiendus accesserit.
quis primum qualis sit fructus
eius agnoscat. Nichil enim
sine causa appeti debet.
nec desidia trahit. quod
utilitatem non promittit.
Geminus est divine lectionis
fructus. quia mentem vel
scientia erudit. vel moribus
ornat. Docet quod scire

delectet. et quod imitari expe-
diat. Quorum alterum scientia
magis ad hystoriam et
allegoriam. Alterum idest
Instructio morum ad tro-
pologiam magis respicit
Omnis divina scriptura
refertur ad hunc finem
Sane quamvis expe-
diat magis iustum esse
quam sapientem otio
tamen plenus in studio sacri
eloquii scientiam querere
quam utilitatem ego at-
tentum improbandum
sed utrumque rectum et lau-
dabile censeo. Ergo utrique
intentioni competit paul-
ulum in absolvam Et post de eo
qui moralitatis genere
amplectitur expediam

Qualis sit modus legendi divinam scripturam

Qui virtutum notitiam et
formam vivendi in
sacro querit eloquio
hos libros magis legere
debet. qui huiusmodi
contemptum suadent. et
cum ad morem sui
conditoris attendunt. rec-
tumque vivendi limites
docent. qualiterque vir-
tutes acquiri debeant.
et vitia possint onde
Primum enim inquit querite
regnum dei et iustitiam eius
Qui si apte licet et celesti
patere gaudia deside-
rare et quibus iusti-
tiis ad ea perveniat

solerter inquirite utrumque
bonum. utrumque notitiam
amate et querite. Si
amor est. otiosus esse non
potest. pervenire desideratis
discite quomodo perve-
niat quo tenditis. Hec vero
scientia duobus modis comparatur
videlicet exemplo et doc-
trina. Exemplo cum sanctorum
facta legimus. Doctrina
quando eorum dicta ad disci-
plinam mentis pertinere discimus
Inter que beatissimi Gre-
gorii scripta singulariter
amplexanda estimo. Que
quia michi preceteris
dulcia et eterne vite
amore plena visa sunt
silentio nolui preterire

Modus legendi

Oportet autem ut qui hanc
ingressus fuit viam. In
libris quos legit non solum
colore dictaminis. sed
virtutum emulatione di-
catur provocari. ut eum non
tam verborum compositas
aut concinnatio. quam vitalis
pulcritudo delectet. Sciat
hec ad propositum suum non spectare.
ut iam raptus desiderio
scientie. obscuritas et pro-
funde intelligentie subti-
litates exquirat. in quibus
magis occupetur quam
edificetur animus. Ne sic
enim sola lectio teneat
ut a bono opere vacare
compellat. Cristiano philo

Lectio exhortatio esse debet.
non occupatio. et bonorum desi-
deria pascere. non necare
Relatum michi aliquando
memini. de quodam. satis
probabilis vite viro. qui tanto
sacrarum scripturarum ardore flagrabat.
ut eis continuum impenderet
studium. Cumque in dies cres-
cente sciencia. cresceret
etiam desiderium eius. cepit im-
zelatus sapiencie imprudenter.
spretis simplicioribus scripturis.
profunda quem et obscura
Ieremie atque enigmatibus
prophetarum enodandis et misti-
cis sacrorum intellectibus
vehementer insistere. Sed
mens humana. tamen non
sustinens pondus. cepit
mox. et magnitudine
rei. et intentionis iugi-
tate deficere. tamque huius
inoportune occupationis
tia confundi ut non solum ia
ab utilibus. sed etiam a necessariis
actibus cessaret. Verso
siquidem eventu in contrarium
quam legem scripturas. ad edifi-
cationem vite sue reparat.
quia discretionis moderamine
uti non novit. easdem. ne
occasionem erroris habuit.
Sed miseratione divina
tandem per revelationem
admonitus est. ne amplius
harum scripturarum studio incumberet.
Sed sanctorum patrum vitam
et martirum triumphos
alias quas res simplici stilo

dictatas frequentare con-
suesceret. Sicque in brevi
ad pristinum statum reductus.
tantam. mentis quietis
graciam. accipere meruit. ut
verbo meo. illam domini vocem
impletam diceret. quam ipse
mentium labores et dolores
considerans. pie nos con-
solari voluit dicens. Ve-
nite ad me omnes qui labo-
ratis et onerati estis. et
ego reficiam vos. Et
deinceps invenietis
requiem animabus vestris
Hoc exemplum ideo apposui.
ut ostenderem eis qui in disci-
plina non literatie. sed vir-
tutum positi sunt non oportere
lectionem fastidio esse sed
oblectamento. Nam et propheta
Non novi inquit literaturam
sive negotiationem introibo
in potentias domini. domine memorabor
iustitie tue solius Deus do-
cuisti me a iuventute mea
Qui enim ad occupationem
scripturas. et ut ita dicam
ad afflictionem spiritus legit. Non
phat. sed negotiatur. cuius
tam vehemens est et in-
discreta intentio. unde simp-
licitate tacere potest quod quidem ante
de lectione simplici pauli
dictum. qui ante legere
implere voluit quam discere
Qui nobis perfecto satis
exemplo esse potest. Non
auditores neque lectores
legis. sed factores potius

iustos esse ante deum
Considerandum preterea est
quod lectio duobus modis
animo fastidium ingerere
potest solet et affligere spiritum
Et qualitate videlicet si obscurior
fuerit et quantitate si prolixior
extiterit In quo utroque magno
moderamine uti oportet
Ne quod ad refectionem quesi-
tum est sumatur ad suffocationem
Sunt qui omnia legere volunt
Tu noli contendere Suffi-
ciat tibi. Nichil tua interest
dum non omnes legis libros
Infinitus est librorum numerus
Tu noli sequi infinita ubi
finis non est. requies esse
non potest. Ubi requies non
est. Pax nulla est. ubi pax
non est. deus habitare
non potest In pace inquit
propheta factus est locus eius
Et in syon habitatio eius
In syon. sed in pace. Esse
syon oportet. sed in pace non
amittere. Contemplare.
et occupari noli. Noli ama-
tus esse. Nec te forte semper
egeas Audi salomonem
Audi sapientem et disce
prudentiam. fili mi inquit
Amplius hiis faciendi
plures libros nec requietas
Nullus est finis. Frequens
que meditatio. carnis est
afflictio Ubi ergo est finis
Finem loquendi pariter
omnes audiamus Deum
time Et mandata eius
observa. hoc est omnis homo

Lectio sit incipientium et copiosorum profectorum

Nemo me pro hiis que superius
commemoratus fui. estimet
lector diligentias repre-
hendere. Cum ego potius
diligentes lectores ad
propositum hortari intendam
Et eos qui libenter discunt. lau-
de dignos ostendam. Sed ibi
locutus sum eruditis. Nunc
aut erudiendis et doctrina
que principium est discipline
inchoantibus. Illis studium
utilium Istis vero interim
exitum lectionis est proponi.
Sic tamen. ut nec hij
virtute careant. Nec illi
propter lectionem obmittant
Nam sepe minus proderit
est opus quod non precedit lectio
Et doctrina minus utilis
quam non sequitur bona operatio
Oportet aut sermone et
illos cavere. ne forte ad ea
que retro sunt aspiciant
Et istos consolari. Si ubi
illi sunt. quia puerile
desiderant utrosque ergo
exerceri et utrosque pro-
vehi convenit Nemo retro
abeat ascendere licet.
sed non descendere. Si non
potes dum ascendere po-
tes. sta in loco tuo; liber
a culpa non est. qui alienum
usurpat officium Si mo-
nachus es. quid facis
in urba Si amas silentium
Cur te clamantibus

assidue mire delectat
Tu semper ieiuniis et fletibus insistere debes. et phari queris. Simplicitas monachi. philosophia est. Sed docere inquis alios volo. Non est tuum docere. sed plangere. Si tu docto esse desideras. Audi quod facias. Vilitas habitus tui. Et simplicitas vultus. innocentia vite. sanctitas conversationis tue. docere debet homines. Melius fugiendo mundum doces homines quam sequendo Sed ad hunc forte persequeris Quid inquies. Non est saltem si volo discere, michi licet. Supra diximus legere et occupari noli. Exercitium tibi potest esse lectio. sed non propositum doctrina bona est. sed insipientium est Tu vero te perfectum fore promiseras. Et ideo non tibi sufficiat. si insipientibus coequaris plus aliquid facere te oportet. Considera ergo ubi sis et quid agere debeas facile agnoscis.

In quibus nunc exercetur vita iustorum

Quattuor sunt in quibus nunc exercetur vita iustorum et qui per quosdam gradus. ad summas perfectiones sublevatur. videlicet lectio sive doctrina. Meditatio. Oratio et operatio. Quinta deinde sequitur contemplatio in qua quodam precedentium operum fructu in hac vita etiam quod sit boni operis merces futura pregustatur. Unde postea de iudiciis dei loquitur recommendans ea statim subiunxit. In custodiendis illis retributio multa.

De his quinque gradibus

Primus gradus id est lectio incipientium est. Supremus contemplatio perfectorum est. Et de mediis quidem. quanto plures quis ascendit tanto perfectior erit. Verbi gratia. Prima lectio intelligentiam dat. Secunda meditatio consilium prestat. Tertia oratio petit. Quarta operatio querit. Quinta contemplatio invenit. Si ergo legis intelligentiam habes. et nosti iam quid faciendum sit. Initium boni est. Sed adhuc tibi non sufficit. Nondum perfectus es. Ascende itaque in arcem consilii. et meditare qualiter implere valeas. quod faciendum esse didicisti. Multi enim scientiam habent. sed pauci sunt qui noverint. qualiter scire oporteat. Rursus. quoniam consilium hominis. sine dei auxilio infirmum est. et inefficax ad orationem te erige. et eius adiutorium pete. sine quo nullum potes facere bonum ut videlicet ipsius gratia que preveniendo te illuminat subsequendo etiam pedes tuos dirigat in viam pacis Et qui in sola adhuc volunte

es. ad effectu pducat
bone operationis. Deni
restat tibi. ut ad boni
opus attingas. et qd
orando petis. operando
accipere merearis. Ope-
ri operari volt deus. sed non
cogeris sed adiuuaris. Si
solus tu nil pficis. Si
solus deus. tu nil mereris.
Operetur ergo deus. ut possis
operaris et tu. ut aliquid
merearis. Via est operatio
bona qua itur ad vitam.
Qui viam hanc terit.
vitam querit. Confortare
et viriliter age. Sunt hec
via primi sunt. quoties
eius laboribus fatigati
superni respectus gratia
illustramur. gustantes
et videntes. quoniam
suauis est dominus. Sicque
fit. quod supra dictum est.
Lectio oratio querit. contemplatio
inuenit. Vides igitur quomodo
per hos gradus ascende-
tibus. perfectio occurrit. ut
qui infra remanserit. perfectus
esse non possit. Propositum ergo
nobis debet esse semper ascendere.
Sed quoniam tanta est
mutabilitas nostre vite.
Ut in eodem stare non
possimus cogimur sepe ad
transacta respicere. Et ne a-
mittamus id in quo sumus
repetimus eciam quod est
transitum. Verbi gratia
Qui in opere strenuus est.

oret ne deficiat. Qui
orantibus insistit orando
ne consilio nimis confidit.
lectionem consulat. Et euenit
ut cum ascendere. semper
nobis sit voluntas. descen-
dere nos cogat necessitas. Sta-
tim ut in voluntate. non
in necessitate propositum nostrum consistat.
Lectio ascendimus propositum
est lectio descendimus preter propositum

Quibus generibus lectorum diuine scripture

Satis aperte superius de-
monstratum est perfectis. et
aliquid amplius de se
promittentibus. non idem
propositum cum incipientibus.
Sed sicut illis aliqua licite
conceduntur. quod isti sine culpa
nimie agere possunt. Ita est
ab istis aliquid requiritur.
quo illi non dum obligati
sunt. Nunc ergo ad premissa
soluendo redeo. ut videlicet
ostendam. qualiter eis diuina
scriptura legenda sit qui
adhuc solam in ea querunt
scientiam. Sunt non nulli
qui dei scientiam scripture
appetunt. ut vel diuitias
aggregent. vel honores
obtineant vel famam acqui-
rant. quorum intentio quoniam
peruersa. tanto est miserandum.
Sunt rursus alii. quos
audire verba dei et opera
eius discere delectat. Non
quia salutifera. sed quia
mirabilia sunt. Scrutari
archana. et volunt

Et in audita agnoscere
multa scire et nichil facere
Invanum mirari poterit
qui non amant misericor-
diam. Hos ergo quidam
facere dicam. quia precepta
divina in fabulas commutare
Sic theatralibus ludis
et scenis carminibus con-
tendere solemus. ut scilicet
auditum pascamus non ani-
mum. Hi igitur tamen non tam con-
fundi quam adiuvare censeo.
quorum voluntas non malicia
magna est sed imprudencia.
Alii vero ideirco sacram
scripturam legunt ut secundum
apostoli preceptum parati sint
omni poscenti reddere rationem
de ea fide in qua positi sunt
ut videlicet inimicos veritatis
fortiter destruant. minus
eruditos doceant. ipsius
perfectius viam veritatis ag-
noscant Et altius dei secreta
intelligentes arcius ament.
Quorum nimirum devotio lau-
danda est et imitatione
digna. Tria ergo sunt genera
hominum. sacram scripturam lege-
ncium. Quorum primi quidem
miserandi sunt secundi iuvandi
tercii laudandi. Nos vero quia
omnibus consulere intendimus
quod bonum est in omnibus
augere cupimus. et quod perversum
est commutari. Omnes intelligere
volumus quod dicimus.
Omnes facere quod hortamur.

Qualiter sapientiam querentes legere debent scripturam

Quo tibi lectionis ordinem et
modum propono. quem si diligenter
inspexeris facile tibi iter
legendi patebit. In hoc
vero consideratione Nec
omnia tuo ingenio relinquo
Nec per mea diligentiam
satis tibi fieri promitto. Sed quedam
breviter prelibando transitum
ut et posita agnoscas · quibus
erudiaris · et pretermissa
agnoscas quibus exercearis videlicet
Ordinem legendi scripture
quadrimodum commemo-
ratum fuit. Alium in disciplinis
alium in libris. Alium in
narratione. alium in ex-
positione. Que qualiter
in divina scriptura as-
signanda sint nondum
ostendi **De ordine legendi in disciplinis**

Primum ergo ordinem
hinc qui querit in discipu-
lis inter hystoriam. alle-
goriam. et tropologiam
lectorem considerare oportet
que harum alia ordine
legendi precedat. In quo
illud revocare ad memoriam
non inutile. quod in edificiis
fieri conspicitur. Ubi primum
quidem fundamentum po-
De inde fabrica supe-
dificatur. Ad ultimum
consummato corpore do-
mus colore superducto vestitur

De Historia

Sic nimirum in doctrina
fieri oportet ut videlicet
prius hystoriam discas

et rerum gestarum veritatem a
principio repetens usque
ad finem, quid gestum sit,
quando gestum sit, et a quibus
gestum sit, diligenter memorie
commendes. Hec enim quatuor
precipue in hystoria requiren-
da sunt: persona, negotium, tempus
et locus. Neque ego te perfecte
subtilem esse puto in allego-
ria, nisi prius fundatus
fueris in hystoria. Noli con-
tempnere minima hec.
Paulatim defluit qui
minima contempnit. Si primo
alphabetum discere con-
tempsisses, nunc inter grammaticos
tantum nomen haberes. Scio quosdam
esse qui statim philosophari volunt
et fabulas pseudo apostolorum
relinquendas aiunt. Horum
scientia forme asini similis
est. Noli huiusmodi imitari. Parvis
imbutus tentabis grandia
tutus. Ego tibi affirmare
audeo nichil me umquam
quid ad eruditionem pertinet
contempsisse. Sed multa
sepe didicisse que aliis
ioco aut deliramento
similia viderentur. Memini
me dum adhuc scolaris
essem elaborasse ut omnium
rerum oculis subiectarum aut
in usum venientium vocabula
scirem, perpendens libere
rerum naturas illum non posse
perquirere qui earundem
nomina adhuc ignoraret.
Quotiens sophismatum

meorum que pro brevitate una sive
duabus in pagina dictionibus
signaveram a memetipso
exegi cottidianum debitum,
ut etiam sententiarum, questionum
et opinionum omnium fere quas didi-
ceram, et plurimotiens me-
moriter tenerem et numerum.
Casus sepe informavi et dispositis
ad invicem concertationibus quid
rethoris, quid oratoris, quid
sophiste esset officium
diligenter discrevi. Et ipse
exemplo oculis subiecto quid
amplygonium, quid orthogonium
differentia esset patenter didici;
utrum quadratum equilaterum
duobus in se lateribus multi-
plicatis embadum impleret
utrobique procurrente po-
dismo didici. Sepe nocturnus
horoscopus ad hibernas
vigilias excubavi. Sepe
ad numerum protensum in ligno
magadam ducere solebam
ut vocum differentiam aure per-
ciperem et animum pariter
meli dulcedine oblectarem.
Hec puerilia quidem fuerunt,
sed tamen non inutilia.
Neque ea nunc scire sto-
machum meum onerat.
Hec autem non tibi replico
ut meam scientiam que
vel nulla vel parva est
iactitem, sed ut ostendam
tibi illum incedere aptissime
qui incedit ordinate. Neque
ut quidam dum magnum
saltum facere volunt

In principium incidit. Sic
in virtutibus. ita in scripturis
quidam gradus sunt. Sed dicis
Multa invenio in hystoriis
que nullius videntur esse
utilitatis. Quare in hiis
occupabor. Bene dicis.
Multa quidem sunt in scripturis
que in se considerata nichil
expetendum habere videntur.
Que tamen si aliis quibus
coherent comparaveris. et ex toto
trutinare ceperis necessaria
pariter et competentia esse videbis.
Alia propter se scienda sunt
alia autem quamvis propter
se non videantur nostro
labore digna. quia tamen
sine ipsis illa enucleate
sciri non possunt. nullatenus
negligenter debent pre-
teriri. Omnia disce et
videbis postea nichil
esse superfluum. Coartata scientia
iocunda non est. De libris
autem qui ad hanc lectionem
utiles sunt. Si quid michi
videatur queris. hos magis
frequentandos existimo.
Genesim. Exodum. Josue
librum Judicum et Regum
et Paralipomenon. Novi testamenti
primum quatuor evangelia
deinde actus apostolorum. XI
magis ad hystoriam michi
pertinere videntur. Exceptis
hiis quos historiographos
proprie appellamus. Si tamen
nunc vocabuli significatione la-
rgius utimur. Nullum est inconveniens

ut scilicet hystoriam dicamus
non tantum rerum gestarum
narrationem. Sed iam
primam significationem cuiuslibet
narrationis. que secundum
proprietatem verborum exprimitur.
Secundum quam acceptionem
utriusque omnes testamenti
libros. eo ordine quo enumerati
sunt. ad hanc lectionem
secundum litteram sensum pertinere pu-
to. Et fortasse si puerile
videretur. in hoc loco
aliqua de modo construendi
precepta interponerem. Quia
novi divinam scripturam magis
ceteris omnibus in textu
suo esse confusam. Quibus
tamen ideo supersedere
volo. Ne nimia prolixitate
propositum extendam. Sunt quedam
loca in divina pagina
que secundum litteram
legi non possunt. Que magis
discretione discernere oportet.
Ne vel per neglige-
ntiam aliqua pretereamus
aut per importunam dilige-
ntiam ad id ad quod scripta
non sunt violenter in-
torqueamus. Hoc est ergo
o lector quod tibi proponimus.
Hic campus tui laboris
vomere bene sulcatus.
multiplicem tibi fructum efferet.
Ordine cuncta gesta sunt.
Ordine incede. Per
umbram venitur ad corpus.
Figuram disce et invenies
veritatem. Nec hic nunc dico

ut prius veteris testamenti
figuras labores evolvere
et mistica eius dicta sce-
leteris. Cum ad evangelii
fluenta potanda acce-
das. Sed sicut vides quod
omnis edificatio funda-
mento carens stabilis
esse non potest. Sic etiam
est in doctrina. Fundamentum
autem et principium
doctrine sacre hystoria est.
De qua quasi mel de favo
veritas allegorie exprimitur.
Edificaturus ergo primum
fundamentum pone hystorie.
Deinde per significationem
typicam in arce fidei fabricam
mentis erige. Ad extremum
vero per moralitatis gratiam
quasi pulcherrimo superinducto
colore edificium pinge.
Habes in hystoria quod di-
scas mireris. In allegoria
quod eius sacram credas.
In moralitate quod eius perfectionem
imitteris. Lege ergo et disce
Quia in principio deus plantat
paradisum voluptatis. In
quo posuit hominem quem
formaverat peccantem
expulit. et in erumpnas
huius seculi deiecit. Lege
qualiter ab uno homine
universa humani generis
propago descenderit. Qualiter
deinde peccantes unda
obruit. Qualiter Noe
iustum cum filiis suis in me-
diis aquis divina clementia
servavit. Qualiter deinde
Abraham fidei signaculum
suscepit. Post vero israel
in egyptum descendit. Quo-
modo deinde filios israel de
egypto in manu Moysi
et Aaron per mare rubrum
in deserto pavit legem dedit
in terra promissionis
locavit. Qualiter sepe
peccantes in manibus
inimicorum suorum tradidit. Et
rursum penitentes liberavit.
Quomodo primum per iudices
deinde per reges populum
rexit. David servum
suum depossessantes ac-
cepit. Sapientia Salomonem
illustravit. Ezechie fleti
xv. annos addidit. De-
inde prevaricantem
populum captivum in Ba-
bilonem per manum Nabucho-
donosor misit. Post lxx
annos per Cirum reduxit.
Ad extremum vero in-
tate iam seculo. filium in carne
misit. vitam penitentibus.
missus in mundum omni-
bus apostolis promisit
Hoc est se in fine seculorum
ad iudicium venturum et redde-
re unicuique secundum opera
sua. peccatoribus videlicet
ignem eternum. Iustis autem
vitam eternam. Et regni
eius non erit finis. Unde
quia ex quo mundus cepit
usque in finem seculorum
non desinit omnibus domi-

De Allegoria

Post lectionem hystorie superest allegoriarum misteria agnoscere me exhortatione opus esse puto. Cum per se satis ipse dignus appareat. Nosse tamen volo te o lector hoc studium non tardos et hebetes sensus sed matura expendere ingenia. Que sic investigando subtilitatem teneant ut in discernendo prudentiam non amittant. Solidus est cibus iste et nisi masticetur transglutiri non potest. Talique te moderamine uti oportet ut dum in quirendo subtilis fueris in presumendo temerarius non inveniaris recolens quod ait psalmista Arcum suum tetendit et paravit illum Et in eo paravit vasa mortis. Meministi ut credo me dixisse scripturam edificio similem esse. Ubi primum fundamento posito structura in altum levatur. Plane edificio similem nam et ipsa structuram habet. Non ergo pigeat Si hanc similitudinem paulo diligentius prosequamur. Respice opus cementarii. Collocato fundamento lineam extendit in directum perpendiculum demittit. Ac deinde lapides diligenter politos in ordine ponit Alios deinde querit Et si forte aliquos prime dispositioni non respondentes invenerit accipit limam prominentia precidit aspera planat et informia ad formam reducit Sicque reliquis in ordine dispositis adiungit. Si vero aliquos tales invenerit qui nec comminui valeant nec congruere aptari non assumit. Ne forte dum silicem frangere laborat frangat limam. Attende Rem tibi proposui in intuentibus contemptibilem sed intelligentibus imitatione dignam. Fundamentum in terra est. Nec semper politos habet lapides. Fabrica desuper terram et equalem querit structuram. Sic et illa pagina multa secundum litteram continet sensum que et sibi repugnare videntur et non numquam absurditatis aut impossibilitatis aliud afferre. Spiritualis autem intelligentia nullam admittit repugnantiam in qua diversa multa adversa nulla esse possunt. Est et primam seriem lapidum super fundamentum collocandorum ad extensam lineam disponi vides quibus scilicet totum opus reliquum innititur et coaptatur.

significatione non
caret. Nam hoc quedam
aliud fundamentum est.
et totius fabrice basis.
hoc fundamentum et
portat supposita. et a
superiori fundamento
portatur. quod fundamento
insidet omnia. sed non omni
modo coaptantur huic
et insident et coaptantur
reliqua. Primum fabricam
portat. et est sub fabrica.
hoc portat fabricam.
et est non solum sub fa-
brica. sed etiam in fabrica
quod sub terra est fun-
damentum. figurate
diximus hystoriam fabri-
cam que superedificatur.
allegoriam vel similiter.
Unde et ipsa basis
fabrice huius. ad alle-
goriam pertinere debet.
Multis ordinibus con-
surgit fabrica. et
cuiusque sua basis habet.
Et multa sacra in divina
pagina continentur.
Que singula habent
sua principia. Videamus
qui sint ordines isti.
Primus ordo est sacrum
trinitatis. Quia est
deus per sophiam coeter-
nam ante omnem creaturam
Primus et omnibus fuit
deus. hic de nichilo
omnem fecit creaturam
visibilem et invisibilem

Ecce 2us ordo rationalitatis.
liberum dedit arbitrium. et con-
firmavit ut mereri possent e-
ternam beatitudinem. demum
sponte labentes permit-
sistentes ut amplius
labi non possent confirmavit.
Que origo peccati. Quid
peccatum. et quid sit pena
peccati. Ecce tertius ordo.
Que sacra. Primum sub
naturali lege. Ecce quintus
ordo. que sacramentum in-
carnationis verbi. Ec-
ce sextus ordo sacramenta no-
vi testamenti. Ecce septimus
ordo operis denique [illegible]
Ecce octavus ordo. hic est
tota divinitas. hec est illa
spiritualis fabrica. que quot
continet sacramenta. tot quasi or-
dinibus constructa. in
altum extollitur. Videamus
etiam ipsas bases agnoscere.
Bases ordinum. prima
sunt sacramentorum. Ecce
ad lationem venisti. spi-
rituale edificatum edi-
ficium. Jam hystorie fun-
damenta ante locata
sunt. Restat nunc
ut ipsius fabrice bases
fundare lineatenus
ponis examussim
quatuor in ordine
collocatas. Et inquiramus
quedam sinistrorum minorum
vestigia fidei. Linea
extensa certe fidei tra-
mes est. ipse spiritalis

opis basis quedam fidei
principia sit · quibus innitaris. Debet siquidem
prudens lector cavere
ut antequam spaciosa librorum
volumina prosequatur
sic de singulis · que magis
ad propositum suum et professionem
vere fidei pertinet · inserviendum sit / ut quicquid
postmodum invenerit
tuto supponere difficile possit
Ut enim tanto librorum
pelago et in multiplicibus
sententiarum naufragiis
anfractibus que etiam minime
et obscuritate animi legentis
confundunt · ad unum
colligere poterit · Cui
prius · firmatum in utroque ·
ut ita dicam genere · aliquod
certum principium · firma
fide subnixum · ad quod
cuncta referant non agnoscit · Vis ut doceam
te qualiter fieri debeat
basis iste Respice ad ea
que paulo ante tibi enumeravi
est sacrum trinitatis · contra
de illo libri facti sunt
multe date sententie ·
difficiles ad intelligendum
et complere ad solvendum
longum tibi et onerosum
esset adhuc · omnes prosequi
Cum multa fortassis invenias in quibus magis
turberis quam edificeris
Noli instare sic in qua
ad finem venies // Disce v

prius breviter et dilucide
Quid tenendum sit
de fide trinitatis · Quod sancte
profitearis · ut veraciter
credere debeas. Tu autem
postea legere ceperis
libros Et multa obscure
Multa aperte · multa ambigue scripta inveneris
Que aperta inveneris ·
iunge basi sue si forte
conveniant / Que ambigua sunt · ita interpretare
ut non discordent / Que vero
sunt obscura · reserva si potes
Quod si ad intellectum eorum
penetrare non vales · insipiente dum presumere conaris
quod non sufficis · periculum
erroris incurras · Noli ea
contempnere · Sed potius venerare · Quia audisti
quod scriptum est posuit tenebras latibulum suum
Quod si est aliquod contrarium illi · quod tu firmissima
fide didicisti credendum
et tenendum · Non tamen
expedit tibi · quottidie
mutare sententiam
Nisi prius · doctiores te
consulueris // Et maxime
quod universalis fides · quam
tenent fidelium
mater ecclesia ...

Quia fudamentu vite
non habent. In errores
varios labi Et totiens
fere mutare sententias
quot legeris lectiones
Rursu alios vides qui
scriendo illam vitalem
cognitionem q intus
firmari sit qsilibz sc(ri)ptas
ad congruas interptacon
flecte noverit Et quod
a fide sana discordat
Aut quod conveniat
iudicare In Ezechiele
legis Cu rote anima-
lia sequnt no anima-
lia rotas Cu ambularet
inqt animalia ambu-
labant pariter et rote iuxta
ea Et cu elevarentur alia
de terra. elevabantur
et rote Rectores quippe me-
tes qui virtutibus ut
sciencia psistunt. tum sacras
sc(ri)pturas arthana. psunda
esse conspiciunt ut q simplices
et ad stantibus interra
iacere videbantur. erectis
sub lines apparerant.
Nam sequitur Quocuq
ibat spiritus illuc eunte spu
et rote pa(ri)ter levabatur
sequentes eu Spiritus n
vite. erat in rotis. Vides
quia rote hee animalia
sequunt et sequit spiritu
Rursu alibi dr. littera occidit
spiritus vivificat Ita nimiru
oportet dum lectores spualiter
intelligentie vitale esse

solidatum. Ut cu litteras apertas
que. perverse intelligi
pnt. ad diversa divertcula
no inclinet. Quare antiqs
ie phis. qui lege vite acce-
perat. reprobatus e. Nisi
qr sic solam litteram occidente
secutus e. ut spm vivifica-
tem no hrt. Hec vo. no
io dico. Ut quibuslibz ad
voluntate sua. interptadi
sc(ri)pturas occasiom pbea
Sed ut ondam. eu q
solam scilicet litteram dum sine
errore incede posse opdz
ergo ut sequam litteram
ne inveni spm diuus aut
pferamus Et sic no sequm
ut in ea. no ergo vitalis
iudicium pende credamus
Non litteram. sed spiritualis
oia diiudicat ut ergo sci-
ance posse iudicare litteras
Non de tuo sensu psumere.
s erudiri prius et informari
oportet Et qui quandam
inuenisse veritatis basem.
cui tota fabrica innitat fu-
dare Neq ate ipso erudi-
ri psumas. Ne forte. du
te introducere putas magis
seducas. A doctoribus
et sapientibus. Hec intro-
ductio querenda est. q et
auctoribus sanctorum patru
et testimonys sc(ri)pturarum.
ea in qtu opus e. et facere.
et apte possint Cumq
ia introductus fueris testioys
sc(ri)pturarum lege singula q

docuerint consumanda
Sic michi videtur. Cui
me in hoc imitari pla-
cuit. libens accipio. Cui
visum fuerit non ita oportere
fieri. faciat quod placuit
non contendam. Sic enim
plures huiusmodi in discedendo
non servant. Sed quomo-
do quidam perstringunt. cursus
dio ignoro. Sed queris
cur libri ad hanc lectionem
magis valeant. Ego puto
Genesim primum de operibus
sex dierum. Tres ultimos
libros Moysi de legali-
bus sacrificiis. Ysaie principium
et finem Ezechiel. Iob.
psalterium. Cantica can-
ticorum. Duo precipue evan-
gelia scilicet Mathei et Iohannis.
Epistolas Pauli. Canonicas
epistolas. et Apocalipsim.
Precipue in epistolas Pauli
quia ecclesia ipso mediante consequitur
utriusque testamenti per-
fectionem sentire. De tropologia

De tropologia nichil aliud in-
presenti dicam. nisi quod superius
dictum est. Excepto quod
ad ea magis exerci-
quam vocum significatio
primum videtur. In illa enim
est natura iustitia est. ex qua
disciplina morum in morum
compositiva iustitia nascitur.
Contemplando quod fecerit
deus. quod nobis faciendum
sit agnoscimus. Omnibus namque
dominus loquitur. Omnibus namque
hominibus docet. Omnibus
namque ea paret. Et nichil
in universitate infe-
cundum est. De ordine librorum in lectione servando.

Non est ordo librorum in
hystoria et allegoria lectione
servandus. Ordinem temporis
hystoria sequitur. Ad al-
legoriam magis pertinet
ordo cognitionis. Sicut
superius dictum est. Doctrina
ab non ab obscurioribus sed ab apertis
et ab hiis que magis nota
sit exordium sumere debet
unde congruus est. ut novum
testamentum. in quo ma-
nifestata predicantur veri-
tates. in hac lectione
veteri preponatur. Ubi eadem
veritas. figuris ad umbre-
occulte promittitur. eadem
probata est veritas. Sed ibi
occulta. hic manifesta.
promissa. hic exhibita.
Audisti cum legeretur
in Apocalipsi. quia signatus
erat liber. et nemo in-
venire poterat qui solveret
signacula eius. nisi leo
de tribu Iuda. Signata
erat lex. Signata erat
prophecia. quia occulte tempora ve-
nture redemptionis nunciabat.
Homine non est liber signatus
videtur. Cui dixit Ecce
virgo concipiet. et pariet
filium. vocabit nomen
eius Emanuel. Et alius
Tu inquit Bethlem

effrata parua es in milibus
Juda ex te non exiet dux
qui sit dominator israel.
et egressus eius ab initio
a diebus eternitatis
Et ps Fundamenta syon dicit
homo. et homo natus est
in ea. et ipse fundauit eam
altissimus. Et rursum
domini inquit domini exitus
mortis Et item dixit do-
minus domino meo sede
a. d. m. Et Daniel
Aspiciebam in visu
noctis. et ecce in nubibus
celi. quasi filius hominis
veniebat et usque
ad antiquum dierum
peruenit. et dedit ei po-
testatem honorem et
regnum. Et omnes populi.
tribus. et lingue seruient
ipsi Potestas eius. potestas
eterna que non auferetur
Et ipsi autem hec antequam
implerentur. intelligere
poterant. Sigillata erant
Et nemo poterat soluere
signacula, nisi leo de tribu
Juda. Venit ergo filius
dei et induit naturam humanam
Natus est de virgine.
Crucifixus. Sepultus
Resurrexit. Ascendit
ad celos. Et implendo
que promissa erant. aperuit
que occulta erant sed
latebant. Lego in ewangelio
Missus est angelus Gabriel.
ad mariam virginem mittitur
pacienciam prenunciat Re-
cordor prophete qui dicit Ecce
virgo concipiet. Lego
quod cum esset Joseph In
Bethleem cum Maria
uxore sua pregnante.
venit tempus pariendi. et
peperit filium suum primoge-
nitum quem angelus predixerat
regnaturum. in throno.
patris sui Dauid Re
cordor prophete Bethleem
effrata parua es in mi-
libus. ex te non exiet dux
qui sit dominator in israel
Lego rursum In principio
erat verbum et verbum erat apud deum et deus
erat verbum Recordor
prophete qui dicit Egressus eius
ab initio a diebus eternitatis
lego Verbum caro factum
est et habitabit in nobis Re-
cordor prophete huius Vobis
nomen eius Emanuel
id est nobiscum deus. Et ne
forte singula prosequendo
fastidium vel satietatem nostris pre-
stitates et predicationes
passionem. Resurrectionem
Ascensionem que in carne
et per carnem gessit agno-
uerit veterum significatur
misteria penetrare non valebit

De ordine narrationis

De ordine Narrationis
Illud maxime hoc loco con-
siderandum est quod diuine
pagine textus non naturales
semper nec continuum loquendi
ordinem seruat Cumque et

et sepe posteriora prioribus
anteponit. Sicut cum aqua
remeauit. subito ad superiora
qui subsequentia narrans
sermo revertatur. Sepe etiam ea que
longo distant intervallo
qui mox sunt succedenda con-
nectit. ut videatur nullum
distinxisse spacium temporis
ita que non differunt ullum in-
tervallum sermonis. De expositione

Expositio tria continet litteram
sensum et sententiam. In omni
narratione littera est. Nam
ipse voces esse littere sunt
Sed sensus et sententia non
in omni narratione sunt. Invenitur
quedam litteram et sensum habet
tantum. quedam litteram et sententiam
tantum. quedam vero hec omnia tria simul
continet. Omnis autem narratio
ad minus duo habere debet. Illa
narratio litteram et sensum tantum
habet. ubi per ipsam prolationem
sic apte significatur. ut nihil
aliud relinquatur subintelligendum.
Illa vero litteram et sententiam
tantum habet. ubi ex sola prolatione
nihil potest concipere auditor
nisi addatur expositio. Illa
sensum et sententiam tantum habet.
ubi et aperte aliquid sit et aliquid
aliud subintelligendum
relinquit. quod expositione
aperitur. De Littera

Littera aliquando perfecta est. cum
ad significandum id quod dicitur
nichil preter ea que posita sunt
addendum vel minuendum oportet

ut omnis sapientia a domino
deo est. Aliquando minuta
est cum subaudiendum aliquid
relinquitur. ut Verbum caro factum
est. Aliquando superflua
est. cum ut propter inculcationem.
vel longam interpositionem.
idem repetitur. ut ad nostrum
notitiam adducitur. ut Paulus
in fine epistole ad Romanos. Ei
cui ante et postea multis
interpositis infertur. Cui
est honor et gloria. Aliud
hic superfluum esse videtur.
Superfluum dico. non necessarium
ad emendationem faciendam.
Aliquando talis est littera. ut nisi
in aliam resolvatur. nihil
sibi vel incongrua esse videatur.
ut est id. Dominus in celo
et sedes eius idest sedes
domini in celo et illud
filii hominum. dentes eorum
arma. et sagitte. id est dentes
filiorum hominum. et id hostes
semini dies eius. idest dies hostes
nominatus sunt nominis et genus
pronominis pro uno genere nominis
positum et multa alia sunt
ad litteram constructionem
confirmationem pertinent.

De Sensu

Sensus alius congruus alius
incongruus. Incongruus
alius incredibilis alius
impossibilis alius absurdus
alius falsus. Multa huiusmodi
invenies in scripturis. ut id
comederet Jacob. Et id
Elegit suspendium anima mea

Et multa a aſſuit locucōes
quedā in diā ſcptura
vbi lz · apta vox ſō nⁱˢ
in ſenſu · ee videt vt ꝑ
in vſitatū mō loquēdi
ſiue ꝑpt aqz aā cuſta ᵉˢ
q legentib intelliāē aīm
impedit · vt ē verbi gᵃ
id qd dr yſaias apprē-
hendit ſeptē mulieres
viꝝ in tēra dicentes pa-
nem nrm comedemus ·
et veſtimētis nrīs opiemᵘʳ
Intelligis tm̄ᵒ invocet
nomen tuū ſup nos
Aufer obprobriū nrm
Plana ſūt ꝫ apta vba
que legis Intelligis ſatis
Apprehendent ſeptē
mulieres viꝝ vnū / In
telligis panē noſtrum
comedemus Intelligis
v · n · opi Intelligis tmᵒ ·
vocet nomē t · ſ nos
Intelligis aufer obpbriū
nrm Sed fortaſſe qd
hoc totū ſit velis ſīml
intellige nō potes · Non
intelligis qd dicē ꝑpha
voluit Bonū ꝑmiſeiſſe
dn̄ malū innatū ſuit
ignoras vnde venit
vt ꝑpuāc ꝑm intelligendū
credas · qd · qualiter ad
litterā factū ſit vt dctm
non vides Dicꝫ ergo vii
mulieres vii ee dō · ſ · q
vnū viꝝ apprehendent
· xpm inquo omē ple-
nitudinē gr̄e placuit

inhitare · qr ipē ſolus
ſine menſurā ſpm ~~accꝑ~~
accepit ꝯ nūi ſolꝯ eoꝝ ob-
probriū aufert · vt inve-
niant in quo requieſcat
nullo ad viuente vt ſſ
dona poſtebant Ecce
ſpūāc interpretatꝯ ēꝫ q
ſit dicē ad lrām · Nō in-
telligis · potuit tn̄ ꝑpha
ꝑ hec verba · ad litterā
ēē aliquid ſīre ꝯnua
n · s · de intentiōe populi
ꝑuaricatoīs locutꝯ fuerat
Subiungit nūc tanta · i ꝑ
eodē populo cladē futurā
Et vſqꝫ adeo viroꝝ genꝰ
delendū · vt vix ſeptē
mulieres · vnū vir in-
veniant · cū mō · vnꝰ vir
hr̄e ſoleat et tu mulieres ·
nūc a viris ſoleat rogari
nūc mulieres · ego more
viros rogabunt Et ne
forte vir vnus ſeptē
mulieres ducē formida-
ret · cū vnde eas paſcet
et veſtiret nō hret · di-
cāt ei panē nrm come-
demus ꝫ · ve · n · o · Non
te oportet de nobis ēē
ſolicitū · tmᵒ invocē nō tuū
ſup nos · vt dicāl vir
ne · ceſſ · ne repudiate
dicāmᶻ et ſteriles · ꝫ ſie
ſemine moriamᶻ ꝯꝫ eo
ipē magnū obpbriū
fuit Ecce ē qd dicit aufer
obpbriū nrm ꝯſta hec
inveniꝰ in ſcptūis ꝫ maxᵉ

in veteri testamento. s(ecundu)m
ydioma illius lingue dicta

De s(ente)n(ti)a divina(rum) scriptura(rum)

Sententia de i(ll)a. in qua
absurda. in q(ui)b(us) sta e(ss)e p(otes)t
Sed cu(m) in s(e)n(s)u ut dixim(us)
e(st). multa inveniant(ur)
(con)traria sententia nullam
admittit repugnancia(m).
Semp(er) congrua (est). (et) ve(ra).
Aliquis eminentia vel plures
sit sententie. Aliquando
plures eminentia vel plures s(un)t
sententie. Cu(m) e(r)go divinos
libros legimus. in tanta
multitudine verboru(m)
intellectuu(m). qui d(e) paruit
eruunt(ur) verbis. (et) sanitate
katholice fidei muniunt(ur)
muniunt(ur). Id potissimu(m) di-
ligamus. q(uo)d certu(m) apparuerit
eu(m) s(c)ripsisse que legimus.
Si autem hoc latet. id
certe. q(uo)d circu(m)stantia scripture
no(n) impedit. et cu(m) sana
fide concordet. Si aute(m)
et scripture circu(m)stantia pertractari
ac discuti no(n) p(otes)t. saltem id
s(ed) q(uo)d fides sana p(re)scribit.
Aliud e(st) n(on) q(uo)d potissimu(m)
scriptor sensserit no(n) dinoscere.
Aliud a regula pietatis errare.
Si utraq(ue) vitet(ur) p(er)fecte se h(abe)t
fructus legentis. Si vero
utraq(ue) vitari no(n) p(otes)t. et vo-
luntas scriptoris in certa sit.
sane fidei congrua. no(n)
inutile e(st) eruisse sententia(m).
Item in reb(us) obscurissimis

atq(ue) a nostris oculis remo-
tissimis. sicubi inde scripta
e(tia)m divina legerimus
q(uod) possint salva fide
alijs atq(ue) alijs parere
sentencijs. in n(ullam) ea(rum)
nos precipiti affirmati(one)
(pro)iciamus. ita ut si forte
diligentius discussa veritas
labefactaverit corruamus.
Non p(ro) sententie divina(rum)
scriptura(rum). s(ed) p(ro) n(ost)ra ita dimi-
cantes. ut ea velim(us)
e(ss)e scriptura(rum) q(ue) n(ost)ra e(st). cu(m)
potius ea q(ue) scriptura(rum) e(st).
n(ost)ra e(ss)e velle debeamus

De modo legendi

Modus legendi in dividendo
constat. Divisio fit. et (com)po-
sitione. et investigatione.
p(ro)cedendo dividimus. cu(m)
ea q(ue) confusa s(un)t distinguimus
investigando dividimus.
cu(m) ea q(ue) occulta sunt
reseramus. (et)c(etera).

Meditacione(m) obticet

Omnia ea q(ue) ad lectio(n)e(m)
p(er)tinent q(ua)n(to) lucidius (et)
(ex)pediciu(s) potuimus
explicita s(un)t. De reliqua
vero p(ar)te doctrine. medi-
tatione. aliud in p(rese)nti
dicere obmitto. q(ui)a res
tam tanta speciali
tractatu indiget. et dign(u)m
magis e(st). Simile e(st) legere
q(uo)d in p(er)fecte dicere. res enim
subtilitatis (et) p(er)ctionis (?) ... q(uia)
et incipientes erudit

et exercet consummatorum
inexperta adhuc quod
amplius prosequenda
Rogemus igitur nunc sapientiam
ut radiare dignetur in cordibus
nostris et illuminare nos
in semitis suis. Ut intro-
ducat nos ad patriam et
sanctis animalibus ceteram

Deo gratias

Epistola Alexandri ad Aristotilem de regis interrogacione ex qua est occasio libri supra(scripta)

O doctor egregie, rector iusticie, significo tibi me invenisse in terra persarum quosdam homines habentes intellectum penetrabilem et habundantem racionem et cedentes super alios dominari et regimen acquirere. Unde proposui interficere universos. Quid tu super hoc decreveris nobis significa tuis scriptis. **Responsio Aristotilis ad predicta**

Non poteris hominibus racionabilibus velud brute animalibus dominari. Si potes mutare ipsius terre aere et aqua, imple tunc propositum. Sin autem, dominare super eos cum bonitate et exaudi eos cum benignitate et erunt tibi subiecti propter amorem quem habebunt ad te, et dominaberis eis pacifice cum triumpho. **Prohemium libri primi Aristotilis**

Incipit liber primus Aristotilis ad Alexandrum, qui vocatur secretum secretorum, sive de regimine regum, continens viij capitula, quorum singulorum doctrina sunt ponentes alios secundum libros proprios rubricarum sub titulis ordinate continuata et distincta sunt. Et ostenditur in eis quis sit finis principalis super quem fundatur intencio regis in regimine, et que sit forma predictis ipsius regiminis generalis.

Descripcio Regis et regiminis inferioris supra a similitudine regis superioris de celestibus

Scias Alexander quod rex est in regno sicut pluvia in terra, que est gracia dei, benediccio celi, terre vita, viventium animalium propter quod patitur inter ...

tibus et aquilum edificantibus et expolientibus et alio
multe. Abundantie in pluuia simul cum predicte vtilitates
fiunt tonitrua. cadit fulgura. torrentes intumescunt.
fremit mare. et multa quoque mala eueniunt. per
que multa mercia pereunt. Sed tamen mala accidencia
non impediunt quod homines laudent deum in sua maiesta
te considerantes potentiam sue creature. et dona sue misericor
die. Ros quoque venti factus est. quos deus emittit
et per eos nubes deducit. et crescunt per eos segetes. et fruc
tus arborum maturantur. Resumunt spiritus terren
ces. et refrigeratio desiderata recipitur. via naui
gantibus aperitur. et multa alia bona conuenienter
eueniunt. Tamen impedimenta etc. et pericula diuer
sa per eos eueniunt. tam in mari quam in terra. et dolores
mortorum aberrantes ad interiora deducunt. naues.
homines et vites dissipant in procellis. et per eos corruptos
aer generatur. venena mortifera mittuntur. et
multa alia nociua exinde causantur. Et siquidem
interdum ex his indubitanter deum rogat. ut ventos propter hoc
auferat tamen sustinet eos deducere cursus suos. et tene
ordine que statuit eis. Sicut est de hyeme et de estate.
quia frigora et calores stabiliuit deus ad generatione
rerum naturalium. et durabilitate eorum. Tamen
multa nociua et periculosa eueniunt. ex frigore hye
mis et calore estatis. Sic accidit in rege. multa enim
incommoda sepe oportet ab ipso prouenire. que singularis
aliquibus displiceant et moleste ferantur. Non in re
ge et imperatoribus eius nichil minus est generaliter.

omni utilitas et regimini universale quod a cursu et ordine suo propter mala particularia non mutatur

De finali intencione que est principium qui motivum regis in actu regis totum

Scias ergo quod intellectus est caput regiminis, salus anime, conservator virtutum et speculator viciorum. In ipso speculamur fugienda, in ipso eligimus eligenda. Ipse est origo virtutum et radix omnium bonorum laudabilium honorabilium. Primum autem instrumentum intellectus quod movet et inducit in actu regis est desiderium bone fame. Qui enim desiderat vere bonam famam famosus erit et gloriosus. Et qui ficte desiderat ab infamia confundetur. Fama ergo est quod principaliter et propter se ipsam appetitur in regimine regni, quia regnum non est desiderandum propter se, sed propter bonam famam et laudem vere acquisitam. Initium ergo intellectus ut moveris ipsum est desiderium bone fame. Si ergo alia de causa regimen appetatur vel acquiratur, non erit fame acquisicio sed invidie. Invidia ergo generabit mendacium, quod est radix reprobabilium omnium et mater et initium viciorum. Mendacium vero generabit detractorem. Detractio odium. Odium iniuriam. Iniuria pertinaciam. Pertinacia iracundiam. Iracundia repugnanciam. Repugnancia iniuriam. Iniuria bellum. Bellum vero dissolvit leges et destruit civitates. Et hoc est contrarium iuris naturale et repugnat racioni et destruit totum regnum

De utilitate fine racionis in regie racionis

Ratio vero p desiderium bone fame innotata ingu
rendo studiose elicit veritate, que est radix
omnium laudabilium et honorabilium et lux omnium bonorum
contraria ipa contraria mediatio Veritas vero gignit
desiderium iusticie Iusticia confidentiam Confidentia benig
nitatem Benignitas largitatem Largitas carita
tem Caritas familiaritatem Familiaritas amicitiam
Amicitia consilium et iuvamen Per rationem siquidem
et iusticiam sunt orbis constituti, et leges hominibus
posite, et alia que conveniunt rationi et nature Patet
ergo quod desiderium bone fame precedere debet desiderium
regiminis, et desiderium regiminis propter bonam famam
est durabile et verum et laudabile bonum regimen :

De commendatione iusticie que est forma secundum quam procedit regimine regni

Iusticia est virtus
et commendatio eius laudabilis in eo quod est de
proprietatibus altissimi simplicis gloriosi dei In
et regimen debet esse eius, quia deus elegit et constituit
super servos suos Cui committenda sunt negotia
et regimina subditorum, qui debet speculari et defendere
congregationem eorum et possessiones et divitias et omnia
opera eorumdem sicut deus eorum Inter omnes rex assimilatur
deo, et ideo oportet regem assimilari deo et imitari al
tissimum in omnibus operibus suis Deus vero est sapiens
et sciens et potens, et nomen deus est gloriosum In ipso et
magnitudo dominii eius maior est et super omnem
commendationem stupenda autem est stulticia, cuius
contrarium est sapientia Et ignorantia cuius contrarium
est iusticia In iusticia vero extiterunt celi et consti

tunc sunt homines super terram Et in iusticia iusti sunt
composite sanctissimum ad homines Ipsa enim est forma intellectus
quam creavit deus gloriosus et posuit creatura sua
adpinnit Per iusticia edificata est terra et constituti
sunt reges super ea et obediunt subditi et domestici
per eam sit propriam domesticatur terribile et adiungitur
remotum et salvant anime et liberantur ab omni vitio
et ergo reges suos erunt absque omni corruptione
Et propter hoc dixerunt Indi Quod iusticia regnantis
est utilior subiectis quam felicitas temporis et quod dominator
iustus melior est quam pluvia secunda Fuit et apud
Indos inventa scriptura in lapide lingua caldaica Rex
et intellectus sunt fratres alter altera indiget nec sufficit
unus sine reliquo Quia igitur visus tangit iusti-
ticia et ipsa est causa intellectus et iusticie qui posuit
in esse eius essentiam et potentiam eius in operacione
Ipse est principium et actus eius et ipse est radix iudex
iustus Ergo in iusticie et radix eius est ab intellectu
et ipse operans in ea et dediter eam ad opus Ipse e
potens et operatio eius et intentio et speculatio sapientie
in ipsa iusticia inveniuntur

De divisione et distinctione iusticie in partes et species suas

Iusticia est duplex manifesta et occulta Manifesta
iusticia est que manifestatur exactu operantis
per eam super conditionibus rectitudinis Iusticia enim
in omnibus est mensura ponderata et limitata per intel
lectum et iudicium ex ipsa sortitur nomen Occulta
vero iusticia est fides sive credulitas in directe operantis
per eam et certitudo ac confirmatio dictorum suorum

Ergo patet ut predixi quod rex assimilatur in iusticia sim
plici altissimo. Unde convenit quod ipse sit firmus et cer
tus in omnibus operibus propriis suis et omnibus et non
derelinquet propria vel aliena iusticia. Et quod voluntas
eius sit in hiis que pertinet ad eam. Et quod recedat
ab ea et per eam consequi lecte que est perfectio dominii.
Et prout apparebunt opera sua secretum ipsius corda
subiectorum et confirmant propter insolubiles operibus
iusticie. Preterea autem et quantitas iusticie sunt diversis
ex causibus et gradibus. Iusticia enim est nomine relativum et
ad aliquid dictum. Est enim iusticia que est communis
quantificatio et equatio hominum diversorum inter se secundum
quod possunt et debent ad invicem communicare sicut iusticia
emptionis et venditionis que est inter sutorem et
mercatorem. Et est iusticia que spectat ad iudicium
apud iudicem que est correctio iniurie et certitudo
statere et forma mensure vite iudicantis. Et est ius
ticia que spectat ad amicos et cognatos et vicinos
et conciues forma modestie et benignitate et hu
manitate. Et est iusticia que pertinet ad hominem
circa proximo suo ipsius in hiis que sunt inter se
et creatorem suum. De exhortatione et forma
constituendi et faciendi et observandi iusticiam
generalem et specialem manifestam et occultam.

Statue ergo iusticiam primo in hiis que sunt in proprio.
Deinde in hiis que sunt inter te et populum. Et hec est
quantificatio morum et vite hominum ad invicem et forma digni
tatum et sedium et iudiciorum et officiorum et certitudo
omnium hominum. Et ut habeas exemplar faciendi et con

sustinendi. ergo exemplifico tibi formam laudabilem sa-
pientiam philosophicam, que est sicut altissimum quod demon-
strabit tibi ordinem et formam et numerum omnium rerum, sic
eas ordinavit et fecit et constituit altissimus. Et per-
fecit quod est honorabilius in hominibus, et quod semper fecit in
eis et ita eos integravit subiectorum. Et demonstra-
bunt tibi eciam hoc gradus, qualitates et virtutes
eius, quod oportet te hic de ipsa [illegible] gradu
[illegible]. Et hoc quidem in aliis libris multis [illegible]
[illegible] quorum longa est hic rememoratio. Creatis enim
rebus sunt quod [illegible] est inordinatum eorum que sunt. Et qui
sunt ordinatores et regimina omnium in inferioribus
et superioribus [illegible] et in posterioribus rebus ad con-
versacionem hominis. Et ergo tibi hanc rei formam et fi-
guram in posterioribus [illegible] declarabo. Sunt ergo
leges tue et regimina tua sicut leges et regimina al-
tissimi in omnibus rebus

De utilitate predicte doctrine et forme regiminis

Rex ergo qui supponit legem suam legi dei, in
deo dominatur sapienter et dignus est honorifice
regnare. Et qui facit contrarium transgressor est veritatis
et contemptor legis dei. Qui vero eam contempnunt ab
omnibus contempnentur, quia condempnatum est iam in lege. Unde
[illegible] dicit se obedire regalibus insti-
tutis. Non infirma apparentia sed infirmitas eiusdem, ut [illegible]
[illegible] dei et subiectum esse divine
potentie. Cum enim homines [illegible] timent et venerentur
regem, tunc videntes eum timent et venerentur deum.
Si vero in apparencia tua [illegible] se ostendit et sit
in operibus malefactor, tunc difficile sit reprehensio

opa dni celare, a deo reprobabitur et ab hominibus condempna-
bitur. Et infamabitur eius factum et diminuetur eius imperium,
et dyadema glorie sue carebit honore. Non est ergo
precium quod est thesaurus, nec est consilium que possit
ei redimere bonorum famam. **Prohemium libri secundi**

Incipit liber secundus continet decem capitula in quibus ponit
singula documenta qualiter rex erga singulos se
regales debeat se habere in regimine. **De sapientia**

Sapientia est per quam reges regnant et in hominibus
salvis alios iuste et honorifice dominantur. Leo rex
animalium vero leonis inter feras et aquile inter aves
violenter et rapaciter consistit, propter quod regimen eorum non est
laudabile videntibus, sed est mirabile inspicientibus. Rex
autem vero sapiens de iure laudabiliter consistit. **De studio sapientie**

Primo et principaliter convenit
regi quod ad acquirendum quod fama regis sit divulgata
in laudabili sapientia et quod in suis rationibus sapiens, quia
inde laudatur honoratur et timetur ab hominibus viden-
tibus eum eloquentem in sua sapientia et in suis operibus
prudenter agentem. **De honorandis sapientibus**

Debet proinde regem **et honestis et conferendo cum eis**
sapientes et legisperitos honorare et sublimare et cum
ipsis singula conferre et movere dubitabiles et utiles
questiones modeste interrogare et discrete respondere.
Et magis sapientes et prudentes magis frequentare et
honorare secundum totum dignissimum. **De fugienda loquacitate**

Speciosum valde et honorificum
est in rege abstinere a multiloquio nisi utilitas
hoc expostat. Melius est enim ut aures subiectorum
semper sint sitibunde ad eloquium regis quam suo

affatibus fauentur De fugiendo nimia familiaritate subiectorum
Bonum est et est valde multum fugitare consorcia sub
iectorum et familiaritatem eorundem quia generat
contemptum irreverentie et honoris De vitando nimio
Decet et inter alia continentias risu et mediato verbo
et modestiam habere et a risu superfluo abstinere
quia frequens risus tollit reverentiam et generat senectute
hominibus cum discrecio maturitate et gloria dig
nitate et reverencia dominii et exaltacio regni
Dum fuerit inter De conversacione et gestibus regis
nobiles magnos inter nobiles et compares
viros honorare quos merito videris honorandos
et sic in publico cum illis omnibus condignis honoribus
et liberalitatibus impendendo vel quasi victos sicut ex
pedit ita quod nullus sit qui non sentiat tuam li
beralitatem quod pateat omnibus clemencia tue maiestatis
et nobilitas animi liberalis De conversacione regis cum inferioribus
Minores vero te non contempnere quia fieri potest
de facili ut fortuna faciat ascendere minorem
ad maiores divitias et honores et tunc rememorando
sui contemptum erit potencior et validior ad nocendum
tibi et minores valde infortunate casibus aliquando prodesse
valde bene poterunt vel nocere Et oportet regem
longanimitate ita homines considerare quod non semper
presentes fortunas in hominibus est attendenda quia futura
et possibilis fieri vel cito vel de facili De habitu regis
Debet etiam rex cum pulchris et electis vestibus preciosis
et superexcellentibus esse in habitu sicut in aliis quibus
dam excellenter alios superare debet quia hoc regia dignitas

detereretur ⁊ potencia deficeret. Et debita vindicta ⁊ vir
tus tribuatur. Et anima quando in pulchritudine sui habitus
et corporis naturaliter delectatur. Et virtus eius in pulchri
tudine ⁊ odore vestium roboratur. Et vita elevatur ⁊ alleviatur

De aliis virtutibus regalibus generaliter

Sed proprietate quorundam virtutum regalium est non in
quirere multum de occultis secretorum. Et re
ducere sepe ad memoriam donativa. Remu
nerare bene meritos. Sustentare benemeritos. Remittere
iniuriam. Honorandos honorare. Subvenire in
digentibus. Salutantibus respondere. Simplices
sustinere. Linguam reprimere. Offensas ⁊ stultorum
stulticias ad tempus dissimulare. Iusticiam exhibere.
Iudicium facere. Malos punire. Innocentibus parcere.
⁊ miseris ⁊ pauperibus misereri. Incipit liber tercius
in quo docet regem qualiter in privato se debeat
habere quo ad seipsum ⁊ quo ad vitam et conver
sacionem ~~privatam~~. De curanda ⁊ custodienda

anima et eius virtutibus

Scito Allexander quod corpora animalium et hominum
sunt instrumenta anime que in eis sunt. Et
corpus quidem naturaliter ⁊ ordinaliter sequitur natura
lem et qualitates virtutum eius ⁊ potencias opera
cionum ⁊ non anima virtutem corporis. Omnis
enim leonis iracundie ⁊ vehementis conceptacionis
est corpus simile cum membris fortibus ⁊ levibus.
in agilitate operacionum secundum vehemenciam anime
eius. Et leporis anime timide ⁊ conceptate sunt me
mbra aperta ad fugam et velocem cursum. In aliis
autem alii aliis dicuntur secundum quod meliores et nobi
liores animas et potenciores in virtutibus spiritualibus

et alii super alios receperit. Et hiis ex consequenti data sunt similia corpora et complexiones similes sunt in natura. Estima ergo tuam animam

De eodem

Que nobilissima et superiora et angelica que data est tibi et commendata non ut dehonestes sed ut glorificetur. Non sis ergo degenere et condicionis hominum stultorum et immundorum sed studeas esse de numero bonorum et sapientum, quia si solum studebis solo studio incipies esse bonus et sapiens et in bonis et gloriosis operibus perseverans.

De regimine appetitus et carnalium delectacionum

Noli ergo appetere quod corruptibile est et transitorium et quod oportet te cito deserere. Pete premium durabile, divicias incorruptibiles, vitam, sed tamen immutabile regnum, durabile et gloriosum. Dirige cogitaciones et intenciones tuas in bonis, sic reddere te virile et gloriosum. In omnibus declina conatus bestialium voluptatum quia breves et vane sunt. Et inclinant animam ad omne malum et ex eis non vere letatur corpus et vere contristabitur intellectus. Conatus enim voluptatis generat carnalem delectacionem et amorem. Delectacio avariciam. Avaricia inverecundiam. Inverecundia presumpcionem. Presumpcio infidelitatem. Infidelitas latrocinium. Latrocinium bellum. Bellum captivitatem. Captivitas destructionem regni et mortem regis et ruinam tocius boni operis.

De privatis solaciis cum sapientibus et amicis et consiliariis et balneis secretis

Debet itaque imperatoria maiestatem habere privatos fideles cum quibus delectetur in collocucione

bus et gustationibus delectationibus. Et in variis instrumentis mu-
sicorum organorum et ludorum. Cum fuerit tediosus animal
cum armonia in hiis huiusmodi delectatur et sensus re-
quiescunt et sollicitudo evanescit et totum corpus
corroboratur. Et si in hiis volueris delectari, ad minus
tribus diebus vel quatuor in spatiis persevera. Et melius
est et honestius ut fiat privatim. Et tu altissime a
potu. Et permitte alios potare. Et fuge te et tales fieri
convivio. Et tunc poteris multa secreta percipere et hoc non
fiat nisi bis vel ter in anno

De eodem

Expedit etiam condecet
Et habere et secreto vocare fideles privatos ad
hoc constitutos ut ea que vel apud te vel per totum
regnum dicuntur et aguntur secreto et singulariter
quidquid tibi suggesserat et que in gestione videre digna
et cognoscere et indicaveris apud te convocare et super
hiis cogitare et ordinare et in villa dissimulare

De studio librorum et legum annalium

Et tunc hora primitus libris sapientie et scripture
et dicte coram studium impende presertim legibus
seniorum et annalium poterit. Et exinde poteris multa
bona et utilia eligere quia facta preterita dant certa
documenta de preteritis et futuris

De non confidendo mulieribus

Alexander magne
Ne confidas in operibus et servitiis et consiliis mulierum
nec committas te illis. Et si exigat necessitas humana
quo ad illam necessitatem et non ad aliud. Committas
te illis mulieri que te diligat et fidelis tibi iuncta
fuerit quia cum tu delecteris diligere mulierem
coniungimur maior est delectatio quam diligi ab ea maior

est stimitas. Donatis ergo sternitate delectacioni et vinos
latos (?) periculo et timore. Non consulo tibi vti coitu sed
permitte ad necessitatem non ad delectacionem et voluntatem.
Talis enim coitus est proprietas porcorum et insensata ope
racio brutorum. Crede mihi indubitanter quod coitus
superfluus est destruccio corporis. abbreviacio vite.
corrupcio virtutum. virilium et regalium. ignominia
vite. legis transgressio. et feminatos mores et dios generat.
et demum intempestinum inducit senium et defectum.

De cauteda cibor*um* et potuum et sompni sese-
sibus et vsibus balneorum et vnguentorum et mo-
tuum corporis et laborum et de tota dieta &c

Noli sequi tua desideria in tollendo omnes satiationibus.
et potibus. et sompno diurno. et vigiliis. et coitu.
sed sequere racionem phisice et consilium medicorum. De non
confidendo vni soli medico vel phisico &c

In vno medico nunquam confidas quia vnus medicus
potens est ad nocendum et de facili audet nephanda
committere. Et si medicina sit sumenda fiat hec con
silio plurimorum. Et habeant species ab eo qui cognoscit genera
et qualitates specierum. et de consilio medicorum cum certo
pondere et mensura totum debent conficere diligenter. Recole
facta regine Indorum cum tibi misit causa amicitie multa
exennia et dona venusta. inter que missa fuit illa pu
ella venustissima que ab infancia imbuta et nutri
ta fuit veneno serpentum. itaque sua natura versa fuit
in naturam serpentum. Et nisi ego illa hora sagaciter in
spexissem in ipsam et arte eam magica iudicassem. eo
quod ita audacter horribiliter incessabiliter suum fige
bat visum in facies hominum comprehendi siquidem quod solo mo-

si interficeret hoiem quem ex experimento pro certo sciuisti et no
hoc certissime ostendissem mors tua fuisset in ardore
certius constituta **D'suada astrologia et eius virtute**

Si fieri pt non surgas nec sedeas et nichil penitus
fortiaris sine consilio viri periti in arte astro-
rum pro certo quia gloriosus deus nichil fecit vanum nec
ociosum in creaturis quia omnia facta sunt probabili racione
et certissima racione per istam viam et inquisitionem cog-
novit peritissimus doctor in philosophia naturam corporum com-
positorum ex contrariis qualitatibus et coloribus
in sua generatione per comparationem ad res compositas et per hoc
habent scientiam de vocis et rebus formatis Non cre-
das stultis qui dicunt nemini posse pervenire ad scien-
ciam propter difficultatem Nesciunt enim hii quid dicunt
quia apud potentiam intellectus nichil est difficile et cuncta
sunt subilia in via racionis Sunt alii non minus
stulti dicentes deum cuncta ab eterno preordinasse unde
dicunt non prodest futura prognosticare ex quo dicunt
necessario evenire Isti errant quia licet necessario sint ventura
quedam si tamen presciuntur levius tollerantur prudentius
declinantur et sic quodammodo vitantur quia corpus quo fu-
tura sunt in mea notitia et prius recepit prudentius et
discrete et transivit sine molestia et lesione maxime
vero Ecce in hyemis frigore asspero et nimis frigida preparant
homines ligna vestes et hospicia ut non ledantur et
sic de similibus Valet ergo multum scire futura quia decli-
nantur in melius et possunt deum excelsum precibus
implorare quia per suam potentiam ab eis avertat ventura
Non enim ita predestinavit quia sue potentie in aliquo
derogaret **De conservatione sanitatis**

Ad vniversam sanitatem et salutem melior et preciosior e[st]
omni medicina, et via illa est recta ad regimen
obtinendum quod non est via ad rem aliquam faciendam nisi per
potenciam, et non est potencia nisi per sanitatem et hec non
est nisi per equalitatem complexionum que non est nisi per
temperanciam humorum. Unde enim philosophus in hoc convenit
quod qui tenet sibi a superfluitate et indigencia conservando
equalitatem eo quod iam ille propter sanitatem et lon-
gitudinem dictamus. Nullum peiorem inimicum discrepan-
tem ab hac sunt sed quod omnia huius mundi delectabilia
sive sint divicie, sive delicie, sive honores, omnia sunt
propter durabilitatem. Cum ergo appetit vivere ac durare stu-
deat acquirere que durabilitati conveniunt et vitam con-
servet et restituet desiderio proprie voluntatis. Ho con-
cupiscentiam commestionum superaddunt. Audivi quod ypocras
servabat dietam per quam debilis est effectus. Cui dixit disci-
pulus eius: Doctor egregie si bene comederes non
sustineres tantam debilitatem. Et ille dixit: fili volo
comedere ut vivam, non vivere ut comedam. Alimen-
tum propter durabilitatem querendum est, non durabilitas
propter alimentum. Multos novi qui abstinentes erant,
parcentes gule, vincentes voluptate qui propter hoc fiunt sa-
niores, meliores operacionis, longiore vite, boni appe-
titus et levioris motus.

De causis duabus in quibus consistit sanitas

In duobus consistit sanitas conservanda. Primum est quod homo utatur cibis
convenientibus sive etati et tempori in quo est et con-
suetudini sive nature. Secundum est quod purget se ab eo
quod generatur ex superfluitate et corruptis humoribus.

De causa cibandi et debito usu eius

Sciendum igitur quod corpora hominum que sunt receptoria
cibi et potus diminuuntur et resolvuntur tam cor-
pora recipiencia quam alimenta recepta et hoc per calorem
naturalem qui humiditatem desiccat tum intrinsece
ex ea resolvuntur etc per calorem solis et venti qui desic-
cant humiditatem et eam pasciunt et ex differenciis
quia cum corpus est calidum vaporale valent sibi gros-
sa cibaria quia illud quod dissolvitur et emittitur de tali
corpore erit multe quantitatis et grosse propter nimium ca-
lorem et vaporem corporis. Quando vero est densum et
siccum valent sibi subtilia et humida cibaria quia
quod dissolvitur de tali corpore est parve quantitatis propter
siccitatem ducatus. Si igitur est calide nature valent sibi
calida cibaria temperata. Si frigide valent sibi frigida
temperata. Idem penitus est de sicco et humido corpore. Si
calor sit inflammatus vel propter calorem extraneum dinan-
tem et urentem tunc frigida valent. Si stomachus est
calidus fortis et bonus meliora sunt firma et grossa ci-
baria quia ipse est ut ignis validus valens combu-
rere multa grossa ligna. Si autem est frigidus et debi-
lis subtilia et levia sunt meliora. Signa boni sto-
machi sunt levitas corporis, claritas intellectus, devotio,
appetitus. Signa vero mali stomachi gravitas cor-
poris, mollicies, pigricia, inflacio faciei, oris apertio,
frequens gravitas oculorum, turpe et mala eructuacio
acerba insipida amara aquosa aut fetida et propter
hoc generantur ventositates et inflaciones in ventre
et diminuitur appetitus. Si vero res in maiori quantitate
recipiuntur ex hoc intensiores extremitatum refrigeraciones ve-
locior tremor est corpore, apertiones oris et alia quedam
mala que omnia contraria sunt sanitati destitu-
bilia corporis, corruptiva nature. De cibis que

fieri debet post sompnum etc.

Oportet te post sompnum modicum ambulare et membra equaliter extendere et caput pectere, quia membrorum extensio corpus corroborat et pectinatio capitis eos vapores ad caput ascendentes tempore dormitionis a stomacho educat. De ablutione cum aqua frigida

In estate lava in estate et de vestibus
te cum aqua frigida quia hoc stringit et retinet calorem corporis, et hoc erit quasi excitatio desiderii comedendi. Post hoc induere vestes pulchras, in quibus anima naturaliter delectatur, et sic virtus splendida in te confortabitur et delectabitur. De fricatione

Deinde sic fricabis dentes fricandum etc.
et gingivas cum corticibus arboris calide sicce et amari sapore; hoc dentes mundificat et ore(?) linguam liquefacit et desiccat, lingwa(?) clarificat et locutionem et excitat desiderium comedendi. De subfumi-

Postea suffumigabis te suffumigationibus gationibus
convenientibus; hoc aperit clausuras cerebri et grossiora reddit colla et brachia pinguescere facit, clarificat faciem et visum, tardare facit canitiem et corroborat sensum. De ungentis recipiendis

Post hoc utere unguente optimo et odorifero temporibus convenientibus, in quo fieri(?), quia non nisi odoratu reficitur anima et omnis odor bonus est ei suavissimus cibus, et cum refecta fuerit et firmata virtus que dilatata est, corpus corroborabitur et gaudebit semper, in venis incipiet animus ex letitia anime

Post carpies De electuariis sumendis
pastorum(?) et electe lignum aloe et cum ex veniendo(?) et ex veniendo pensi quatuor dictum hoc subtrahi

flemma ab ore stomachi expurgat et calorem corporis fu-
gat ventositatem et bonum reddit saporem. De col-

locutione cum sapientibus et modo exercicii

Post hoc cum honeste sedens et loquaris cum sapie-
ntibus secundum consuetudinem curie quod decet curie an-
tabium equita vel deambula vel tale aliquid
fac. hoc enim fugat ventositates corporis aptat et corro-
borat allevat calorem stomachi intendit constringit
compages et liquefacit superfluos humores et flemma
descendere facit ad stomachum cibis intrans calide iuvat
et excitatus

De ministracione et ordine ferculorum

Ponantur tibi multa cibaria ante te et comedes ex eis
eligere quod desiderium tuum tunc pone sub fervore
tanto et pone ex eis quos ponere debes. Si sump-
seris pulmentum mollies ventrem et post retineris leviter
fac digestionem. Si vero retineris contradicit mollies et
fumositatem utriusque. Unde si sumpseris plura pulmenta
mollia que cito digeri possint oportet ut aliquod
precedat reliquos quia profunditas stomachi calidior
est et fortior ad molliendum quia in ea parte sunt
plures carnosi et est vicina epati ex quo calore cibi
decoquuntur. Et cessa cum adhuc est desiderium co-
medendi nam ex superfluitate cibi angustiatur stomachus
gravatur corpus et leditur et cibus remanet in fundo
stomachi ponderosus et nocivus. Unde non bibas aquam
super cibum donec veniat tibi in consuetudinem
quia stomachum refrigerat calores digestivos et ci-
bum confundit et impedimentum generat. Si multum
bibatur quo nichil deterius erit corpori. Si vero
necesse fuerit ut aqua bibatur propter calorem te vel

stomachi vel ciborum sit modica et bene frigida De
modo dormitionis post cibum et sucurrendi virtus stomachi

Postquam comederis incede super strata mollia deinde
tempore dormi et requiesce una hora super latus
dextrum deinde ad sinistrum revertere et super illud dor
mitionem tuam perfice quia latus sinistrum frigidum est
unde indiget bene calefactione Si sentis ventositatem in
ventre et in stomacho pone super ventrem camisiam
calidam ponderosam vel amplectere puellam ca
lidam sponsam Si sentis eructuationes acetosas signum
est frigiditatis stomachi tunc bibe aquam calidam cum
zucaro acetoso et cum vino quia in matutino tibi corrupti
in ventre est valida corporis destructio et ideo ante
prandium est nociva quia tunc descendit cibus in de
coctus ad inferiores partes stomachi et exinde generat
indigestiones et multa alia mala Dormitio ante pran
dium macilentum facit et desiccat humiditatem post
refectionem implet corroborat et nutrit quia dum
dormit homo quiescit corpus et tunc trahitur cali
ditas naturalis que diffusa est per totum corpus ad sto
machum et ad interiora stomachi tunc corroboratur
stomachus super dormientem tibi tunc generat virtus
rationalis suam quietem propter hoc dixerunt philosophi qui
dam quod magis prodest vespertina comestio quam
meridiana quia meridiana recipit calorem diei
tunc sensus operatur et animus vexatur propterea quod ardet
homo ratione et propter cogitationes et propter alia
multa incomoda que corpus eveniunt ex calore
et motu et propter hoc in hora meridiana dessum

ditur calor naturalis per exteriora corporis et ideo tunc
multum debilitatur stomachus et fit impotens ad deco-
quendum cibum. In cena vespertina fit totum contrarium
quia tunc corpori accidit tranquillitas laboris et tunc est
requies sensuum et animalium. Et tunc incipit noctis frigidi-
tas que ducit calorem naturalem ad interius sto-
machi. **De consuetudine non mutanda et hora**
Qui bis solet comedere si semel **cibandi et**
tantum comedit obest et e contrario et qui certa
hora consueverit comedere et mutat eam nocet quia con-
suetudo est altera natura. Si aliquando necessitas que legem
non habet compellit ut consuetudo mutetur debet hoc fieri
discrete et sapienter paulatim una vice post aliam.
Non comedat donec purgatus fuerit stomachus
a primo cibo quod scies cum desiderium incipiet et per sub-
tilitatem salive ad os decurrentem quia qui cibos
sumit sine necessitate id est comedendi voluntate
inveniet calorem naturalem velut extinctum qui
autem cum desiderio invenerit eum ut ignem ac-
censum. Et cum inceperit habere desiderium comeden-
di statim debet comedere alioquin stomachus statim
implebitur humoribus malis quos contrahit ad
se de superfluitatibus corporis que contundunt cere-
brum vapore pessimo et cum post sufficienter cibus
sic fit tepidus et non prodest corpori. **De observa-**
Anni quidem quatuor sunt **tempore quattuor temporum.**
tempora et sic distinguuntur a medio marcii usque
ad medium iunii ver habetur. A medio Junii
usque ad medium septembris dicitur estas. A medio
septembris usque ad medium decembris dicitur autumpnus

tumpnus a medio decembris usque ad medium marcii
de hyemps. Debes quoque solicite custodire quatuor
anni tempora. Prima ver est tempus calidum et humidum tempe
ratus et sanguis excitatur in eo quod confert in eo ea
que fuerint equalis complexionis et porte ut sunt pulli
galline coturnices et ova non superflua sed usque ad se
et lactuce agrestes quas vocant rustici scaliuas
et lac capreinum. Nullum vero tempus illo melius est
ver utilius ad minutionem et confert in eo usus veneris
et motus corporis et solucio ventris et usus balnei
et sudores et potiones specierum ad digerendum et purgationes
accipiende sunt. Et quicquid errore ex causa mediante
in diebus in digestione seu minutione accidunt hoc
tempus humiditate sua corrigit et restaurat.

Post hec sequitur **De estate etc.**

Estas tempus calidum et siccum in quo excitatur
colera rubea ab omni cibo et omni potatione ut
extinguatur calor naturalis et comedat in eo quicquid
fuerit frigidum ut carnes vituli cum aceto et pul
li saginati ex farina ordeacea et quicquid ex fructibus
acri sapore fuerit ut mala granata et amara
acetosa simul et venus exercetur in parte et absti
neat ab omni humido nisi nimium fuerit et mo
tus corporis sine balnea interdum habeant.

Sequitur post hec **De autumpno**

Autumpnus qui est frigidus et siccus in quo
colera nigra constringit oportet ut in ea sumantur
quicquid fuerint calida et humida de complexionibus in
cibis et potibus ut sunt pulli et agni et vina dul
cia omnino sit vinum atque subtile et abstineat ab omni

quod generat coleram nigram motus corporis et veneris usus
maior sit quam in estate balnea quoque et purgatoria
si necesse fuerit exerceantur **De hyeme etc.**

Post hec sequitur hyemps frigida et humida in
qua usus vivendi debet mutari id est debet verti
ad cibos comedendos et medicinas calidas ut
sunt pulli columbarum et arietina caro assumantur
et vinum calida pulmenta ficus quoque et nuces et vi-
num rubeum et optima electuaria et abstineatur a solutione
ventris et a minutione sanguinis nisi exigat necessitas
Tunc etiam oportet temperare aerem id est calefieri ut precedat
confortatio corporis cum calidis hec impedit hoc tempore
exercitium veneris vel motus corporis hec habundantia
cibi eo quod digestio sit valida. Cave o Alexander et cus-
todi hoc preciosissimum templum et omni custodia calorem
naturalem conserva quia quamdiu fuerit in homine temperatus
calor et humiditas mensurata non excesserit re-
stauratur ex eadem calor naturalis et tunc salus et vita
indubitanter permanebit. Nam duobus modis in-
veterascit homo et desinit unus scilicet naturalis et de-
bito quod fit ex siccitate que dominatur in corpore et consumit
naturam. Et alius accidentalis ex infirmitatibus et cibis
pessimis causis desiccat ergo corpus et humectat
quies et securitas et esus ciborum dulcium et potuum dul-
cium. Lactis calidi potatio quoque vini dulcis et potatio
post comestionem super strata mollia et referta rerum
odoriferarum odoribus et usus balneorum aque dulcis
et illi modicum ne accipiat ex humiditate corporis
si magis corpus ex humiditate balneum accipiet et
odorentur herbe odorifere et quilibet bonum odorem fuerit vini

tuncque tempori ut alium cominum quod est candida flores al
bi et odoriferi. Calidi vero in hyeme ut rose et alii
flores odoriferi et qui frigide nature fuerint in estate
et excitentur vomitu semel in unoquoque mense max
ime in estate quia vomitus stomachum lavat et pur
gat ab humoribus pessimis ac putridis et cum pau
ci fuerint humores in stomacho confortabitur ca
lor naturalis ad digerendum et replebitur corpus et
impinguabitur humiditate et pinguedine. Hic ex hac
dispositione contingit gaudium habere et leticiam cum
nobilitate gloriam et honorem et de hostibus victoria
spem atque fiduciam firmiter implere et ludus de
lectat et favores pulchros aspicere et libros delecta
biles audire cantus quoque suavissimos et dulces
attendere et cum dilectis videre vestimenta optima
et vomere [illegible] et virgentem [illegible] quibus con
veniens. Econtrario autem corpus desiccant ac debilita
tum comedere modicum ac bibere et multum labo
rare seu frequenter ad solem stare vel extra mensuram
ambulare et ante prandium dormire super stramina du
rissima et balneum in aqua durissima scilicet sulphurea
et cibos salsos et frigidos et siccos seu fervidos comedere
vinum vetus multum bibere multumque dicere et sang
uinem minuere et ultra mensuram excedere mentem
sollicitare mentem et cogitationes et tristitias frequenter
habere. Hec omnia debilitant et exsiccant corpus.

Prohemium libri quarti etc.

Incipit liber quartus in quo docetur de forma et p
cessum regis in se et circa consilia et ordinatores re
gum regni et circa formam et modum aggredi
endi bellum

De sapiencia et utilitate ac necessitate ipsius

Per sapienciam reges regnant et rectores regunt et
salus hominum ac terrarum principatuum et regnorum
procuratur et gubernatur. Ars enim non nova secundum arte
ad similitudinem nature composita consistit et tanto
melius quanto ipsa ars regendi naturam et racionem
plenius et perfectius imitatur.

De acquisicione et vie Sapiencie et

Declaravimus autem et
ostendimus primo in ethicis quod sapiencia prudencia et virtutes
morales ita acquiruntur et habentur sicut alie virtutes
morales. Diximus autem quod virtutes primo quidem in natura
sunt aliquid secundum acquirantur in effectu per consuetudinem operandi.
Non enim primo iusti et casti existentes iuste demum et casta
opera operamur tamquam perdat habitus operacionem prima
sed in virtute secundum sepe agentes opera iusticie et castitatis
demum iusti et casti sumus. Ita et sapiencia sive prudencia
decenti potenciam anime est innata omnibus et unicuique
singulorum secundum variam et unius quam disposicionem vel
communis industria naturalem sed per consuetudinem sepe
agendo opera prudencie demum prudentes erimus.

De operibus prudencie et sapiencie

Opera autem prudencie secundum se tria sunt intencio
finis consilium et preelectio vel eleccio melioris partis.
In omnibus enim agendis oportet presupponere finem ad
quem agens intendat et respiciat consequendum.
Et ille est sicut virtus ad consilium et eleccionem sicut sig-
num ad sagittarium. Finis autem non est consilia-
bilis. Nemo enim ponit in consilio utrum velit bene
regnare vel male sed intendens per se ad id quod est bene
et bonum demum consiliatur de hiis que sunt ad finem
quomodo et per que hic erit et utrum per pauciora vel

per plura

vel p plura. Et si per pauciora p que citius et facilius
Hec enim duobus intendimus magis vi3 facile et veloci
In operationibus et actibus, facili quidem ut non sustineat
laborem, veloci ut gaudeat cito adipiscens. Si vero
p plura p que itere illorum citius et facilius sub eo ac
q est facilius enumerat et melius. Et non consiliam
ur de hiis que p nos possibilia et operabilia sunt, et non de
necessariis aut in certis. Prohecesis aut est electio me
lioris partis consilii, et hec virtus non est idem cum
voluntate. pleraque enim contraria volumus. Et q sit bonum
neque ratione et intellectu per aliquas virtus et ratione
et voluntate simul composita invenies.

Sapientiam aut

De sapientia regali in specie

et prudentiam tibi dico et persuadeo non qualibet
puta sapientiam arte geometrie aut musice. Est enim
et hec virtus et artificium suum q sapientia et prudentia
regendi regnum regum et honore humane vite pervenimus
Hec est enim summa et regalis prudentia et non ad de
lectationem solum sed ad utilitatem ipsa et ut sumus aliare
stare omnium.

De hiis que necessaria sunt principatui in tota provisione et ordinatione regni

Cum igitur regi pertineat totum regnum regere,
ad id aliud est quod regnum dirigere in finem
bonum iustum et honestum, equalem p bono humane nature
vide et possitere ratio et natura. Dicas ergo q oportet
quilibet regem hec duo continua sive instantia et me
dia, p que regi et regni negotia administrat, q sunt
sustentacio sui regni. Unum est mutum et fortitudo virorum,
in quibus et p quos ordinabit regnum et confortabit
ac defendet imperium. Et hoc habebit quod ratione iste
dominator subiecte dicabitur. Aliud est divitie possessi

sionum pecuniarum quas sapienter et discrete habebit et augebit et dispensabit ac distribuet singulis pro necessitatibus aut merite singulorum. In hys ergo duobus habende et augmentande et bene moderande totum regimen regni consistit et totum consilium et prudencie regalis ordinatio.

De adhibenda cogitacione et consilio ad predicta duo acquirenda

Oportet ergo regem circa sua futura cogitare et future casibus et eventibus omnibus possibilibus fieri vel cito vel de facili prudenter occurrere et inmodeste nec in prima commotione mente subito procedatur in actum sine deliberatione. Et si contigerit errare errorem suum racionabiliter recognoscere et sapienter ac honeste revocare. Et cum bonum et utile faciendum aliquid videatur nec sit nimis velox nec nimis tardus ne videatur vel impetuosus vel remissus. Debet etiam certa propria cogitare in prosperitate adversare, prospera moderari, futura providere et preordinare ne penitere contingat pro re preterita quia hoc proprium est puerorum et mulierum et debilium animorum.

Ut omnia ordinate cum consilio fiant

Nichil ergo facias preposterei. Et nichil sine consilio sapientum. Dicit enim Salomon quod consilium est oculus futurorum et dicit quod sapiens vir augmentabit per consilium vadimus sicut navis per flumina. Et ut possit multa atque per prudentiam quod non posset habere per potentiam bellorum. Necessarium ergo est tibi consilium quoniam unius est in omnibus non habundant tui sensus in tua credulitate nec alicuius instantis interim tempore impediat quod per consilio tuo

aggreges consilium alienum, quia alienum si videtur utile
placet ipsum amplectere, quod si non est utile vel non placet
nichilominus tamen maneat apud te

De exemplari prudencie consilio ad quod oportet attendere in cogitacione et ordinacione prudencie

Exemplum autem nature informa et figura regis
sapiencie et consilii in arte est secundum quod deus ex-
celsus gloriosus et sublimis constituit et posuit in mundo
isto intelligencias primas et medias et ultimas, in suo
regimine exaltatas et ordinatas secundum motum nove
sperarum, et movent et agunt in eas secundum intencionem
optimam finis regentis et influentis, ordine et virtutem
activam et motivam in regimine rerum inferiorum ge-
nerabilium et corruptibilium. Et hec est ordinacio
et constitucio primi regis et supremi in hoc mundo.
Secundum regimen est secundum ipsorum corpora superiorum secundum
operaciones, et ipsum superiorem revolucionum, et virtutes ra-
diorum et luminis et motus eorum virtute activa moti-
va et influxiva ordine et motu, et subministrant generaciones
generacioni et corrupcioni ac omnis alteracioni rerum, que sunt
sub ordine et sunt nove sperarum, ordinacio que sunt
generabilia et corruptibilia. Huius modi in generalibus con-
posicionum suorum generum et specierum, et elementorum impressiones
et accidencium et passiones ipsorum et generacio, et per opposicionem
et commixtionem ex ipsis secundum ordines suos ut lapides,
et inanimabilia plante et animalia et homines. Ultimo
est regimen tercium regimine ipsius anime, in corporibus
et est triplex. Vitale subtile, sensibile, intellectivum.
Vitale regimine est primus constat in quinque virtutibus
scilicet attractiva, appetitiva, digestiva, retentiva, et

expulsiua in plantis. Sensitiuum quoque regimine in
animalibus est in quinque virtutibus. Visu auditu gustu
odoratu et tactu. Intellectiuum quoque regimine in homine
est in tribus virtutibus. Ymaginacione intellectu et
racionacione. Ymaginacio apprehendit. Intellectus
discernit. Racionacio deliberat. Totum igitur regimen
in tribus est. In numeris in virtutibus et operacionibus
et in finibus seu intencionibus. Numeri igitur per quos
et in quibus est ordo et multitudo regiminum et rec
torum et virtutum et operacionum in mundo sunt qua
tuor videlicet Nouenarius Septenarius Quinarius
et ternarius. Ternario quidem omnis res in tercio
perficitur. Omnis enim rei perfectio est in tribus sicut
alias diximus. In quinario vero mediantur
quinque sensus qui sunt delatores rerum ab uno ad aliud
vel a re sensata ad sensum sicut quinque. In septenario
consistunt quia septem sunt planete qui sunt rectores primi
in mundo. In Nouenario vero perficiuntur quia nouem sunt
circuli sperarum celi et totius circumferencie. Regimen vero
omnis pertinet ad eundem primum mouentem et ad ultimum
finem intencionis ipsius motoris. Virtutes vero et opa
ciones sunt in superioribus quidem motiua et actiua
et influxiua. In inferioribus autem obediens passiua et
receptiua. Fines vero et intenciones finium sunt in
superioribus quidem ad ipsum primum assimilacio et confor
tacio in actu et virtute regiminis. In inferioribus autem
in paciendo et suscipiendo ipsius motum et actum regiminis
superioris.

De informacione doctrine regis rega-
lis secundum modum naturalis regiminis

Secundum hunc ergo modum et exemplum nature in
Officio regiminis est regimine regum terre In unius ba

[?]nore et consiliatore et precum regimini et virtutibus et
operibus eorum ad hoc explorate diligenter et elec-
tis intencionibus ipsorum quibus regimen tui negocia com-
mittere. Numerus ipsorum eorum sit in tribus aut quinque aut
septem aut novem. Virtutes vero et operaciones et intenciones
eorum sunt secundum modum quem tibi hic declarabo —

De numero consiliariorum

Sunt ergo consiliarii tui quinque aut septem aut nove-
gnati in tuo imperio accidit. Et sit quilibet separatus ab
alio in familiaritate et amicitia et cognatione. Oportet
enim eos esse tibi amicos nec inimicos ad invicem. Licet
enim si hoc esset tibi utile. Et cum quesieris ab eis consilium
querens sit tamen consilium tuum determinatum apud te quia
tunc melius poteris super electione consilii eorum intendere
et iudicare si est tibi placens et utile. Si vero ignorant tuum
consilium et secretum et non indices eis. Et siquidem tecum
concordabit consilium eorum optime sic fiet. Si vero discordant
tui ex consiliatoribus tuis statim poteris eis ostendere
contrarium tibi placere et in hoc tecum ipsi forte
concordabunt. Et caveas ita ne videaris ab eis consi-
lium mendicare in totumque tunc contempnent. Quando vero
penitus contraria sunt consilia tu de facili ex tuo
consilio poteris medium in quo est rectitudo et uti-
litatem invenire. Unde Hermes interrogatus quare tu
dicam eis qui dat consilium melius est iudicio querentis
consilium. Videtur quod iudicium querentis consilium tamen explora-
tum est in ipsa interrogacione ab eo qui dat consilium.

De virtutibus et operibus et intencionibus et modis contemperate consiliariorum

Tamquam statuam aut deformem figuram in hortis
penitus si magis quam videre delight[?] statuam et habitum

dare in via sapientie et meritis fugere semita viciorum et dirigere se totum in rectitudine. Talem habeas unite frequenter quia te convenit esse bone eloquentie, inmo ingeniosum et tractabilis et sciens hystoria factorum qui nos precesserunt, quod multum confert in consiliis. Convenit etiam talis esse firmus ac constans et fidelis tibi et veritati, aliis et iustus in omnibus.

De modo provocandi et audiendi consiliarios

Dum eos pro consilio congregaveris, non communices aliquod consilium tuum eis, nisi de quo vult agere. Audias in quo convenerint. Et si festinanter tibi responderint et concordanter, tunc resiste eis et ostende contrarium, ut prolongetur eorum cogitatio in discussione eius. Quando vero perceperis in uno eorum vel in pluribus vel in omnibus rectitudinem consilii et unitatem mensure, reduc ceteros ad concordiam cum illo et fac eos conquiescere in ipso. Considera diligenter et subtiliter quis eorum magis tendit et laboret ad rectitudinem consilii et unitatem mensuram amore quem habet ad te et desiderium in prosperitate tui regni recipere. Et accepta eorum consilium sit tamen ne in publico proponas unum alteri, con ordine sui gradus generis et sue dignitatis. Et in hiis in quibus non attenditur gradus et dignitas in eis ad eam quia eos velle enim est magis causa destructionis negociorum et aversorum et declinationis animi ad suam et privata quod honorare indebite quosdam super quosdam. Ideo est etiam inconveniens regnum consilium iuncture perfecte si salubre est et bonum, quia sepe iudicium animi imitatur vires corporis et cum debilitatur corpus debilitatur et iudicium animi.

Qualiter acquirantur et habeantur tales prudentes consiliarii

Prepara ergo gymnasia et studia statue in civi-
tatibus regni tui et precipe ut homines doceant filios
suos scire litteras et discant liberales et honorabiles ar-
tes et ad hec et adiuva pauperes commoditate et subvencione
quibus optima bene studentibus fac aliqua prerogativa
aliquis ut ex hoc alii excitentur petitores epistolas eorum gra-
tanter recipe lauda laudandos remunera remune-
randos ex hoc et ipsi te laudabunt et gesta tua perpe-
tue memorie commendabunt In hoc decoratum honoratum
et confortatum regnum per hoc regnum grecorum sublimatum
est et dilatatum est et fama eius per orbem divulga-
ta est Sint ergo apud tuum regnum gymnasia et
studia gymnasia quidem propter nutrimentum et munimentum de-
militum et ornatorum acquirenda et audienda studia
vero propter gymnosophistas et consiliarios et pru-
dentes instituendos et habendos hoc ergo erit pri-
mum firmamentum sive instrumentum artis regiminis regni
tui **De secundo firmamento sive instrumento regis
regni quod est possessio diviciarum et peccuniarum et ordinacio et**

Secundum firmamentum sive instrumentum regis regni **distribucio ipsarum**
est ut preciosissime sint divicie possessionum et pecu-
niarum Et ex huius magnitudine et pluralitate diviciarum
possessionum et peccunie est dilatacio regni et defensio
et extensio potencie regalis Itaque sicut ait Demo-
critus Bellum unius diei consumit victum decem annorum
Et vere bellum unius diei affert fructum decem annorum

Unde acquirende sint peccunie sive divicie

Oportet autem primo in hiis que de yconomia
a nobis scripta sunt et in quibus causa (?) quia (?) per
que fit acquisicio peccuniarum et possessionum naturaliter

uel ab arte quod hec sunt ex agricultura et seminibus terre et pastus animalium et venationibus ferarum piscium et auium nostrorum. Sic enim ex fortuna per industriam talem et labore et leo et horridus per violentiam venatorum abundant et victum a natura. Ab arte vero hec est alia industria sit ad utilitatem et delectationem inducta et acquisita emendo vendendo commutando alia pro aliis Et Monopoliat et obolatysticat et tinatisticat negociationem super exercendo quam partem yconomice vix acquisitiuam possessionum et pecuniarum nec diminutiuam tamquam in aliis iam dictam a nobis.

Qualiter sint distribuende possessiones et diuitie et per quos et qualiter hoc faciendum sit

Quo autem alia pars yconomie est acquisite rerum quod sciant periti dispensatores non solum ad existentum apponentes sed etiam ab expensis superfluis auferentes sunt yconomi diuiores lucri de eo quod est rerum utilium diuitiis et pecuniis dispensando vtile autem est eis quomodo per eos quam recte regum diuitias et thesauros expendant et distribuunt. Hi autem sunt Balliui et simile dispensatores interiores seu iussi et ministri ceteri regum tum isti sunt archa et thesaurus pecunie regalis Oportet ergo ut expense uel debitorum et largitionum et donationum cius et mensura constituantur iussis et dispensatores ibi bene regnantur et ordinentur et non debeant ipsorum conditionibus et operibus diligenter et frequenter intendere et eorum rationes ponere audire et examinare

De modo largitionis et impositione dispensarum

Diuitie sunt causa et largitionibus et donariis sustentationis corporis et pecunie Et sunt etiam causa honestatis et delectationis expendere instituendo itaque expensarum

attendi primo ⁊ p(ost)ea necessitas deinde comoditas ⁊ ho-
nestas Circa necessitatem considerandus est homini eius numerus
pondus ⁊ mensura diuiciarum Et vix maior excedat
numerus diuiciarum numerus expensarum eorundem Circa comoditate
⁊ honestate consideratur hominis gradus ⁊ dignitas
quia quanto maior est habundancia maiorum Vnde est ex
indigencia maiorem ponderare **De largitate prodigalitate**

⁊ Auaricia ic

Quatuor sunt modi
largitatis ⁊ eius contrarii circa reges ⁊ donaciones
eorum Est ut rex largus sibi ⁊ subditis hunc p(er)se comen-
dat Et rex est auarus sibi ⁊ subditis hunc Indi dix-
erunt esse bonum quia Indos ut reges fere sunt imitatores
⁊ negociatores Et est rex auarus sibi ⁊ largus sub-
ditis hunc Greci [illegible] laudant dicunt enim regem
p(ro) omnibus debere esse continentem ne quilibet triste amittere
vel gaudeat se habere Et est rex largus sibi ⁊ auarus
subditis hunc omnes vituperant ⁊ iuste Est enim talis
sui ipsius amator tamen destructor [illegible] ergo est observacio
largitatis facilius enim est exercere prodigalitatem ⁊ auariciam
vnde si vis esse largus considera posse tuum ⁊ tempus necessitatis
⁊ meritum vel indigenciam recipientis vel expectantis
de munificencia tua In hiis tribus est observacio largitatis

De dispensatoribus prouidendis ⁊ ordinandis

Prouideat ergo rex vnum virum fidelem ⁊ prudentem
discretum electum de multis qui curiam rei publi-
ce gubernabat ⁊ regni diuicias dispensabat Non
enim oportet dona ultra quam suum regnum valeat sustine-
re destruit et destruunt Confirmacio vero prodigalitate
⁊ auaricie ⁊ sectacio largitatis est gloria regum et per-
petuitas regnorum Inde fit ut rex retrahat manus
a rebus ⁊ diuiciis subditorum Et plenius legitur ac [illegible]

pfrcol est in rege. Ab alieno abstinere suis rite uti
et sic utrumque durabilitate confirmare **De numero dispe-**
N obili multiplicare dispensatores **satorum**
an uno seruitio ad expensas faciendas quorum quilibet
suo tempore intendebit et cum contentio uel discorda-
tio erit tua desperatio. Aut enim fallaciis minute accu-
sabunt et alter alterum impediet aut minute se relabet
et quibus sua tollet et impediet super te expensas et
negotia corrumpet. Et utinam species in homine communi
legis et religionis et caue tibi ab eo qui fidelem se tibi
exhibebit si non erit **De balniis et numero**
S ollicite et diligenter **et qualitate ipsorum ite-**
moneo ut utique constituas unum balnium sicut
enim est dispensatorem et in balniis in dispensatoribus
enim expedit paucitas quia opus eorum est in dando et
distribuendo. Plures uero plus distribuunt quam unus
in balniis uero expedit pluralitas quia opus eorum est
in prouidendo consulendo et ordinando. Plures autem plus
uident quam unus **De qualitate et utilitate**
E t ualior ex **balniorum.**
balnius est qui magis diligit uitam suam et obedien-
tiam et qui magis inducat subditos ad tui amorem et
qui tibi exponit res suas et personas ad placitum tuum et
qui habet uirtutes et mores quos enumerabo. Primum quod habeat
perfectionem membrorum conuenientium operibus quibus eligitur et
aptitudine. Secundo bonitate apprehensionis et uoluntatem
ad intellectum eius quod dicitur. Tertio quod sit bone me-
morie eius quod apprehendit et audit. Quarto quod consi-
derans et prouidens quod impedit dissimulatas ut pro-
uido. Quinto quod sit affabilis dulcis loquele et expedite
respondens temptationi. Sexto quod penetrabilis
in omni scientia et precipue in arte arismetrica que est

verissima demonstratio quod adtrahit ad naturam. Sexto
quod verax in verbo et diligens veritatem fugiens menda-
cium bone compositionis in moribus et bone complexio-
nis suavis mitis mansuetus et tractabilis. Septimo
quod sine nota crapule et ebrietatis et coitus declinans
ludos et omnem delectationem. Nono quod magnanimus
in proposito diligens honorificentiam. Decimo quod aurum
et argentum et cetera accidentia huius mundi sint contemp-
tibilia apud ipsum et non sit eius propositum nec inten-
cio nisi in hiis que conveniunt dignitati et regimini et quod di-
ligat propinquos et remotos. Undecimo quod diligat iustos
et iusticiam odio habens iniuriam et offensam reddens
unicuique quod suum est subveniens oppressis iniuriam pacientibus fa-
ciens equitatem in personis et gradibus hominum qui sunt
equales. Duodecimo quod forte et perseverante proposito
in hiis que videntur sibi agenda. Audax sine ti-
more et pusillanimitate. xiii° quod sciat omnes exitus expen-
sarum. Et non lateat eum aliqua utilitas que ad regimen
spectat. xiiii° quod non sit verbosus et emittat multos risus quia
gravitas multum placet hominibus exhibeat se liberaliter
hominibus et benigne tractans. xv° quod de vino vi-
tando vinum et curia sua pateat advenientibus et quod
intendat ad inquirendum et explorandum nova et de omni-
bus confortans subditos corrigens opera eorum consolando
eos in adversitatibus tollerans ignoranciam eorum simpliciter etc.

De probatione fidelitatis balivorum etc.

Unum in quo probare poteris balivum est quod ostendas
te indigere pecunia. Si ergo inducat te ad dis-
tractionem eorum que sunt in thesauro tuo et ostendat
hic esse expediens scias quod nullum capit proficuum
in te. Et si inducat te ad capiendum pecuniam sub-

dicere erit corruptio regis et odiet te ultra modum
Si vero exponat tibi quod hec dicens hec ex yra domi-
ni atque suum offerres ipsum tibi iste est merito commen-
dandus utpote electus et ere volens confusionem ipsorum
per tua gloria Temptabit ergo Balivos tuos in do-
nis faciendo que extra illorum videri communis et inten-
de super hoc ultra modum nullum malum speres in eo
Et ille Balivus qui anhelat peccuniam acquirendo et
thesauros conservandos non confidas in eo quia eius fini-
um est propter avere et divitias peccunias terrere in sen-
sibus hominum et profundius sine fundo et non est in eo
terminus sine finis quia quanto plus crescit peccunia
tanto plus crescit intencio acquirendi et sollicitudo
Et hec est tua corruptio regum in Balivo multe
de causis quia forte amor peccunie inducit eum ad tuam
mortem vel ad illum qui ad hoc intendit Unde conve-
niens est ut tuus Balivus non elongetur a te et per-
tineat ei quod non habeat tractatum vel secretum
cum aliquo rege et non legat eius epistolam nec mit-
tat ei nova et si hoc preceperit muta cor sine mora
et tam velocem sunt et de facili declinat ad promissiones
et munera voluntates : **De providentia in vic-**
tualibus et supplenda inopia tempore famis.
Iuvaris te in copia et victualibus pro debilium subvencione in-
digencium elige tibi virum scientem industrium com-
et loquentem iustitiam caritatem et vitam suam supple-
at in hoc est lex observanda hominum veniam beneplacitum
dei Thezaurisa tibi multum de leguminibus et gra-
nis utilibus ad vescendum que terre tue sufficiant
in tempore famis et sic hominibus tuis subveniat provi-
dencia tua subveniendum est civitatibus aperien-

da sunt celsitudini regie thesauri sui publicanda
hec erit maior cautela et prudencie munimen regis
et salus populi custodia ciuitatis tue obseruabitur tunc
preceptum perseuerabit status tuus de tua prudencia multi
timebunt te sicut omnes quod oculi tui pauce videant et per
hoc tua apparebit clemencia et cauebit quilibet
offendere maiestatem hanc tene doctrinam et regimen
tuum durabile permanebit **De conseruandis mercatoribus**
Conueniens est autem
ab iniuria et offensa mercatores qui sunt lauda-
tores bonam famam per vniuersum orbem deferentes vni-
uersis reddendum est quod suum est sic ciuitates mu-
niuntur multiplicantur redditus accrescit honor regis
illum contemnentes sic viuit rex pacifice et secure
et consequitur desideria sua **De electione boni scribe etc.**
Eligas tibi scribam scientem
et loquentem et in recordacione subtilem et fidelem
qui intendat in omnibus tuo commodo et honori sic
oportet alios te committere et sit tacitus precauens ut se-
creta scripta que non decet videat nec tua secreta
reuelat Sic debet te ut remuneres operam suam in
seruicium tibi exhibitum et tracta eum ut sit sollici-
tus in tuo regimine eius probitas tua est et eius cor-
ruptio. **De electione boni nuncii**
Nuncius demonstrat bonitatem vel sapienciam mittentis
et est oculus et auris et lingua in sua absencia
Oportet ergo te eligere meliorem de hiis qui sunt in
tua patria sapientem videntem honorabilem consideran-
tem fidelem declinantem omnem turpitudinem
Et cum talem inueneris vota eum et confer cum eo de
hiis in quibus nescit tuam voluntatem et tue proprietates

si est in eo id quod querit et si non est in hac determinatione sit adminus secretarius fidelis missus vel ad deos vel dominus de hys in quibus est missus et quod sit custodiens mandatum tuum et intendens hys que audit ex responsione sibi facta Si quod non invenerit talem sit fidelis tamen deferens literas tuas ei ad quem mittit et referens responsionem sibi factam Si autem est sollicitudinis eorum pecuniam colligere de locis ad que mittitur respice eam pecuniam quod nec querat tuum comodum Alexander mittebat diligentem vinum et se inebriantem Propter in adventu nuncius instabant ut vinum biberent habundanter quod si superflue biberet cognoscebant quod dominus suus erat minus sapiens Isto nuncius mittendus maiore baliminer puniatur eam elongari a te quod hoc est defamationis regum quorum nuncius anhelat donis et proditione in hys que sibi iniuncta sunt et si inventus fuerit diminutus in regimine tuo non imposuit tibi mensuram pene sibi infligende

De consuetatione nativitatis consiliario

Et est generis consideranda in quibusdam quod conditiones sepe disponuntur iuxta vias planetarum que sunt in regimine sue genesis Et si forte sui progenitores doceant eam aliquam artem non superiore retrahit eam inclinatur ad artem sibi convenientem Ut de filio doctoris cuius genesim Hermes accepit et ordinaverit eum planetores fuerit ypomotor eius in venere et marte in gradu existente interime ad libram Videns vero contraria et pessima dominacio locorum ostendit ergo eius genesis quod

puer fuerannus erat sapiens curialis velox manu
bonis consiliis diligendus a regibus consultaretur a pre
Erant pueri in comparatione et id sunt parentes eius ad
discere artes suas sed iste omnis potuit discere ver
berantur ipsum gravissime diminuit eum voluntati
sue et hic venit ad homines honestos disciplinam et atque sunt
scias et sciunt cursus et ipsa supercelestium et mores
et regimina regum et factus est Balamus Commun
carius filio regis Unde quia ad quod nesciunt declinare
animum suum id ad opus fabule quantum multum ab hoc
retrahere et ad alia honesta et ad scientia minus
et inventi trahere et sic sepe accidit

Quod homo participat cum omni creatura

Sciendum ergo quod non creavit gloriosus deus aliquam
creaturam sapientiorem homine et non collegit in
aliquo animali quod in homine collegit et invenitur fortitudo
vel tales mores in aliquo animali quod non inveniuntur
in homine Est enim audax ut leo Timidus ut
lepus largus ut gallus avarus ut corvus avarus
et austerus ut cornix Mitis ut turtur Maliciosus
ut leena privatus et domesticus ut columba Versi
pellis et dolosus ut vulpis Simplex et mitis ut Ag
nus velox ut capreolus hinnulus Tardus et pi
ger ut ursus Preciosus et carus ut elephas Vilis
et stolidus ut asinus Rebellis ut aper Obediens
et humilis ut pavo fatuus ut struthio Utilis ut
apis Dissolutus et vagabundus ut caper Indomi
tus ut thaurus Mutus ut piscis Racionabilis
ut angelus Luxuriosus ut porcus Maliciosus
ut bubo Utilis ut equus Nocivus ut mus et ultra
non reperitur animal aliquod sive vegetabile vel cui

le nec celum nec planete nec signum nec aliquid
eorum de omnibus entibus tantum aliquid proprium quod illud
proprium inveniatur in homine et propter hoc vocatus est minor
mundus. **Sequitur de phisonomia**

Inter ceteras res est illam quam te scire oportet ymmo
rare scientia que investigat animam et cognoscit per sig
na nobile cum fuerit abstracta a desideriis et gloriosis
et cum fuerit liberata a homine et hec diviso cognoscit
cognitatum. Cum itaque fuit anima superans et dominus corporis
et ei preponderat et virtus flamina eius in corde ho
desinat inter reprimendum virtute animalem existente in ce
rebro tunc sublimatur augmentatur et declaratur intellectus secundum
mensuram. Unde si quis querat causam quare ymagines que pro
bate sunt in lucis perfecte intellectu et vere visa cum im
pecabilis remanent preter ex predictis premissis. Consideret etiam
hec ex stellacionem generacionis mutante hanc ubi evide
tam. Sic te oportet querere signa et vestigia in pulchri
tudine necnon scientiam phisonomie que est scientia magna
qua antiqui innitebantur. Auctor est eius phi
lemon summus doctor et revera investigabat ex po
sicione hominis qualitates et naturam eius anime et invenit in ipsa
hystoria pulchra et excellenti constitue te super ea ut in
telligatur. Ypocratis discipuli ypocratem depinxerunt formam
eius in pergameno et portaverunt phylemoni dicentes: Con
sidera hanc figuram et nobis iudica qualitates et complexiones
secundum respectum composicionis et divisionis sue et corporis et tocius. Preterea
ad partes dicens: Iste homo luxuriosus est deceptor amans
coitum. Unde voluerunt eum occidere dicentes: O stulte hec
est figura dignioris et melioris hominis quam est in hoc mundo.
Phylemon vero pacificavit eos et corripuit eos dicens: Hec est figura
sapientis ypocratis quod hoc quesivistis a me de mea
scientia hanc ostendi vobis quod inde sentio secundum meam

Hec dicto reportare vidit. Certum et verum dixit philosophus
nec pretermisit unam literam. Cum hoc consideravi turpia
esse et reprobanda constitui animam meam super ipsam et re
creari eam ab eis et vindictam super retrahendum complere
mee. Hec est sophia et laus ex operibus reportare. Anima
philosophi non aliud est quam abstinentia et victoria concupisci
bilium. Et hec sunt consilia tibi regulas et constitutiones
abbreviatas et sufficientes. Scias ergo quod natura est
embrionum sicut olla ferculo decoquendo. **De**
Albedo ergo cum nimio **significacione colorum**
colore et flavus color nimius signum est diminute decoc
tionis. Si ergo accidat tibi eo diminutio in creatura
diminue similiter et natura. Fuge ab homine nimio
flavo quia declinis est ad vitia et luxuriam. **De signi**
Et cum videris hominem frequentantem **ficacione visus**
in te visum et reverentiam eius et tenerum ex hoc et eru
bescit et miratur si inimicus suspirat et lacrime appa
rent in oculis hic diligit et timet te. Si vero contrarium
fuerit contempnet te erit et invidus. **Ut fugias**
hominem diminutum in aliquo membro
Cave et precave ab homine infortunato et diminuto
in aliquo suorum membrorum sicut caveres te tibi
ab inimico. **De significacione temperate nature**
Equior et temperatior creatura est que convenit in me
diocritate stature cum nigredine oculorum et ca
pillorum et cum rotunditate vultus. Albedo vero commixta
rubedine et subtilis coloratus cum integritate corporis et
rectitudo stature ac mediocritatis capitis in par
vitate et magnitudine et raritatis verborum nisi cum necesse
fuerit et mediocritatis in sonoritate vocis et subtilitate
cum et natura declinat ad nigredinem et crocitate.
Talis est optima temperantia et creatio. Hoc placet tibi pla

cerat hoc herat tecum et ego interpretor tibi quoddam
permodum separatim positum in rectitudine intellectus

De significatione capillorum et pilorum

Capilli plani
et suaves sunt mansuetudinis et frigiditatis cerebri. Multitudo capillorum super utroque humero sunt fatuitate et stoliditate. Multitudo etiam pilorum in ventre et pectore declarat horribilitatem et singularitatem nature et diminucionem apprehensionis et amorem iniuriare. Rufus color est signum insipiencie et multe ire et insidiarum. Niger capillus innuit rectitudinem et amorem iusticie. Mediocres inter duos colores et hoc diligenter pate

De significatione oculorum

Qui habet oculos magnos tumidos est invercundus piger inobediens precipue si sunt livide. Cuius vero sunt oculi mediocres declinantes ad celestem colorem vel nigredinem penetrabiles est intelligens curialis et fidelis. Cum habet oculos extensos cum extensione vultus talis est maliciosus et nequam. Et qui habet oculos similes oculis asininis insipiens est et dure nature. Cuius oculi moventur velociter et visus acutus talis est homo fraudulentus latro infidelis. Cuius oculi sunt rubei animosus est et fortis et potens. Deteriores oculi sunt qui habent maculas albas nigras vel rubeas circumquaque et talis homo deterior est omnibus hominibus et magis reprobandus

De significatione superciliorum

Supercilium quod habet multos pilos significat inepcionem loquendi. Cuius supercilia extenduntur ad tympora est tumidus. Cuius vero supercilia torta sunt convenienta in longitudine et latitudine et brevitate et sunt nigra talis est facilis impressionis ad intelligendum

Nasus cum fuerit subtilis est valde iracundus. Et qui habet longum nasum et protensum

De significatione nasi

ad os est audax et probus Nasus vero simeus est impe-
tuosus et qui habet foramina grandia aperta est irasci-
bilis et qui habuerit nasum latum in medio declinatum
ad summitatem est verbosus et mendax Nasus ille qui
est magis equalis et est mediocriter longus et magis
latitudo est mediocris ad extremitatem et cuius foramina
non multum longa

De signis faciei

Facies plana carens tumorositate significat litigio-
sum dissolutum iniuriosum immundum Cum vero
habet faciem mediocrem in genis et temporibus vergentem
ad pinguedinem est verax amans intelligens sapiens
servicialis bene compositus ingeniosus Qui habet
latum os est bellicosus et audax Et qui est carnosus
in facie est minus sapiens importunus ebriosus mendax
Et qui habet gracilem faciem est circumspectus in ope-
ribus suis subtilis intellectu Et qui habet faciem parvam
declinatam ad citrinitatem est pessimus iniuriosus deceptor
ebriosus Et qui habet oblongam faciem est iniuriosus Et
qui habet tempora inflata et genas planas et valde ira-
cundus Et qui habet aures magnas est valde fatuus hoc
excepto quod erit bone intentionis et bone memorie Et qui
habet aures valde parvas et stolidus latro luxuriosus

De significatione vocis

Et qui habet
vocem grossam et sonoram est bellicosus et eloquens
Cuius vox est mediocris in subtilitate et grossitie est sa-
piens providus verax iustus Cum vero est velox in
verbis et precipue si habet gracilem vocem est impius sto-
lidus impudicus et mendax Si vero vox sua fuerit gros-
sa est iracundus precipitus male nature Et qui
habet dulcem vocem est invidus suspiciosus pulchritudo
vocis indicat stoliditatem insipientiam maxime in state

Qui vero mouent **De significatione motus**
frequenter et loquitur motu manuum est iniurio[sus]
eloquens deceptor. Item vero abstinens est a motu
manuum hic est perfectus intellectu bene dispositus
sanum consilii **De significatione colli**

Qui habet collum gracile longum est clamorosus et stolidus.
Item habens collum valde breue est callidus et fraudulentus
astutus et dolosus. Item habens collum grossum est
stolidus superbus amans coytum **De significatione**

Mediocritas vero **ventris et pectorum**
ventris et strictura pectoris signat altitudinem intellectus
et boni consilii. Latitudo vero pectoris et grossities humerorum
et dorsi signat discordiam et ire hominem. Mediocritas vero pec-
toris et tergi equalitas signum est optimum approbatum.
Eleuatio humerorum signum est asperitatem nature et
infidelitatem **De significatione brachiorum**

Quando vero protenduntur brachia in tantum quod manus
ad genua perueniunt signat audaciam et probitatem
seu largitatem. Item vero decurtantur brachia signum est
amatorem discordie et ignorantie **De significatione manus**

Palme longe cum longis digitis significant dominum sibi
bene dispositum ad multas artes precipue vero
ad mechanicas et sapientem in operibus signum est
et bonum regimen. Grossities vero digitorum et eorum
breuitas signat stoliditatem et insipientiam **De significatione pedum et tibiarum**

Pedes carnosi signant stultitiam subtilitas tibiarum
signat ignorantiam et earum grossities signat
audaciam et fortitudinem. Latitudo tibiarum et talorum
signat fortitudinem corporis. Multitudo carnis in genibus
signat debilitatem virtutis et molliciem. Item cuius passus sunt
lati et tardi prosperabitur in omnibus operibus suis. Item cuius
passus sunt breues et impetuosi suspiciosus impo-

potens in operibus et male voluntate **De signis [illegible]**

Ille est optime memorie **nature bene composite**
cuius compositus in natura qui habet carnes molles humidas
mediocres inter asperitatem et lenitatem non nimis
longus nec nimis brevis albus declinans ad rubedinem
mitis aspectu. Capilli plani mediocres in magnitudine
oculorum declinantium ad rotunditatem mediocrem et conven-
ienti capite in magnitudine colli equalis bene dispositi.
Cuius humeri parum declinant carere carnositate
in cruribus et genibus clare voce in temperantia in sub-
tilitate et grossitie longitudine palmarum et digitorum decli-
nantium ad subtilitatem modici risus et derisionis et fixi.
Cuius aspectus hilaris continens letitie et iocunditatis.

Non oportet **domine festinare considerationem iudicium signorum**
nec precipitare iudicium in uno istorum sed colligere testi-
monia diversorum et cum tibi dant diversa signa et ad
necessaria declina semper et ad meliorem et probabiliorem partem.

De utilitate protectorum et numero eorundem

Protectores sunt additio et multiplicatio regni per
ipsos honoratur curia et ordinantur regimine in gra-
dibus suis. Optima est ergo ordinatio et continua
in eorum gradibus et dispositionibus ut non lateat
te propinquitas additio et remotio de uno ipsorum. Et hec est ne-
cessaria ordinatio in proportione et numero qui dicitur
et refertur ad numerum sub uno. Dico autem quadrantem
ordinationem necessariam esse quia quilibet locus in terra
est quadrus. In eo enim oriens scilicet occidens et dexter et sinister.
Et similiter est species mundi: Oriens, Occidens, Meri-
dies et Septentrio. Sint ergo pretores continui in gradi-
bus suis videlicet decem preceptores et sub quolibet preceptore decem
vicarii sub quolibet vicario decem ductores. Sub quolibet
ductore decem decani. Sub quolibet decano decem

homines. Quaternarius enim perfecta sunt quia in progressione
sua decem constituunt. Sic quaternarius enim est unitas
et binarius et ternarius et quaternarius. Si ergo
colligis hec faciunt decem. Denarius ergo numerus est per-
fectus omnino quia ipse complectitur quaternarium et complectitur
partes eius. Debent ergo subesse preceptori decem
vicarii et vicario decem ductores quibus ductorem
decem decani quibus decanum decem homines. Sunt quia ho-
mines in presso sunt centum milia pugnatorum. Indiges
ergo indiges centum milia pugnatorum virorum. Vocat
unum virorum preceptorem quem sequuntur decem vicarii et eorum quibus
decem ductores et eorum quibus decani decani et veniet de-
cano quibus decem homines in summa faciet 10000 pug-
natorum. Si vis 1000 vocat unum vicarium et veniet
ad eo decem ductores cum quibus horum decem decani cum quibus
eorum decem pugnatores erunt ergo in summa 1000. Si in-
diges centum vocat unum ductorem cum quo veniunt de-
cem decani et cum quibus decanis decem homines quod faciunt
centum. Si vis decem vocat unum decanum quem sequuntur decem
homines. Hac parte victualibus et allemabis et con-
sequeris quod desideras de proposito tuo et diminuitur tibi
labor in precibus tuis omnia quibus eorum regit decem
inferiores se in gradu suo et sic allemabis optime
in eis. Et preceptor tuus in medio tui sit sapiens
et bene disponens. Et necessarium est precibus habere
stabam sapientem sagacitatem felicem consideran-
tem apparatum in militia ut valeat precedere cor-
rupi. Donariis iniustis et diligenter recognitatoribus
eorum et cum perpes aliquid tale removeas eum et collige
eos ostendens eis quia in remotione sua punisti eos.
Oportet te ergo esse tractabilem non contemptorem

nouandam preter alios **De fide seruanda ca[pitulum]**

Caue ne infringas fidem datam et federa firmata
quia hoc conuenit infidelibus damnatis et meretri-
cibus. Et si fidem infringendo aliquod bonum eueniat
tibi ipsa species est mala et exemplum reprobum et de genere
malorum. Per fidem fit hominum congregatio ciuitatum
inhabitatio virorum communio regum dominatio. Per fidem
castra tenentur ciuitates firmantur reges dominantur. Tolle
fidem et homines ad instar brutorum erunt sine federa
et dimicatio erit si sint gramina **De iuramento vitando**

Reges vero non multum conuenit et frequenter magis inconue-
niens non debere iurare. Viste quod non conuenit dignitati
et derogat honori. Quando iurat inde dictorum causa est et
suorum vicariorum destructionis causa regum Hebraeorum
et Persarum fuit quod utebantur iuramentis ad fraudes et
deceptiones hominum et priores ciuitatum fractores federa
que fuerant stabilita ad salutem et communem humanam utili-
tate. Longum igitur et infeliciter abutebantur iuramentis
ad subuersionem predictorum. Et ideo equitas iustissimi iudicis
non potuit amplius sustinere **De regimine bellorum et fortitudine**

Noli frequentare **Aggrediendi bellum**
in bella et exponere animam tuam et te in eis frequenter
tibi consilia maiorum qui sunt in curia tua et non quasi
perdes. In hiis omnibus occupantur vel vtuntur victi et vi-
tuperati in aggressionibus bellorum. Noli frequentare
plura in persona propria. Et teneas minores circa te
~~plures detinentes presumptuosos et audaces~~ vel cum
parte vel vires etiam ea quibus detinentur presumptuosos
et audaces in aggressionibus quia difficile est quod in-
quia omnes rex in regno quando alter eorum machinatus
sit in destructionem alterius. Tamen dum durat plura
quam dum durat spes et perseuerantia in spe superandi

preter quilibet Sit ergo conatus tuus et intencio
tua in durabilitate et perseverancia tui et in stabilitate
et sustentacione illorum qui sunt tui generis. Et noli
vilipendere personas eorum quia contemptos si colligeres
verba eorum pinuitte ei dona et honores et solue pro
ipsis. De custodia et munitione castrorum et armatorum

Semper in exercitu incede loricatus propter eventus fortuitos sit tota sollicitudo tua et prudencia in pervenire tui ipsius carius custodibus et exploratoribus. Et necessa est tibi vigilancia in quolibet tempore noctis et diei. Noli castra metiri nisi loco vicino monti vel converto et nisi aquas et fossata sint circa exercitum contra subitos impetus et nocturnos et defer tecum multa victualia quibus non indigeas totidem. Multiplica machinas diffusas et voces horribiles. Hec est fortitudo et virtus eorum qui tecum sunt et durabilitas ad eorum proficiendum et timor ac diffusio inimicorum et utere in tuis preliis diversis generibus armorum quedam tu missilibus et sagitte quedam in acie et in turba quedam vero deputari ad destruendum et oportet te habere tecum instrumenta quod ferunt remissum ad opus exercitus ad notandum et est instrumentum tecum in loco quod dum audit modo et audit a longe. Sonus eius per leucam integram. De ordinatione castrorum in acie

Atum est preparandum ordinare turres ligneas in quibus sint armati sagittarii et mittentes missilia ardencia. Si videris trepidos confortare corda eorum. Constitue ad dexteram homines prevenientes et expeditiores ad sinistram vero homines lanceatores in medio mittentes faces ardentes et sagittas et sonos horribiles et in diversis. Et sit superemineri loco ubi preparabere. Et tunc tua pugnatione papue tum

tuos videre

שמך מלכנו תמיד לעולם ועד כל ה[illegible]

cunctis hominibus volentes diuinis informare documentis
omnem arrogantiam et omnem adulationem naturaliter
despiciunt. Et quia nunc in presentia vestre dominationis sic pre
ego humilis et penitus inexpertus licet rogatus vestram
declinem nullatenus etiam si florem intenderem vellem or
natis sermonibus uti, sed scripto simplici narrationi con
tentus ne etiam adulationis maculam contraherem con
fictam beniuolentie captationem in hoc prohemio pretermitto
sicut sinceritatis vestre prerogatiuas et multis laudibus
congeriis extollerem forsitan adulatoris nomen non e
uaderem. Et ideo permittat vestra benignitas qua non simu
latoris demulcet fallacia neque narrantis prouocat sim
plicitas non prudentiam sed affectum scribentis consideret
mee indignitatis imperfectionem et audacie quam amoris im
patientia id est zelus domus dei trahit non permittit a silen
cio. Puto inceptum aliquid vel inoportunum preter deum ne
verum sit et utile quia velut timens multis penitus nichil
loqui aut sermocinante facundia quidquam fingere quod sit
falsum inutile vel nociuum. Preterea reuerende pater
ego simplicis nominis nomine meo exprimo non ad osten
tationem vel adiactantiam ut quidam assolant sed ut
cognita scriptoris origine scripto fides adhibeatur dili
gentius que consistit ex ipsa rei euidentia vel ex scriptis
autenticis aliorum.

Cum per itaque vacante sede per mortem sanctissimi patris
domini Nycolai pape iunioris ego indignus prior
in ciuitate viterbiensi sacramentum corporis et sanguinis
domini nostri ihesu christi consistens haberem pre manibus librum ad
hoc de Capella Romani pontificis accomodatum et cum
ad illum locum canonis peruenissem ubi sancta ecclesia orare
asserit pro antistite et pro rege et aliis orthodoxis memo
riam quidem inueni antistitis sed regis dignitatis mee

etiam non inveni neque hoc casu vel scriptoris negligentia
factum esse arbitror, cum eundem defectum in libris religiosorum
et secularium clericorum aliis tam in urbe quam extra sollicite in
venissem. Quo viso vehementer obstupui cecitatem qua
olim dum auferendum esset vetus sacerdotium et novum in
choandum illi qui tunc esse debuerant peculiaris dei populus
videlicet Iudei et eorum summi sacerdotes ad eam devenerunt
dementiam cum peccatis suis exigentibus in passione filii dei
veraciter possent dicere regem non habemus nisi cesarem co
dempnatus timeo et timui quod cum ecclesia romana ad eundem statum per
veniret ut etiam posset dicere regem non habemus nisi pon
tificem. Nunc talis tribulatio ventura sit incideret (?) qualem
ante venisse memoratur in iudeis. Et minus puto esse
tacere quam de hac materia loqui. Unum tamen audeo addicere quod
idem deus qui creavit celum et terram et qui distinxit
et distribuit iura humano generi ut genus humanum sive
regulas advertendi mala et adsistendi bona salubriter
informet. Secundo dominus morte sua instante et honoravit
romanum imperium et approbavit. Dum enim pylatus iactavit
se de potestate quam habebat in mortem (?) et diceret nescis quod habeo potestatem
crucifigere aut dimittere te, dominus ut dicit ewangelista Iohannes re
spondit non haberes potestatem ullam adversum me nisi data
tibi esset desuper, quod duobus modis secundum glosam exponitur.
Uno modo sic desuper id est a deo quia non est potestas secundum apostolum nisi
a deo vel desuper id est a cesare qui pylatum potestate impossedem (?)
Unde super verbis hiis si hunc dimittis non es amicus ce
saris dicit glossa Iudei terrent pylatum a cesare quem non
potest ut auctorem sui contempnere. Deus enim fuit auctor
sue potestatis principalis. Cesar autem fuit auctor sue potestatis
secundarius. Secundum autem hunc posteriorem intellectum dominus deus
in verbis istis multum commendat romanum imperium. Osten
dit enim potestatem cesaris aliis potestatibus mundanis preeminere

et ipsos sub eo continet. Quid est enim potestatem dari desuper nisi
dari ab eo cuius potestas superemmet. Et alias potestates mun-
danas tamquam inferiores et minores sub se continet et inclu-
dit. Item dominus non solum honoravit sed honorat roma-
num imperium in hoc quod romano imperio stante et durante non
veniet homo peccati filius ille perditionis antichristus ut legitur
2a thess. 2o c. Unde dicit apostolus qui tenet teneat donec
de medio fiat id est romanum imperium designat quo destruc-
to veniet antichristus. Unde romanus imperator qui romanum
imperium sive mundum tenet teneat de rege ad regem successive
succedere donec romanum imperium auferatur de medio enim
fieri est de omnium hominum conspectu auferri. Augustinus in libro
20 de civitate dei super verbis apostoli premissis dicit illud quod
ait apostolus non absurde de romano imperio creditur dictum
tamquam dictum sit tantum. Qui modo imperat imperet donec
de medio fiat id est tollatur. Et tunc revelabitur ille iniquus
quem designari antichristum nemo ambigit. Augustinus quod
itaque honor est romano imperio quod dominus ipsum preterea in
hoc privilegiare dignatus est quod non veniet antichristus christi
et membrorum eius adversarius nisi prius romanum imperi-
um sit ablatum penitus quo ablato erit tribulatio tan-
ta et talis qualis et quanta ut legitur in Mathei et Marco
non fuit ab initio mundi usque modo nec fiet. In diebus
enim illius in tantum habundabit iniquitas et infideli-
tas et in errorem inducentur si fieri potest respectu huius
tribulationis gravissime. Et maxime tempora priora vide-
buntur tempora pacis fuisse. Unde psalmus Orietur in diebus eius
iusticia et habundantia pacis donec auferatur luna id est
romanum imperium quod per lunam designatur. Unde apostolus
Thimotheo stabit hoc autem scito quoniam in diebus stabunt tempora
periculosa et dicit instabunt quod prius non fuerunt periculosa.
Et durabit illa tribulatio tribus annis et dimidio

ut dicitur in textu super capitulo et capitulo. Et colligitur ex Apocalypsi 2o et
Danielis. Sicut autem Christus dominus et magister omnium in se ipso Romanum
imperium honorauit ita et beatus Petrus cui dominus claues regendi
commisit honorari precepit in epistola sua dicens Deum timete et
Germani — regem honorificate. O utinam Germani ad quos mundi est
translatum imperium et quibus Romane ecclesie regimen est
commissum saperent et intelligerent ac nouissima prouiderent. Utinam
saperent iusticiam et eam intelligerent. Et regem quem
dominus eis loco iusticie posuit reuererentur intenderent secundum dei
ministro. Eternum qui creauit solem creauit et lunam, qui creauit
marem creauit et feminam qui creauit superiorem creauit
et inferiorem utriusque portionem. Et quemadmodum videmus aquila
una volare non potest sine alia sic etiam necesse Petri nauiculam
inter huius seculi procellas et turbines uno remo non duci
ad dictum. Et columba que solum habet unam alam non tantum
auibus celi sed etiam bestiis caderet in rapinam. Nullum siquidem
animal monstruosum ordinatam uel diuturnam vitam habet. Hic
est quamuis penitus inscius et inexpertus cum verecundia et
tremore offerre presumo dominationi vestre pro sancte quoddam scriptum
Jordanus est auctor — tum facti viri doctissimi et venerandi magistri Jordani
canonici Osnaburgensis quod ipse ad petitionem amicorum
suorum de prerogatiua Romani imperii edidit orans et deprecans
dominum Iesum Christum dominum nostrum ut in persona vestre pietatis et mee
paruitatis effectum habeat versiculus ille psalmi in quo
dicitur: Iocundum sit ei eloquium meum. Ego vero
delectabor in domino etc.

Multipharie multisque modis dominus commisisse in diebus
sue carnis dignatus est honore Romani imperii dum
in se ipso tamquam dominus et magister Romanum imperium ab omnibus
fore honorandum honorauit quod dominus Cesari sub rege
Romanum tributum ingrediens in mundo et egrediens
a mundo egrediens tributum istud solui curauit

dicens duobus modis honorauit romanum imperium Primo in hoc p°
quod tempore sui aduentus per ipsum cesare totum mundum pacificauit
vt per ipsum dominum prouida pax esset in vniuersa terra ad desig
nandum quod ipse est pax nostra Et per eum ut dicit apostolus ad
coll. reconcilianda erant omnia que sunt in celo et in terra
vnde post posuit prodigia i. signa future reconciliationis
scilicet auferens bella usque ad finem terre Et alibi Oritur in
diebus eius habundantia pacis Secundo in ingressu suo dominus 2
apparuit et honorauit ro. im Mox enim ut natus est censui
cesaris se subdidit vnde Augustinus super euangelium lu. d. hu
militas xpisti commendatur quia non solum in eternam voluit
sed etiam illo tempore fasti in quo natus inox censu cesaris
subderetur Natus est enim in diebus professionis qua singuli ibant
in suas ciuitates vnde omnibus erat ut profiterentur tributa sua
censui et regem Sic ipse dominus mundum istum ingrediens
dupliciter honorauit cesarem scilicet ro. im. Et vniuersum
orbem misterio cesaris pacando et censui cesaris se
subdendo Item dominus in diebus sue terminis egrediens
in hoc mundo ro. im. dupliciter honorauit primo quia de 3 et 4
ei tributum pro se et b petro ut legitur math. xvii Reddite ce
sari que sunt cesaris etc. Augustinus super hoc dicit i. tributum
Item dominus egressurus in de mundo bis apparuit scilicet honorauit
ro. im. scilicet cesarem primo dicentibus apostolis Ecce
duo gladii hic ut dicitur lu. e Satis est et quidem dicitur
satis est nisi sufficit et nihil deest Protestatur ergo dominus
sua esse voluntate potestatem sacerdotem sacerdotale et potestatem
imperialem quando tunc ambo mayores vigebant Et debent mundo
sufficere Et ei quo ad regimen tam in spiritualibus quam in
corporalibus temporalibus nihil deesse vnde Blasius potestates due
papa dicit Duo sunt quibus hic mundus principaliter
regitur pontificalis auctoritas et regalis potestas Hee sunt
potestates principales per quas deus voluit ut mutuo se

honoris debitũ exhibent O vt exaltati per Ro· im̃ & di
latati p magnitudinẽ honor in eos collatorũ intelligerent
et nõ essent ingrati ut principes p̃sertim hn ad quos co
ptinet ius & ptas eligendi regem & imperatorem p̃mo
pmouendũ pericula que veniet sublato Ro· im̃o pruderẽt
Dũ eñ sublatũ fuerit tribulatio tanta fiet in mũdo
q nisi dies tribulatiõis illius ut dic̃ mat & mat
fuissent abreuiati non fuisset non fieret salua omĩs
caro O vt igit̃ germani in quos & ad quos regnũ
imperiale ẽ translatũ huius regni quod dñs posuit
in prodigiũ sup terrã nouissimã pruderẽt & sublatorẽ eius
ptimescerent tunc Ro· im̃· infra essentia mat̃ee assu
rent vera dominia ptates ciuitates & terras in preiudicium
eius S' nõ vsurparent licet em̃ necẽ sit vt veniat scã
dala ve tñ illis p quos sũt euentã Et nondum q tre
uerem Coloniem & maguntinem ciuitates et dioc
ipsi sũt germani Et eorũ sũt archiepi tenent̃ Im
peratorem eligere adiuncto s' comite palentino qui dr̃
Comes palentinus a palatio qd' ẽ maguntie Treuerem
quod olim fuit domus regis a qua dicebãt maiores
domus qui nõ dicunt̃ Comites palentini Et hy ipsi
dicunt̃ germani q de eodem germine ortũ habentes s
primo et ceteri Vel dicunt̃ Germani q de eodẽ rono
semine germinati ut lucius infra dicet Iulius em
Imperator illã terrã primo subegit imperio Et eã ronis ha
bitatoribus occupauit Et pp̃t hoc debitus ordo req
rebat ut sicut romani tanq̃ sic maiores sacerdotiũ
sic Germani tanq̃ minores imperij regimen obtinent
Et aũt rex Boemie Dux Saxonie et Comes
marchie ad regis seu Imperatoris electorẽ fuerit
votandi hore postmodũ p quidam intites introduc
tum q' tpe translationis Imperij de grecis in germanos

et

nõ

addit sũt electores
Imperij 3

que facta est sub karolo rege magnifico Bohemi et Saxones uel fideles non erant in fide nouelli. Item nota quod ad antichristus venturus non sit nisi prius imperium destruatur indubitanter omnes illi qui ad hoc dant operam ut non sit imperium, contra ad hoc sunt precursores et ministri antichristi. Caueant igitur romani et eorum pontifices ne peccatis et culpis suis exigentibus iusto dei iudicio imperium ab ipsis auferatur. Caueant nichilominus prelati et principes Germanie ne ipsi per ambitionem temporalis potestatis iura bona et possessiones imperii vendicent et vsurpent. Et utinam scriptum est necesse est ut veniant scandala ve autem illis per quos sunt ventura. Et vere necesse est quia tantus ardor dominandi et habendi exarsit corda eorum ut nec facere velint veritatem quam nouerunt nec ab aliis audire quam [illegible]. Sic scriptum est oculos habent et non videbunt aures habent et non audient etc.

Sunt quidem huius temporis clerici layci subditi et prelati qui annales principum et gesta veterum ignorantes et Gallicorum Germanorum francorum vel francigenorum originem et differentiam nescientes in spiritu indignationis inflati huiusmodi vel ore vel in corde faciunt questionem quare summus pontifex per manus magnifici karoli Romanum imperium de grecis transtulit in germanos populum tam rudem et ineptum qui nec se ipsos in cultu vestium neque in morum compositione regere sciant et nunc regimine totius orbis gubernabunt. Et ideo utique imperium remansisse debuisset apud Romanos vel si transferendum fuit tunc potius ad gallicos transferri debuit presertim cum ipse karolus fuit rex francorum etc. Cum autem hoc spiritus sancti ordinatione secundum qualitatem temporum et exigentiam meritorum humanorum actuum sic euenerit et dispositum existat videtur expediens ut quedam antiquitates ex multorum scriptis collectorum reddantur ad demonstrandum

Nota de [illegible] translacione imperii

x

et declarandum quod non exercitu et casu fortuito sed magna
sanctorum principum factum est solercia ut ro. Imperium non aput ro-
manos remanere debuit vel transferri in gallicos sed
potius in germanos. Unde primo dicendum est de gallicis
Postea vero de Germanis francis et francigenis et tan-
dem quorundam regum nomina et gesta summatim et compen-
diose prosequar ut pro hoc appareat veritatis probate omnibus
Sciendum est igitur quod Gallia large sumendo est Europe
provincia huius oriente reno flumine magno. Imme-
ridie alpes ytalie in occidente timo hyspanie et abaq-
lone mari britonie et frisie. Et hec gallia trifarie dividi-
videlicet in gallia tocatam. Illi enim gallici quandam vi-
rili negligencia comam crescere permittebant. Et ab hiis secundum
quosdam lumbardi ortum habent vel ut dicitur longobar-
di. Et cum albinus rex eorum videret quosdam exploratores
alterius regis suum exercitum considerare. Ipse vero sic
vir sapiens fecit omnes virgines et mulieres crines suos
de occipite ad mentum tunc exploratores putabant omnes
esse viros et dixerunt domino suo non posse regem longobar-
dorum vinci propter multitudinem barbatorum. Et ob hoc dic-
ti sunt longobardi quibus barba nunc nutriatur. Dividi-
tur in galliam togatam. Et in galliam bracatam. Isti siquidem
gallici togati ortum vestium lanearum et lineorum primorum
intendebant. Et dicuntur gallici secundum quosdam a candore
corporum. Galla enim grece latine dicitur lac. Et hanc exposicionem
reprobare non debeo tamquam ab antiquis traditam. Verum
etiam quod respectu hyspanorum vel grecorum inter corpore ali-
quantulum albiores respectu vero circumiacencium provinciarum
scilicet saxonum et anglorum nullatenus a candore corporis dici
possunt. Sciamus igitur ex dictis antiquorum vere quod non con-
grue gallici vocantur propter proprietates galli. Sunt enim
galli proprietates iste male scilicet superbus clamosus luxuriosus

lumbardi nominati sunt

Inconstans prius ad litus ac prius ad parcendum de gal
lici qui has proprietates habuerunt sciant se clam
vel palam de vili gallicorum semine originem traxisse
Bone autem proprietates galli sunt quod est pulcher in corpore
pulchrior vestitus in plumis audax hylaris amabilis
et liberalis Et ideo quicumque gallici has proprietates
habuerint de nobili gallicorum prosapia processerint vel
bona saltem complexionis in eis inmutatur natura
viliorem Porro hec sunt proprietates galli optime architectus
spectans vigilans post se alas excitans gallinas id est subdi
tos suos bene regens et fecundans granum ex paleis
eliciens et id primis distribuens Hec sunt proprieta
spirituales et mistice quibus disponi debent presbiteri domini et y
conomi prelati et hec de interpretatione gallicorum De gallie
dicta sufficiant Porro sciendum est quod post Troye destruct
ionem eneas et priamus iunior magni priami nepos
cum multis troianis et magno exercitu pergentes affli
cta peruenerunt ad ytaliam in qua eneas cum suo populo
regnum cepit instituere etc Priamus vero transiens
in ytalliam illos gallicos qui ibi tunc in litore morabantur
de terminis illis expulit et versus orientem retorcens eos
egit ibique municiones et castra instituit Treuirum vel
imderem que nunc est venetiis Et verona quemodo prima nuncu
patur dyocesis Coloniensis construxit coniuges accepit cum
mulieribus teotonicis eo quod essent corpore habiles et ad
fortitudinem prolem propagandam forciores et promiores Pre
cesserunt nempe teutonici a quodam gigante qui Theu
ter nuncupabatur et exdictis mulieribus filios et filias
genuere ac ipsam ydeomata didicerunt Tandem reliquie
exercitus priami cum treuerensibus pacem firmantes et ami
cicia ibi sedem regni illius prouincie gallie posuerunt
Est autem treuerus ciuitas gallie comate vel belgice

De destructione troye

Treuers

Fundata civitas Treverensis

omnium civitatum vel regnorum totius Europe antiquissima
Fundata enim erat octavo anno nativitatis Abrahe
attributa filio Nini qui Semiramide noverca sua fugiens
nec cum ipsa incestum committere voluit ad illas partes devenit
Ibique civitatem constituit quam pro nomine Treveri nominavit
Exercitus autem Enee qui in Italia apud Latinos residebat
Istos populos vicinos exercitus Priami qui Galliam occupabat
lingua latina Germanos appellabat dicentes quod isti
de Troianorum germine processissent Tandem cum hii Ger-
maniam multiplicarent miscuit primo exercitus in Germania
ultra Renum qui inde sibi regnum instituentes multo
tempore habebant reges Eneydes quorum unus erat
Basinus de quo faciam mentionem Et propter hanc causam
successu temporis tota Teutonia tamquam a digniori Ger-
mania vocata est Salvis aliorum descriptionibus que
dicunt Germaniam propter regni honorem a meridie dictam esse
a germanando cum tamen illis realis veritas quam animo a
tradicione videatur Postremo cum regnum Romanorum ex eo es-
set dilatatum ut fere totus mundus eis subderetur Julius
cum Romanus illam citra Renum scilicet primam Germaniam et totam Gal-
liam subiecisset et ibidem que pulcra castra et civitates edi-
ficavit totam terram Treverensem Coloniensem et Maguntinensem
diocesis Romani habitatoribus occupaverunt antiquam Ger-
manitatem inter Romanos et illos populos renovando
Postea autem quidam populi qui Alani dicti sunt se Romanis
opponebant Unde exiit edictum a senatu et populo Romano
ut quicumque illos Alanos compescerent franci id est liberi es-
sent a tributo Romanorum quo audito Germani tamquam potentes
Germanitatem Romanorum qui propter libertatem consequendam
Alanos cum exercitu copioso sunt aggressi et ipsos iterato
Romano imperio subdiderunt Ab illo tempore Germani prefati fran-
ci id est liberi sunt vocati et usque in presentem diem populus ille

inpraticatos exactiones violentas decimas vel tributa
solvere naturaliter dedignantur quia et plurimum dicunt serviles
conditiones in aliquo sua libertati derogare. Isti vero
Franci Germani vel Gallici quia omnia una gente de-
timant cum multum germinassent quod terra illos eos commode
capere non posset miserunt partem milicie versus oriente(m)
ultra Renum qui usque hodie Franci orientales secundum
Franconia nuncupantur. Et isti Franci orientales de Franc-
Germaniis in ydiomate teutonico concordant licet illi Fran-
ci sive orientales minori modo pronunciant. Illi vero gros-
sius. Sed habitu vestium ac aliis moribus plurimum discor-
dant. Deinde vero paulo post aliam miliciam miserunt usque
occidentem secus Secanam in Galliam flumen Sequanam flu-
entem prope civitatem Parisiensem qui ibidem cum mulieribus matri-
monia contrahentes pueros procrearunt ex eisdem et eorum
mores ac linguam gallicam didicerunt et usque Francigene
vel de Francis geniti ex eorum terra Francia nominati. At germi-
nando sive Francis in ydiomate discordant, se tamen in
exteriori habitu satis conformantes hoc excepto quod Fran-
cigene cultu vestium et de hiis moribus iuvenilibus
sicut torneamentis cantilenis et ornatu capillorum tamquam
iuniores vacant et dant operam. Franci vero Germani
tamquam seniores exercitio serioso sicut bellis et discordiis
plurimum occupantur in hoc Romanorum quam animo germanitatem
imitantes. Ista igitur provincia que Gallia dicitur ac modo
a Germanis et Francis et Francigenis possidetur quondam una.
Et quamquam plura fuerunt regna alii simul et alii successive
sicut modo est et diu fuit in Hyspania ubi licet plures
sint reges tamen unum dicitur regnum Hyspanorum. Et
hec diversitas regum et regnorum in Gallia multas fecit di-
versitates et contrarietates in scripturis que gesta et
antiquitates Gallicorum et Francorum descripserunt in divers-

dicuntur linguis propriis hec nomina imponentes // Notandum sciendum
est quod a primo conditore usque ad pharamundum et a pharamundo
usque ad hildericum omnes principes et reges gallicorum et ger
manorum seu francorum gentiles erant et pagani Cum
hildericus rex francorum cum esset lubricus et luxuriosus corrumpit
francorum filias et uxores violavit propter quod eum deicientes
ex regno quendam alium Walbanum nomine in regem erexerunt
hildericus vero ad Basinum regem Turingorum suum amicum
cultum confugit Ubique moram faciens et pessimam nequitiam
exercuit Basinam Basini coniugem illicito coitu clam cog
novit post septem vero annos mortuus est Walbanus et fran
ci hildericum revocaverunt quem Basina secuta est Basino
rege derelicto et processu temporis suscepit concepit et peperit
filium quem clodoneum nominavit Hunc clodoneum sic dictum ul
terio gentilium peccatum beatus remigius baptizavit Sed secundum
alios istius nepos fuit primus baptizatus Et ab isto clodoneo
omnes reges francorum christiani erant et extra successione he
reditaria usque ad hildericum ultimum processerunt In illo tempore
reges sequentes habitabant in gallia cotidie videlicet Remis
et parisius eo quod gallia Belgica ad predicationem sancti Materni
discipuli sancti petri ad cultum christianum iam dudum conversa
reges non curant sed subregibus suis maioribus regebant
Sub isto vero hilderico pippinus gressus secundus fuit post
regem et dicebatur maior domus id est quod nunc est palatium
Treverensis a quo palatio modo dicuntur comites palatini
qui olim maiores domus dicebantur Hic autem hil
dericus rex erat homo secularis non habens mores regales
et omni die mense vel anno trahebatur ad theatrum vel spec
taculum in vehiculo suo bubalis et semper eodem apparatu
vili vestitu utebatur Pippinus autem maior domus vir per
omnia militaris et strenuus vir sollicite et legaliter gu
bernavit sub eodem hilderico unum factum est ut ad palatium

dicti pippini grossi Zacharias papa Barones et fideles
regis ab ipsius fidelitate absoluet qui indirecte qui
hilderico destituto pippinum in regem elegerint Licet aliqui
de pippino grassato illud scripserunt quia ipse pippinus
grassus erat rex consecratus Alii vero dicunt pippinus grossus
sed et karolus marcellus non fuerunt consecrati Pippi-
nus vero maior domus principale dominium erat in colonia
apud pippini in loco ubi nunc monasterium est quod dicitur sancte marie
in capitolio Hoc siquidem in plectrudis dicti pippini
grossi uxor fundauit in honore genitricis dei ibique con-
uentum monialium congregauit Et ipsum multis donis
et ornatu regio sublimauit in quo post mortem tandem
sepulta fuit tandem prefatus pippinus grossus uxorem suam
plectrudim ad tempus deseruit et illicito concubinio
alpeydi adhesit Super quo dominus sanctus lambertus tunge-
rensis et traiectensis dyocesis Episcopus ipsum pippinum arguit
Dodo dux argentine ad procuratorem seu postulatorem
prefate alpaydis sanctum dei lambertum interfecit Quo
audito rex pippinus uerum quod pro peccato xpi sacerdos
martirium subijsset rubore et uerecundia confusus re-
uersus est colonia ad plectrudim uxorem suam legittimam
alpayda grauida derelicta Cum autem alpayda peperisset
fuerit nuncius ad regem ut ei noua nunciaret Sed in-
ueniens regem inter nobiles et uxorem suam sedentem dixit
Viuat rex quia karolus est Sub hoc uerborum tegumento
timens quod alpaydis ei puerum filium genuisset est enim
karolus lingua germanica uel theutonica homo ro-
bustus magna habens membra Rex bonum non est ka-
rolus uel ein kerl Iste fuit primus karolus dictus
Marcellus qui expulsis filijs legittimis patris sui dragone
scilicet et Grimaldo patri successit in regno Erat autem ty-
rannus multas clero et ecclesijs iniurias et damna inferens

propter quod accidit ut diu tempore moreretur propter sompniavit propter
Karolus Martellus rex Francorum corpore et anima ducentibus
in infernum ministri christi ad episcopum Aurelianum qui aperto
monumento serpentem invenerunt mire magnitudinis corpore
non reperto. Iste Karolus genuit Pippinum gna- | Karolus primus genuit Pippinum
num qui respectu patris et avi quidem gnanus vide-
batur licet aliquis corpore mediocris. Pippinus vero gnanus
consecratus fuit a sancto Bonifacio archiepiscopo Maguntinensi.
Eodem illo tempore quidam tyrannus Milo nomine Treve-
rensem et Remensem simul episcopatus occupavit et duxit in
matrimonio Tebergam sororem Michaelis Romanorum imperatoris.
Erat autem illo tempore Romani imperii caput apud Grecos. Ex qua
Teberga Pippinus genuit Karolum magnum. Iste Pip-
pinus primo Romanos ab infestatione Lambardorum libe-
ravit Romanam etiam de rege magno Karolo multis
divitiis et devotis obsequiis sublimavit. Eo vero defuncto
Karolus magnus eius filius successit ei in regno. Et qui-
dam dicunt etatis sue xvi. Accidit autem iterato ut papa
auxilium Grecorum et imperatoris advocaret contra regem | quare imperium translatum a Grecis
Desiderium Lambardorum qui similiter illo tempore Romanos et etiam
impugnabat. Et cum Greci secundum morem Romanos auxilium
denegaverint dicentes habetis temporalia defendite
vosmetipsos vel restituite nobis temporalia et defende-
mus vos sicut tenemur. Tunc item papa et Romani habentes re-
cursum ad Karolum Pippini filium et imperatoris Grecorum
consanguineum qui defectum supplens auxiliari sui
imperatoris Lambardiam cum Francorum exercitu copioso
est aggressus. Et ipsum regem cum uxore et filio captivos
in urbem adduxit. Propter quod primo translatum est imperium
Romanorum pro hac parte a Grecis imperii abinvidicas. Ipsum Ka-
rolum in Romanum imperatorem cum deinde omnibus consentientibus conse- | Karolus consecratus
cravit anno regni sui xii. Imperavit autem annis xliii

Et etatis sue anno lxxij mortuus est et humatus aquis-
grani ubi sui sancti nominis memoria quolibet anno
solempniter celebratur. Unde quicunque scire desiderat insig-
nia sancti viri virtutum insignia et qualiter in regno huius
seculi meruit societatem angelorum acquisiverit tamen scire sciat
ubique gestorum eius et vita perlegens laudes deo referat
qui gloriosi sui nominis propugnatorem karolum ut prodigiis
et miraculis tam in vita quam in morte multipliciter honoravit
Quomodo qualiter dictum regnum francorum divisum fuerit in
franciam et lotoringiam ac devolutum fuerit in Germaniam
Et qualiter alius frater fratrem et consanguineus consanguineum
de regno suo exterminavit et multa aliquorum regnorum
gesta tanquam impertinentia pretermitto precipue quia multa
de hac materia diversa et contraria scripta sunt quia unusquisque
regis vel gentis ob amorem vel invidiam vel etiam ignoran-
tiam aliis attribuentibus que omnia distinctioni lectoris com-
mitto. Nunc revertendo ad propositum principale

Sciendum est ergo quod sanctus karolus magnus impera-
tor de consensu et mandato romani pontificis or-
dinatione sive divinitus inspirata instituit et precepit ut
imperium romanorum aput electores canonica principum germanorum
in perpetuum resideret non enim convenit sanctuarium dei sicut regnum
terrene jure hereditario possidere Considerans quod ipse
de grecorum romanorum et germanorum germine directa linea
processisset. Et quod etiam pater suus pippinus primo et ipse ka-
rolus secundo per francorum seu germanorum auxilia romanam
urbem et ecclesiam dei de lambardorum infestatione libe-
rasset. Sunt autem principes germanie archiepiscopus Tre-
verensis qui est archicancellarius Gallie archiepiscopus Co-
loniensis archicancellarius ytalie archiepiscopus Maguntinensis
archicancellarius germanie seu tocius almanie Et comes
palatinus Treuerensis a quo olim maior domus dicebatur

Karolus magnus

per electores fiet imperator

A qua etiam dignitate progenitores Karoli recesserat originem principalem. Porro quia ipse Karolus rex Francorum extitit et illud regnum fuerat ad eum ex successione devolutum et ad imperium ipse etiam fuisset assumptus et videns quod ipse suos heredes dignitatibus propria demandasset penitus. Statuit igitur ymitando quod herici eius pronepos constituit ut Francigene sicut quedam regni Francorum porcione regie hereditatis de regali semine iure hereditario successivum qui imperatoribus Romanis non cognoscerent cum videlicet tamquam imperatoris posteritatis ad homagium vel aliquod obsequium non tenentur. Huic regi suo heredi in recompensatione regni de saltu adiecit. Etiam studium philosophie et liberalium artium quod ipse de urbe Romana in civitatem Parisiensem transplantavit et est nota dignum. Cum decens et necessarius ordo hoc requirebat ut sicut Romani tamquam seniores sacerdotium sic Germani vel Franci tamquam iuniores imperium. Et ita Francigene vel Gallici tamquam perspicaciores sciencie studio dotarentur. Et ut fidem catholicam quam Romanorum constantia firmiter et illam Germanorum magnanimitas imperialiter teneri precipiat. Ut eandem Gallicorum arguitia et facundia ab omnibus esse tenendam firmissimis rationibus approbet et demonstret. Hiis siquidem tribus scilicet sacerdocio imperio et studio tamquam tribus virtutibus videlicet vitali naturali et animali Ecclesia katholica spiritualiter vivificatur augmentatur et regitur. Hiis etiam tribus tamquam fundamento pariete et tecto eadem ecclesia materialiter perficitur. Et est notandum quod sicut ecclesie materiali unum fundamentum et unum tectum sufficit. Sed una paries non sufficit. Sic sacerdocio una sedes principalis videlicet Romanorum et studio unus locus principalis Parisius sufficit. Sed imperio quatuor loca principalia sedibus sunt ordinata que nomina attributa que sunt Aquisgranum Arelatum Mediolanum et urbs Roma. Studeat igitur Romani et

spūales pn̄cipes ⁊ seculares quoꝝ int̄ē ut hec domus in
tegra maneat ⁊ intacta pseuerat Neqꝫ absit pietibus
dissolutus siue ille antixp̄us uel sui pcursores intret
aliunde qꝫ p hostiū ⁊ gregem ouiū una ad pastore int̄
ficiant Et totū edificiū ꝯ singula usurpandoqꝫ Roma
ni impij in ruinā ponat Dom̄ atꝫ p̄notato reges fra
ncorum se fecerūt tamq̄ adgnori reges francoꝝ ap
pellari ⁊ sic inde tota gallia nomē trahens a regibꝫ
francia usurpatiē appellat Gens enī illa ē tanto sui
ipsius amatiā ut pprio noīe sic gloriet Neo enī gal
licus dicē potest gallice Ergo sum gallicꝰ ⁊ sup re
ges francoꝝ uel germanoꝝ quod ē tīp a supiori
reges uel impatēs romanoꝝ appellari uoluit ꝯ
mam ꝯpatos sunt et erāt supiores gallicos Illi autē
qui usqꝫ hec tempa reges francoꝝ dicebant non sꝫ
dicti reges francoꝝ a francis orientalibus qui sūt
hōs grossi ⁊ incompositi Sed a francis germanis
qui in hitu exteriori a francigenis ⁊ in moribus a ro
manis non multū descordant Sciendū ē etiā qꝫ post
discessū uel transitū sci karoli aliquibꝫ tēpibus impa
tores Romanoꝝ de progenie ipsius ⁊ de regno francoꝝ ⁊ non
aliunde p pn̄cipes germanie sūt electi Et qꝫ legi in multis locis
ille uel ille rex francoꝝ Et imperator romanoꝝ talem uel
talem filiū sibi substituit in impatorē hoc totū intelli
gendū ē factū fuisse de electione pn̄cipū ⁊ consensu
Postremo vero surrexerunt ꝗdā reges francoꝝ qui con
uersi mareum prauū psumebāt facere impiū nō sc̄dm
canonicā electōm sꝫ q̄ iure hereditario possidere ⁊ sup
eo psuccessione attende Vñ factū ē ut impatores tales
ad defensiōm reipublice honoris ⁊ protectione ecclie tēc
pessent Et insup ecclias quas eoꝝ pdecessores fundaue
rāt ⁊ multis possessionibꝫ ⁊ priuilegijs dotauant inuadent

et turbauit a vestigiis prorum suorum penitus deuiatos propter quod prin
Imperium vacauit
cipes germanie electores imperii dedignati sunt de domo illa
nullum imperatorem recipere uel eligere voluerunt Et sic aliquo
tempore vacabat imperium. licet ut predixi de facto rex francorum fatuit
imperatorem se vocari Hec lambardi sencientes qui olim a
karolo magno regni dignitate uestiti priuati fuerant et ho
norum imperio consistentium ad eam se erexerunt audaciam ut sibi aliquos
reges de facto eligerint quos non solum reges sed etiam im
peratores non timuerunt appellare propter quam excellenciam germani
grauiter excitati super huiusmodi turbatione iuris sui et defor
matione sacri imperii generale consilium hiuerunt cum princi
pibus et nobilibus Saxonie eo quod ipsi nobiles de genere
francorum orti essent Rex etenim francorum dum ipse gentem
Saxonum potius gladio materiali quam spirituali ad fidem christi
conuertisset et eos nulla arte uel potencia in cultu christi
ano continere posset quin certe quasi fera bestia in regnis ab
Quod Saxones sunt ex francis 10 milia
sencia de gentilitatis rediret errorem Ipse de populo
francorum viros elegit katholicos maiores medios et
minores numero certo decem milia Et illos in saxonia trans
plantauit distribuens cuique possessiones et terras prout
unicuique status et conditio requirebat Et vicecerso
consilem numerum de populo Saxonum transducit in francia
inferiori Quibus eidem etiam de terris et possessionibus
prouidebat et sic franci in saxonia fidem christi coluerunt
ut saxones in francia eandem fidem colere cogerent Propter hanc
itaque tamen super statu imperii germani a saxonibus tamquam a
suis fratribus consilium et auxilium requirebat Consensu ita
que unanimi et mutuaque concordi decretum existit inter eos
ut ab illa die in antea principes saxonie scilicet ipse dux et
Hic etiam quare principes Saxonie et comes marchie ad electionem imperatoris deveniunt
comes marchie ad imperatoris electionem cum principibus ger
manie interesse tenerent Quo facto processerunt ad e
lectionem Et inuocata dei omnipotentis dei gratia Dominum

heinricum ducem Saxonie in regem Romanorum futurum imperatorem concorditer elegerunt Et cuiusque magnifice et imperio se francorum regibus et lumbardis super honorem imperii preeminenciam plenariam imposuit Et qualiter ipse terram illam que est inter mosam et Renum lothoringia appellauit et eandem terram cum tota alamania regno francorum auferens imperio romano uniuit Et quomodo multis donationibus et honoribus romanum pontificem et etiam dei ministros et ecclesias sublimauit Et uita in multis scriptis sufficienter exprimitur Non oportet hic narrari Porro ab isto rege per annos plurimos de domo ducum Saxonie imperatoris eligi consueuerunt propter prefati heinrici et quorundam suorum successorum strenuitatem et benignitatem quam frequenter quo ad christi fideles et statum ecclesie exercebat Tandem etiam de illa progenie reges exiuerunt qui propter ferocitatem et tyrannidem gubernaculo romani imperii indignos se fecerunt Unde factum est ut domus ducum Saxonie non solum imperio uerum etiam ducatu et omni dignitate principatus per iustam principum sententiam priuaretur Archiepiscopus siquidem Coloniensis per eo tempore nomine philippus imperatoris heinrici et principum mandata ad hoc uolens exequi Saxoniam intrauit cum exercitu germanorum fidelium suorum circa tribus milibus militum electorum exceptis armigeris equitibus et exercitu pedestri cuius non erat numerus Et hoc modo tribus annis continuis heinricum quondam ducem patrem ottonis imperatoris ultimi de quo decretalis venerabilem de elect facit mentionem qui cum regem anglie potentem et diuitiis abundantem habebat in principibus ipsum penitus exterminabat manu potenti ducatum Westphalie et ducatum angarie sibi auferens quos ducatibus ecclesie Coloniensis usque in hodiernum diem possidet translato itaque imperio de heredibus serenissimi heinrici primi imperatoris in quorum manibus stetit

que Saxones perdiderunt imperium

Archiepiscopus expugnat Saxones regnum

imperium p ducentos annos q continue culpis eorum existenti
bus Electores vota sua infuderunt quendam nobilem de Sue
uia dictum de Stouff duxerunt per ipsum quosdam de
suis successoribus et heredibus in reges eligentes Sz
eorum dictus fredericus pre uel pro virtute uel vitio
electorum graciam meruerant nescio Sed hoc scio q ab illo tpe
imperatores parum uel modicum operati sunt laude dignum uel
vituperio de pleno suo consilio et auxilio principum germa
norum ymo per Sweuos et Bauaros atque ultios alamannos
imperium gubernaret laborabant Ita ut deinceps non regnum
germanie Theutonie seu Romanorum Sed regnum alamanie
vulgariter nuncupatur Et ita subsequencium imperio potestas
et auctoritas et imperialis augmenti desiit et vehementer decre
scere incepit cuius detrimenti causam et occasionem ego relinquo
Gelfis et gibellinis disputandam Subsequencium nempe
imperio hec due scilicet Gelfi et gebellini partes inceperunt
que quam periculose Romanum imperium leserunt multi sibi
viri ad experienciam viderunt Sed hec addicio q sic Romani
pontifices in ytalia fecundiores terras imperii sic
et germanie principes in alemania meliores terras regni
sibi et suis ecclesiis quocumque modo uel titulo congerunt et vsur
pant Ex quo non est dubium tandem regnum Romanorum et
sacerdotium abinde diuidendum esse quibus diuisis vtriusque
desolatio est futura. Domitri qualis fredericus vltimus
fuerit quem dominus Gregorius nonus deinde Innocencius
quartus destituerunt scriptura insinuat dicens percussisti caput
de domo impii et denudasti fundamentum Quis ecclesie
a longis temporibus vaticinium esse in germania q de hoc
frederici germine radix peccatrix erumpet frederi
cus nomine qui clerum in alamania et etiam ipsam Romanam
ecclesiam valde humiliabit et tribulabit vehementer Postea
sciendum est q ego audiui aliud de imperio dici vulgariter

Nota anno
h' electus e fredericus de Stauff

nota

h' diuisio e imperii et sacerdotii et regni frederici

prophetiam est quod de karolingis id est de stirpe regis karoli et de
domo regum francie imperator suscitabitur karolus nomine
qui erit princeps et monarcha totius Europe ac reformabit ecclesiam et imperium. alius karolus
et etiam Et post illum nullus omnino
amplius imperabit qui huiusmodi vaticiniis et incertis
prophetiis vult fidem adhibere adhibeat. Ego scio certius
quod creator sicut presidet creature et quod iusto dei et irreprehen-
sibili agitur iudicio ut secundum merita cleri et populi aliquando etiam
habeant advocatum aliquando nullum aliquando vero pro rege tyrannum
ad vindictam reproborum et exercitium electorum. Novissime
autem diebus istis post imperii vacationem quam triginta duos annos vacavit hic vacavit 17
vacaverat visitavit deus plebem suam et suscitavit ei
principem serenissimum dominum Rudolphum de habspurg Co- hic electus rudolphus de habspurg
mitem prope basileam in cuius electione concordi et coronatione
solempnissima sicut dei gratiam manifestis apparuit actibus
Et sicut etiam in primis promotione divinum auxilium se
subtraxit. Sed ego ad describenda huius victoriosi
regis magnalia manum retraho quoniam ad hoc me in-
sufficientem penitus recognosco. Expeditis igitur om-
nibus manifestum est ex predictis etiam Romanorum et etiam dei sic
vinculis regnum Romanorum regnum dei de quo quidem regno potest
intelligi hoc quod dixit Christus discipulis. Vobis inquit
datum est nosse misterium regni dei illis autem qui foris sunt
in parabolis. Si enim omnia in parabolis ut
videntes videant et non videant et audientes audiant
et non intelligant. Si enim omnia que misteria sunt in hoc
regno dei palam dicerentur cunctis non solum carnales et
superbi non intelligerent quinymmo ipsi pocius veritatem perver-
terent in derisum. Cum ergo tantorum Romanorum
imperatorum erga statum etiam ecclesie libertatem con-
venit ad memoriam revocari nunc absque dubio dig-
num esset stupore sed ex proterva deliberatione vel

industria regie dignitatis memoriam de libro viventium
deleret et quod saltem semel in anno pro rege vel regno romanorum
generalis oratio fieret quae etiam fieri consuevit per sacerdotes
ac iudeis et unque hanc ingratitudinem rex regum suo tempore
sibi factam requiret. Insuper ut ego vitare opinionem singularitatis
cum verecundia audeo sic sentire. Quod ad regimen universalis
ecclesie nil competentius expediat quam ut romanus pontifex
qui pro tempore fuerit dilmaniam adhabeat quod studium Gallicorum
in suo vigore floreat ut fenestris fieret ad confutandas hereti
corum versutias et errores. Et ut germanorum imperium in
suo honore dilatetur ad supprimendas gentes et omnes nati
ones et ut sacerdotium romanorum in suo robore subsistat
et firmetur ad congregandos filios ad amorem et obedientiam
per gratias competentes et iusticiam expeditam. Nec est attendenda cle
ricorum studentium indiscreta solutio cum adolescentiores
et delicatiores de cunctis mundi partibus in unum congregati
secundum suos mores ferant. Nec etiam condempnanda est presulum
germanorum secularis conversatio. Ipsi enim sacerdotium
portant Samuelis qui licet esset sacerdos tamen iudicis offi
cium exercebat. Ipse etiam regem elegit in israel et electum con
secravit. Presules siquidem germanie non sunt illius vicarii
qui relicta sindone nudus aufugit sed sunt eius vi
carii qui dixit Domine paratus sum et in carcerem et in mortem tecum
ire et in tempore tribulationis eduxit gladium et amputavit
servo principis auriculam eius dexteram. Non enim amputavit
ei peditam sed auriculam ut ostenderet quod ei caput libentissime
amputasset. Et ergo licet illi quinque ad vocem ancille christum
negarent tamen frequenter resurrexerunt fortiores. Nichil est inopi
natum in operibus. Et sicut est tempus pacis et tempus belli
sic etiam sunt homines ad pacem et homines ad bellum deputati
confidenter loquor. Si germani principes cum suis fidelibus
imperatori tamquam advocato ecclesie fideliter assisterent sic in operibus

antiquius consueverunt tunc absque dubio omnibus partibus contrita
esset patria tunc non solum grecia sed etiam caldea contremuisset
tunc egipto cuncti vises flent cantant et letantur sed ad
aquile intuitum silent et fugiunt Sic omnes barbare nationes
aliorum regnorum insignia despiciunt sed romanorum et germa
norum aquilas timent naturaliter et abhorrent Insuper non est mul
tum advertenda romanorum civium conflicta et sunt quasi innata
discordia quia licet tunc pro amore dominandi et laudi sunt dis
cordes tamen per gratiam dei in fide katholica tenacissime
sunt concordes Fateor me in pertendibus ab illorum scriptis
in quibusdam deviasse et sicut ipsi et suis originalibus
credunt veritatem excepisse Sic ego nulla puto admis
cuisse falsitatem petens humiliter veniam de erratis

Unus prohabitis velut ab illo inchoandum est exordio S pa[illegible]
verum eadem intende sine concludere narranda
omnium narrationis Cum itaque b. petrus apostolus ad predicandum
Gallus sancte trinitatis fidem tres viros sanctissimos destinavit
videlicet Eucharium valerium et maternum Et hii tres in quadam 3a
gallie Belgice provincia que dicitur Elzatia pervenissent
accidit ut b. maternus in villa que legia dicitur infirmitus
moreretur cuius corpus Eucharius et valerius ibi commendantes
ea qua venerant via cum magna festinatione ad urbem
Romanam sunt reversi Et dum starent in presentia sancti petri di
cebant ei pater sancte Ecce noster collega maternus mortuus est
et sepultus et quia sine tertio absque tuo mandato pro
cedere non expedit supplicamus ut aliud loco sui nobis ad
iungas Et dixit b. petrus non est sic faciendum Sed ut hec
facta sunt ut manifestetur gloria dei coram gentibus Ac baculum
cipite hunc baculum meum et cum ad locum sepulture per
veneritis extrahite corpus de sepulchro et supponentes
illi baculum dicite materne mandat tibi christus filius
dei vivi et servus eius petrus ut resurgas Et mirum

tibi officium in nobis tuum exequaris. Sancti Valerius et Eucharius
accepto baculo et mandato apostoli ad ecclesiam ubi Maternum
sepelierunt a die sepulture quadragesima sunt reversi
et facientes sicut preceperat apostolus dicebant Materne mandat
tibi Christus filius dei vivi et filius eius ac quo facto
mox cadaver illud quod in sepulchro xl diebus iacu
erat spiritum recepit et anima corpori se iunxit et resedit Ma
ternus surrexit et ambulavit cum fratribus suis sanus
et incolumis. Hoc signo viso fere tota illius provincie populus
glorificabat deum et baptizatus fuit in illa die in nomine domini
nostri Ihesu Christi multitudo copiosa hominum. Sancti vero Eucharius
Valerius et Maternus ubique virtutibus et signis ampli
abant fidem Christi baptizantes gentes in nomine eius. Sed Eucha
rius et Valerius infra annos duodecim decesserunt ab
hoc seculo regnaturi cum Christo. Maternus autem post diem
resurrectionis vixit annos quadraginta duos et populum
Treveren. Tungren. Colonien. ad fidem Christi convertit
In quibus etiam tribus civitatibus a se invicem per
modum trianguli pluribus quam duabus magnis dietis di
stantibus una die solempniter tres missas celebravit
et dum etiam populum Treveren. baptizaret tanta simul bap
tizandi multitudo confluxit ut baptizari oporteret
in rivulo qui civitatem irrigat et tunc Belgis di
cebatur. Et dum oleum sanctum deficeret misso reliquo oleo
totus ille rivulus consecratus oleo sacro omnibus
apparebat. Et propter hoc idem rivulus modo olevia quasi
olei via dicitur qui olim Belgis dicebatur. Et ab hoc rivo
Gallia Belgica nomen habet licet alii dicant aliter.
Porro cum sanctus Maternus post commissum sibi officium
in Colonia moreretur signo prangelii dato corpus eius
translatum est ad civitatem Treverensem. Et baculus beati
Petri cum resuscitatus fuerat in partes duas est divisus

3 missas celebravit Maternus

oleum deficiebat

cuius pars inferior cum corpore pontificis penes Treue
rim superior vero penes colonien ea qua decet reuerentia
seruatur Et est tamen quare romanus Episcopus baculum non habet
pontificalem Eciam utique b. petrus in spiritu prophetico
transmisit ad germanos etc. —
In hac igitur hystoria quedam sunt literaliter animaduertenda et que
dam figuraliter animaduertenda Et quidem autem digna est miracu
lis quod quod b. petrus in urbe remanens per baculum suum
in germania fecit mortuum suscitauit Et multitudinem
gencium huius baculi misterio ad fidem xpi conuertit
Sed quid per petrum apostolorum principem et fundamentum ecclesie
nisi regale sacerdotium intelligimus Et quid per baculum
pastoralem per quem pastor sustentatur oues errantes
ad ouile reducit et lupus rapax repellitur nisi sacerdotium
imperium id est sacerdotale regnum designatur Per baculum
si quidem pastor sustentatur dum romanorum imperator et
rena sedem nudans potestate summum pontificem et pastorem
ouium qua potest reuerencia et honore sublevat et exaltat
per baculum eciam oues errantes ad ouile reducit et mortuos mor
tuus resuscitat dum quicunque xpiani prius moribus
et scientia aut aliis erroribus a Roma ecclesia obuia de
uiantes de mandato apostolico per imperatorem materiali gladio ad
unitatem fidei reuocantur per baculum insuper lupus ra
pax repellitur dum manu imperium operentur Hunc itaque
baculum b. petrus Romanus et anthiochenus episcopus
per eucharium et valerium transmisit ad Galliam Belgicam
dum romanus pontifex per manus magnifici karoli Ro
manum imperium de grecis transtulit in germanos Hanc
igitur baculi partem inferiorem sed longiorem habet ecclesia
Treuerensis Superiorem vero et breuiorem ecclesia Coloniensis quia
licet ciuitas treuerensis antiquitate sit longior quam Co
loniensis multo tamen est inferior potestate et merito Colonia su

vel quare vero pont[ificalem]
baculum non habet

regale sacerdotium

superiorem partem baculi tenet quia non solum Coloniensis archiepiscopus regem romanorum eligere sed electum pre omnibus aliis principibus tenetur et debet consecrare in hoc romani pontificis praeferens officium qui regem electum et consecratum canonice imperatorem consecrat Romanorum.

Manifestum est igitur ex predictis omnibus quod non solum humana solercia ex necessariis et rationabilibus causis sit institutum ymo et antiqua fuerit divina revelatione presignatum quod romanorum imperium in fine seculorum transferri oportuit ad Germanos. Sed de hoc non est ipsis applaudendum cum tanto magis se ostendant reprehensibiles quanto magis ipsi se ab imperatoris obsequio faciunt alienos ymo ipsi per suam superbiam et desidiam regnum quantum in eis est vix opprimere desistunt quod eorum progenitores a deo et hominibus sanguine proprio meruerunt. Deus autem omnipotens cuius providentia totum corpus humanum ecclesie disponitur dignetur secundum suam voluntatem regnum et sacerdotium et reformare concordare ut pacem habeamus diebus nostris in ista ecclesia et fides catholica dilatetur et crescat ad laudem et gloriam nominis sui qui est benedictus in seculorum secula Amen

שמר מרכיבר תמיד לעולם ועד כל החיים יחדיו כלה

Vales

cet

De vita et moribus phorum tractaturus
multa ab antiquis doctoribus in diversis libris
de ipsorum gestis sparsim scripta in unum
colligere laboravi pleraque quoque eorum responsa no
tabilia et dicta elegancia huic libello inserui
que ad legencium consolacionem et morum informacionem
conferre valebunt

Tales phus

Tales phus Asianus ut ait laercius in libro
de vita phorum patre examio et matre cleo — al' cleobrina
bino ex tribus phenices nobilissimi athenis
claruit hic primus sapiens appellatus ad quem
septem sapientes vocati sunt fuit autem conspicuus
civis miletus ex tribus meletus et hic post — miletus
policiam naturalis phie factus est speculator et inve
tor vsque maiorum et naturalis astrologie Creditur
inter phos dicitur a quibusdam posuisse animas in
mortales et solis et lune magnitudinem invenis
se. Primus de natura disputavit et immortales animas
tradidit consiacens ex lapide et electro Abe
gypciis didicit geometriam in politicis optime
consiliatus dicit autem eum quinque ~~tranisse~~ et inter — coruisse
rogatus cur non duceret ait filiorum amor hic
Tales ~~thes~~ pauper erat vacans enim phie studiis tan
secundum pecuniam intendere non volebat cumque
ex quibusdam exprobraretur illi paupertas et ~~quod~~ — p
erat ‸ sua phia ‸ manibus vsque eum ingenio ut confun
deret exprobrantes Considerauit enim per phiam
et astrologiam cum erat peritus quod futuro anno

Ubertas magna praeter consuetudinem fieret olivarum, quia anno ubertatis magne precedenti inopia fuerat, ut plurimum post ubertatem deficiunt. Cum igitur in hyeme adhuc esset habundancia olivarum, dedit olivarum cultoribus (cultoribus) in duabus civitatibus scilicet in Mileto et Chio paucas pecunias pacta fructuum anni futuri, quod parvo (parvo) ex certo credebant; et quando ut ipse prevideat facta est inopia olivarum, multis querentibus olivas emere, precibus taxavit ut voluit et sic multas collegit pecunias. Quo facto ostendit exprobrantibus non esse pigriciam manere quin plus ex facili posset ditari, sed plus et pecunie studiis non sibi invicem convenire dicebat. Fertur de ipso quod dum ipse de nocte exiret domum suam, exiret ut astra inspiceret, incidit in quandam foveam, eo quod lugiente dixit vetula: Tu quidem, Thales, que ante pedes tuos sunt videre nequeas, quae in celo sunt potes agnoscere. Hic enim ante alios cursum celi atque vim rerum naturalium completa racione suspexit.

Hec dicta huius fuerunt ut ait Laercius in libro de vita philosophorum: Antiquissimum entium est deus, ingenitus enim; optimum entium est mundus, nam natura opus dei est;

Maximum entium est locus, namque omnia capit; velocissimum entium est intellectus, nam per universa currit; validissimum entium est necessitas, dominatur enim cunctis; prudentissimum entium est tempus, adinvenit enim omnia.

Interrogatus quid esset difficile, ait se ipsum cognoscere

nogste introgatus quid dulcissimum ait acquirere
Introgatus quid gravissimum ait senem tyrannum
sancti. Introgatus quare difforum posit ait
qui inimicos pati videat Introgatus qualiter
quis iuste vivere possit ait si aliquis in hiis alios
tempore agat Introgatus quis felix sit ait sanus
corpore Obiit autem tres anno etatis sue lxxviii
claruit vero temporibus achas regis iude

Solon philosophus unus de septem sapientibus na
tione grecie athenis claruit hic athe
niensibus leges dedit optimas quas postea ro
mani ab atheniensibus receperunt et multa bene
ficia eis contulit hic cum videret athenas
pisistrato tyranno subiectas se tyrannis
offerentibus se recessit et aput alias natio
nes habitavit Introgatus cur non sub illo
manere vellet qui nimium honoris conferre
paratus erat ait magni et virtuosi aput
tyrannos similes sunt tabulis verum quorum unus
quisque plura significat quoque vero pauciora.
Hunc solonem mortuum filium lugentem
non esse flendum ait quod nihil eo quod fleas
nichil proficeret Cui ille ego magis
ploro quod dampnum meum ~~irrecuperabile~~ irremediabile
video. Introgatus an vellet quod sui de mor
te eius lugeret ait ad hoc multis conati
bus labora ut in morte mea dolore et lamen
tis careant amicorum. Leges solonis sunt hec
Siquis parentes indigentes non alat inglorius sit

sit filii eorum qui pro re publica obierunt publice
nutriantur et doceantur et si unum odium ha
bentes quibus precavit viceversa tenus ~~taceat~~ careat
et si princeps ebriosus fuerit vote damp
net Consilia eius Consule non dulcia
sed optima intellectum fac dicere ne male lo
rendere · quar debes honorem et putas ~~tenet~~ Ser
monibus blandicia et servient in pauci debz
esse omnibus Neminem qui diu vivit dicas esse
felicem quia usque ad ultimum diem posset for
tuna mutari felicitatem eius dies inter
Rex innoia · ultimum ~~exilia~~ debentur fortune
Responsa eius ad quedam quesita sunt hec
Quid est verum ymago operum quos firmatur
verum silencia quos firmatur silencium tempore
Quid est res plures cum in loco quodam mul
loquentibus solon non loquetur Interrogatus
est utrum pre verbo inopia an stultus esset
quia taceat ait nemo stultus tacere potest
tu ipse pauper et ego tu et ego thesauros habemus reddit diviti · Interrogatus a quodam divite tu et ego thesau
ros habemus sed michi meum et tuum est dum
quia de meo nullus me invito pot attingere
et si aliis distribuo diminuere non patitur
tuus aut amisse cottidie pati distim
eciam te invito et si alii modicum tribuat
semper diminuitur Interrogatus qualiter
reddit · debet esse populi rector hic populi rector rectus sit
primus ipsum rectificare debet alioquin erit
velud is qui umbram curvam umbram faciens
umbram curvam rectificare conatur prius

rcta faciat Introgatus quid acucius gladio ait
pui hois lingwa Introgatus quis eet libe
ralis ait qui sua bona alijs libent impr
tit et alienar rer cupiditate caret Intro
gatus qualit ciuitas bene regi poss ait si
priceps et maiores scdm leges viuant
Introgatus ut homes no tm se offendent ait
si comes no passi in meu grauauerit ut pas
si hic Solon adeo toto tpe vite sue tanto
studiosus fuit ut eciam ad senile pueciis etate
studiu cottidie aliqd addiscebat Ergo octagena
narius iam moriturus in lecto decubat et assiste
tibus amicis circa illu et de quod sermoe int se
conferentibus satis iam pcessu capud erexit Int
rogatus quare hoc fecisset ait ut cu istud q
quid disputatis pcepo moriar Claruit aut
tpe ezechie regis Jude et mortuus e in cipro
Chylon philus lacedomius athenis claruit
vnus de septem sapientibus grecie ut dicitur
in pollicratico primo huius ut ait laercius int
rogauit ysopus poeta qui nam ageret iupiter
ait Chylon alta humiliat humilia vero exaltat
Introgatus quo differunt dociles ab indoctis ait
bona spe Introgatus quid difficile ait inef
fabilia tacere diligencia bn disponere et in iu
ria passu posse pacient pati Introgatus
quid e fortuna ait ignarus medicus multos
enim excecat Consule ne in quiuis maledic
proximis ne aliqs qui audit contristabitur

#senescebat sic cotti
die#

Consilia

nec inimabex aliquē quia hoc ē muliebre
Citius ad amorē calamitatē quā ad pspe
ritatē ire Senem honorare debes et nō
irridē infelicē Nō cupis impossibilia nō
festinās in via Vixit aut chylon breui lo
quis et vixit annis quinquaginta sex cla
ruit tpe ezechie regis iude

Ythacus asianus phus illustris vnus de septē
sapientibus spreuit diuicias q̄ diuites
ēē voluit vixit quasi de eo ut ait laercius
qd' quidā spanus eius filium secū interfecit
Cives aut ligatū homicida mittentes ad eū
ipm absoluit dicens Indulgencia ēm esse
potiorē supplicio qui pithacus videns vini
multitudinē crescentē In insula mitilenensi vo
lens ebrietati hoīm p̄uidere lege publica
statuit ut peccantes ebrii dupliciter punirentur
dicebat enim vnum bonum et malū esse malū
quidā extrapula Et bonū natura dicebat
eos optimas victorias que sine sanguine fi
unt Dicebat eciam prudencia virorum ēē facta bn
disponē Dicebat infortunium nō ēē vituperandam
Castitatē amore et veritatē habere fidem expe
rienciā aptitudinē amiciciā et solerciā mu
tari Quid facturus es nō p̄dicas ne deficies
irrideberis Interrogatus quid optimum ait
ad pns benefacere Interrogatus quid gratū ait ām
Quid occultū ait futurū Quid fidele ait
terra Quid infidele ait mare Consuluit aut py

priusq̄ fiat difficilia premeditari ne fiat efforciū vō veror facta

Consuluit

thacus in policia versus de moribus [illegible] vixit
annis septuaginta et claruit temporibus Joachim
Regis Jude

Bias philosophus asianus unus de septem sapien-
tibus grecie huius biantis fuerunt sentencie
honestis et seribus complate [illegible] Introgatus
tur de bonis suis non secum ~~facit~~ ait omnia ferret
bona mea mecum porto pectore enim ista gesta
bat non humeris sed animo extimando que sub
tilis mentis inclusa erat Anime morbus documenta
est impossibilia cupere alienum malum non est
memorandum Cholesius est inter duos amicos
quam inter duos inimicos iudicare Nam amicorum
alter inimicus erit inimicorum vero alter amicus
Cosuluit efficietur Amicitias possessionis firmiter servabis
perseverare indignum hominem ne laudes ob divicias
Amicitias beneficiis ad eos transferri Introgatus
quid sit in hac vita optimum ait mens bone
rectitudinis consciencia Introgatus quis sit
infortunatus inter homines ~~conformatus~~ ait qui non potest
infortunia pati Introgatus quid sit homini
dulce ait proprium Introgatus quid sit diffi
cile homini ait mutacionem in peius claruit
autem idem Bias tempore Sedechie regis Jude

Cleobolus philosophus unus de septem sapientibus
in grecia huius enigma fuit hoc ut ait
laertius unus pater xii filii horum cuilibet
nati xxx difformes est annus xii men
sium pater huius sentencie sunt complate Animos bene Consilit

fac ut ex inimico fiat primum amicus, amicum vero ~~non~~
facere stude. Magis amicorum invidias quam ini-
micorum insidias cavere debes. Cum quis ~~exsuperat~~ exierit
domo querat primo quid sit facturus, cum autem
intraverit querat iterum quid fecerit. Qui bene
vult vexare corpus, tamquam debet audire quae loqui-
tur. Dicebat contemnendam esse potius voluptatem. Mulieri
non esse familiarem. Uxorem ex paribus ducere; nam
si ex maioribus duxeris dominos habebis, non cognatos.
Mutatores fortune viriliter esse ferenda. Scripsit
autem de enigmatibus ~~primus~~ librorum tria milia
carminum. Obiit vero completis annis etatis sue
septuaginta novem.

Periander philosophus unus de septem sapientibus
scripsit dogma in duobus milibus versuum.
De dictis suis celebrioribus hec sunt: Voluptates
prosperas modestus esto, amicis vero felicibus
et infelicibus idem sis. Quodcumque promittas
observa. Nephandorum ~~emendatorem~~ non facias. Da-
rius autem Periandri tempore ~~turpe~~. Anacharsis ...
inde dicebat autem vitem habere tres botros:
primum voluptatis, secundum ebrietatis, tertium anxie-
tatis. Interrogatus quo quis posset fieri ~~vta~~
~~tus~~ potus, ait: si pocula habeat et ebriorum
in mentem gerat turpitudinem ebriantium.
Interrogatus quid sit in hominibus bonum et
malum, ait lingua. Interrogatus quid esset ~~ma~~ amicus,
ait delicatus locus ad decipiendum et ad sup-
andum inimicum. Unde ait inde pertransiens

subito sup venit et videns eum ridentem cur
ait aix nemine pnte videt ait eo ipso
rides quia solus sis gaudes ~~etiam~~ nam si cum etenim
hominibus habitares ridendi et gaudendi
submoveretur occasio etc.
Ligurgus phus ac princeps insignis apud
Lacedones claruit de hoc narrat Tro
gus pompeius li° 3° Credis aut tpe cum
infans qualescumque leges instituit ut quia
opes exemplo eorum quorum opato nichil et
observato clarior habeat nichil enim leges
in alios sanxit cuius ipse documentum non
primus daret leges vero eius hec sunt
Aurum et argentum usum ut omnium scelerum ma
teriam sustulit potem in obsequium principis prin
cipes vero ad imperiorum iusticiam formavit
psymonia omnibus psuasit administracoem
rei publice per ordinem divisit Regibus
potestatem bellorum Magistratibus iudicia et
annuos successiones Senatui custodia legum
populo eligendi senatum vel creandi quos vellet
magistratus Juvenibus aut amplius una veste
uti toto anno permisit Nec cuiusque altius p
cedi nec opulencius epulari ~~eis~~ cibaria cuius
non pecunia sed commutacione mercium iussit
pueros puberes non in forum sed in agrum
duci iussit ut primos annos non in lux
uria sed in laborem et quia ope ducerent
et agerent Virgines sine dote nubere

Iussit et vxores non pecunie causa sed proles
eligerent. Maximum honorem non diuiciarum et
potestatem sed senium esse statuit etc.

Pythagoras philosophus natione ~~[illegible]~~ samius ut ait
Iustinus negociatoris diuitis filius
fuit vnus nomine machatus vel marghkat
magnus sapiencie formatus in momentis hic
ut boetius ait dicitur primus artis musice inuen
tor fuisse. Et apud grecos dicitur per malleorum
ferientium inequalia pondera et per cordarum in
equalitate uel inequale tensionem uel per cala
morum inequalem longitudinem. Ab hoc pytha
gora ut ait Augustinus de ciuitate dei philosophie nomen
exortum est. non cum antea philosophi sapientes
appellarentur. Interrogatus quid profiteretur se
esse philosophus ait studiosum ~~[illegible]~~ uel sapiencie amato
rem quoniam confitendi se sapientem arrogantissimum
videbatur. Hic discipulis suis mandauit ut
iurarent per vnum deum et quos ydoneos
aspiciebat recipi in disciplinam iubebat. Do
cuit autem pythagoras hec enigmata et
postmodum cibalius philosophus sunt conscripta. Stateram
non transilias idem est non preter gradieris
iusticiam. Ignem gladio ne fodias id est
iratum et tumidum dominum verbis maledictis ne
lacessas. Cor pectus suum ne edas id est post
mortem vita ista ne desideras. per viam pub
licam ne ambulas id est ne multorum errorem
sequeris. hirundinem in domo ne suscipias
id est garrulos et verbosos homines eodem tecto

iurabunt

tectū habitare ne pmittas / hec sunt fugienda
et abscīnenda longius a corpe / Impericia
ab aīa / luxuria a ventre / Sedicio a ciuitate
discordia a domo / intpancia a gme / et cō
tractus rebus quinctorum dicebat ēē omnia quia
pg deum dicebat veritatem ēē colenda / que
sola deo hoies pximos facit / Affirmat eni re
nuncium ē pene lib' nō ē qui furbg inflat
aīg sloqui ignorat qui tacē nescit / Duo
gnā latinarum in actibus mulierum sunt dolor
ꝛ insidiarum / auari hoies pusillus status
breues sunt siles qbg de suis nichil vti
Interrogatus si cupet ēē diues ait diuiti
as contempno qi libertate pdunt et p
tatate putrescunt / Interrogatus qd ē in mūdo
nomen ait nichil / Interrogatus qd ē phia
ait pmeditacō mortis / cottidie de carcere
corporis educē libertate / Pythagoras apud
grecos inuenit pmo immortales ēē aias sed
errauit ponēs eas de corpibus ad corpa
transire / Claruit autem pythagoras tpe regis
assiriorum nabugodonosor

Naxagoras phus asianus Athenis
claruit hic cū diues ēēt possessio
nibus delictis studendi gra diutina pegri
nacōem assumpsit Cū aut a quodam exprobra
ret dicente nō est tibi cura de patria # ille at extensa dextra ait ymo ē m̄ cura de patria #
Cū aut pg mlta tpa reuersus ut ait valerius
et desertas suas possessiones vidisset ait
nō eēm saluus nisi ista pissent / hunc

gravis

cu discipulis disputatione graviis nunquam de filio
mortuo dixit cum a disputationibus non retraxit aliquid
vero ut ait valerius morte filii nunciata ait
non michi novum aut inexpectatum nunciatis
ego enim illum ex me natum sciebam esse mortalem
Interroganti ab amico dum senex esset ut
ab ait tullius libro de senectute athenis fuisset an senex
tu pularis an mortem in patria velles aufferret
ut in patria moreretur ait nichil necesse est undique
enim ad inferos via est Interrogatus ut ait va
lerius quis ei felix videretur ait neo ex hiis
quos tu felices existimas etc

Rates philosophus thebanus hic ut ait ieronimus
in epistola tria magna pondera auri
in mari proiecit dicens abite pessime divicie
potius vos mergam quam a vobis mergar hic
non tractans putavit non se posse simul virtutes
et divicias possidere

Symonides philosophus interrogatus quomodo quis
evaderet odio invidorum ait mundus unius
pacior si nichil ex magnis rebus habueris
aut nichil feliciter gesseris huius sentencie fuit
hec sentencia est tacere quam loqui Neminem enim ta
cendo multos vero loquendo erravisse agnovi
Remedium malorum fortuna est fortuna in
nocentem deserit sepe spes bona nunquam

Rtica philosophus magnus tharentinus cuius
a pythagoras et plato auditores fue
runt hic ut ait valerius cum eius sermoni

athenis plato interesset docuit illam capitali-
orem peste quam corporis voluptatem hominibus
a natura datam Cuius nichil inter prestabilius
deus dedisset homini huic divino muneri nec
tam inimicum esse quam voluptatem quod ut
magis intelligi possit fingebat ~~deus~~ tanta animo
incitatum hominem corporis voluptate quanta per-
cipi possit maxima et nemini censebat fo-
re dubium quin diu vita gaudet nichil agi-
tare nichil cogitatione vel ratione consequi
posset Huius sententia de anima hec est Prima
ad exemplum omnis posita est que sic illo
taliter donatur in corpore sicud vinum in vase
Nulla pestis capitalior est quam voluptas
corporis tamen avide libidinis ~~tamen~~ temere et ef-
frenate ad patiendum incitant ~~hinc~~ hinc patrie
proditiones hinc rerum publicarum eversiones hinc
cum demum scelus nullum facinus est ad quod
suscipiendum non libido voluptatis impellit
Bion philosophus ut dicit Seneca in libro
de tranquillitate quod illi nunciatum fuit in
naufragio animam suam fuisse submersam ait
iubet me fortuna expedicius philosophari
Huius iste fuit sine sepulcro aptitudo sermo
que tu audiveris ... malum hominem tecum
planda loquentem cognoscere tum loquendi
esse laudandam loquuti ait si tu in eius au-
ribus audiens taceres
g Orgias philosophus leotinus hic ut refert tullius

in libro de senectute centesimum et septimum annum
compleuit nec unquam a studio et opere cessauit Interrogatus cur tam diu vellet esse in vita ait quia nil
habeo quod senectutem meam accuset etc

Socrates phus erat adiutor gorgie in oratoribus autem sicut ut ait caladius virtutem
laudauit ut omnium bonorum totiusque prosperitatis
causam penes tria consistere dixit

in forcipibus Interrogatus quare non uxorem sibi negotiis
vsaret ait que locus hic tolet nescio et quia
esto tales et sapio locus hic nescit Nunquam
nullum potentibus facimus latere credas aiam si
ceteris hoc lateat tu tamen tibi conscius eris Con
tempne soliatas extra diuitias nequentes
eis vti posses nam ad idem pacaut tanquam
bonum habentem equum prauum sciens equitare

bladiens Odi blandientes tanquam decipientes nam vtrique
equaliter enuiat Streme attendens si fueris
amator scientie quia nosti contra ea lectionibus que non
non dum dedicistis discipulis acquire etc

Xisippus phus stoycus de elpoli cacilie
huius fuit hec sententia ut ait Seneca sa
re egeat pienes nulla re egit et tamen multe illi rebus
opus est Et contrario stulto nulla re opus est nulla
enim re vti scit sed omnibus eget Dicebat
de beneficio cogrue conferendo sic ut ait Sene
ca libro 2o de beneficiis sic est de beneficiis que
admodum de pila lusu que tandem non est dubium
que mittet dubio que recipient necte ut lusor

long altu collusorj longo a brem mittat cod
bnficiu rato z nisi vtriq psone dant z ra
pient apte nec ab hac exibunt nec ad illa
pueniet vbi debet etc

Socrates phus athenesis opinatq z q vtile
esset ciuitati q tiues ppias possessiones no
hrent sed oia eis eent qia lt vxores ppias
et no hrent sed qubz accedat indxnt ad
quabz z ea erat 2m qd tuc sua vtilitas
z sua dilcto in ciuitate eat qmoq quisque
homo quebz puer xputauit filiu suu et
eu ut filiu suu diligeret paupertate am
grauissima paciente du sustinuit qntu
asperitatem illi faciebat domestica honea
a deo fuit in psecutoibq z molestys in victq
ut pote q mud alu oim gtempto erat q
nemo eu madusitatibq tristioez nec in
ppor alacrore vidit Cu quida intrrogauit
ut cu doceret sapie precepta ait si duo precepta
sapie neccia sint vnu ut vnu taceas aliud
ut loqui discas Interrogatq a quoda iuuene
an ducere vxore an a matrimonio se abstine
deberet ait in vtroqz pnitenciam acturq es nam
si vxorez no duxer solus ex filiq caxa
ab omnib tu initius bona tua alienis he
res accipiet Si aut duxer erit ti sollici
tudo ppetua gtexta querelaz dotis expbra
to alienu matrimony grauis suspicio incerta
liberorz euctq Interrogatq a quod amq prie

esset ait mundanus sum totius enim mundi se incola
et ciuem se arbitratur nulla sibi apparuit priam
In sigillo sculptum sic erat scriptum amicus hominis
et sapientia eius inimicus hominis est stulticia eius
Dicebat autem uxorem esse quoddam tutum refugium aut
penale tormentum etc.

Amastonus philosophus dixit amicus hominis non
est qui particeps fortune non est Cum quidam
personis iuuenibus diceret Damaste nisi me adii
sent homines que admonita te suspendio per
rissem et eo inquit si me adamaret homines
quem admonita Introgatus a quibus quid
quo posset benedicere ait si non benedixer
nisi quod bene sciuer

Heraclides philosophus cui quo quidam habens fi
liam virum consuluit an eam pauperi seniori
nato prudenti an locupleti parum probato
ait prudenti viro et probato

Dyogenes philosophus introgatus quid agendum sit
homini quod non vastatur aut reddatur homo
qui non semper et nitatur qui servimus sibi ~~ipsi~~ ipsa ferendo
vice ~~vita~~ alii serviendo conuenit enim dyoge
nes homines etiam adiuentes discrepare
quare ~~quid vita~~ cistendes locum cum inter alta
voce clamabat O vos homines omnes quietis
et multis quietibus ait non vos voco sed ho
mines vos enim bestie estis qui secundum rationem
non viuit et sapientiam non studet Introgatus
que hora esset congrua comedendi ~~est~~ ait ha
// benti quando comedat hora congrua est cum famescat non //

denti vero qui breue pt Interrogatus quid esset
infirmitas ait carcer corporis Interrogatus
quid est tristitia ait carcer aie Cum quidam
garrulus sophista dyogeni dixisset quod ego
sum tu non es sed ego sum homo ergo tu non es
homo ait dyogenes hoc quod concludis falsum est
a te incepisti sed si vis illud verum fieri a me
incipe et in te concludes Iudex bonus non est
qui de se alium iudicare cognouit Qui in
nocentem condampnat seipsum vincat qui
sua sententia seipsum prius punit ~~ingstia~~ sua || reus
Si bonus fieri vis ante expelle quod in aliis de
spicis aurelius ē meditatum odire quam arcesse
quere quo medela tu sanus fuis ic
Plato phus atheniensis tpe darij regis
persar Nota in sillo platonis fuit sic scrip
tum ffaalis ē moue committi quam concitatem motu
Interrogatus per quid cognoscitur sapiens ait cum
vituperatur non irascitur et non extollitur qui lau
datur Interrogatus quo homines cognoscuntur ait
homines et vasa testea solutudo probamus illa
quidem in sono homines vero in sermone cogno
scimus Interrogatus quanto tempore debeat homo
esse contentus ait tamen acquirat ~~ut~~ quibus quod
defectum non habeat de eis que necesse
sunt ut non expediat hominibus adulari Interro
gatus quis erit inter homines debilior ait
qui suum nescit zelare secretum Interroga
tus quis inter homines esset potencior ait qui

sua sit absconde paupertatez / Interrogatus quis
int(er) hoies eet tranqor ait qui sufficit id
q(uo)d habz / Interrogatus quis e ho bonoz moz
ait qui maloz moz hoies pati pt / Et dixit
qui sua aiam q(uam) vna z gubnae no pt qua
mltoz hoim gubnato exit / Item dixit q(uod) tocius
phie robor pacia z / Item in quibusdam libris suis
inveniut ut ait Aug(ustinus) sup(er)ius erat vim vsqz
ibi z vbu tao fetim e vbi exprimit sic tint
z dnmm tanato nnstiu ic
Aristotilis phus eximius gente ma
cedo pria ... platonis discipulus
fuit / est aut astrogiua ciuitas tracia vi
cia olimpo et monte filius aut fuit nicho
motonj mati z sestie qui exmpil excalapio de este
excalapis dexut / In Sigillo ar lib fuit sit sptum
Sapienciox e q(ui) q(uo)d novit abscondit qua
qui psalat q(uo)d vixit aut dr lib p(ost) mor
//mest tez platonis amis xxiiij pt q(uo)d doces allex
andrum pt libros gponens pt vo doctine
innumeres huius sic fuit hec dessenctipo
//quod in neutre pti loquendi z qui se laudat sa
nus z et qui se vitupat stultus z difficile
in re z mle ppp(er)a amicu pbae madiex sit
semp facile / Interrogatus quare inq(ui)o hom
elimosina dedisset ait natie no malitie
misertus sum / Interrogatus a q(u)o iactati q(uo)d
eet de ciuitate magna ait / no e gsideand
de q(ui) pria q(ui)s ortus sit sed q(ua)li pria dignus
pria

sit interogatus quid amici offerre deberemus
aut caos nobis offerri optaremus ·:·
Xenocrates phūs cuidam loquati ait audi
multum loque pauca ob eam unam et aures
duas a natura suscepimus Na dixit qui xphm
dū ē condempnandus et huius dcta fuerunt hec
amico mutua me rogati petulaz ipm et
petitur pdo id
Pycurus phūs atheniensib dixit cum ho
nesta res et leta paupitas si ad naturaz
vivere nunquam eris paup Et si ad opinionē
nunquam eris dives Exiguum eni nā desi
derat opinio in mensuram diuitie sunt
ad legem nature compositus ~~ptas~~ e enī paupitas
aium salutis noticia ipi est meditai mores
Corrigi no vult qui peccare se nescit Si
homo es id qz es semp te ee cogita Stul
tu et cor meminisse oportet que ~~fin~~ oblivisci sin
Theofrastus phūs discipulus aristotilis huius
hos legimus fuisse sinas expedit
tam amicos pbatos amare quam amicos
pbare Amicitias summo lets ee optz Amici
tu blandum cave tuus vbum et dulce
Bonus amicus quius irasci amico exhibe
te que ti exibere velis pro amico plus oia
di expedit quam tu inimico vincas diffi
tile ē custodire qz plures amat moleste
est possidere qz nullus hrē vel amare dig
nat Sapiens nunquam pt ee solus habz enim

secu omes q sut boni et qd corpe no pt cogita
tone cpletur & hz copia defuit cu deo loquar
b Ennio poeta huius finis sut sapienti no
posse turbari sz ut racio eius ceteris cedat
affectibus Nullu malu z gloiosu Mors est
gloiosa mors g mala no est unde et ipse
mala sibi intulit ut pg mortez viuet feliciter
Catus poeta huius fine hc sut summa
pessimi sut fronte ilari corde vo tristi
T ullus cognomento marcus qui phus max
imus fuit vir valde studiosissimus de
quo scribit q flos & tuba romane eloquencie fuit
tulius Mors eni gtingit adolescentibus ad
versante natura et senibus grauius affligit
Vt tulius dicit qn aliqui consules redibant Ro
ma cu victoria triplex honor eis fiebat Pri
mus q omnis populus eis cu leticia obuiabat
Scdus q omnis captiui quos ceperat cor
currum vincti sequebantur Tercius q ipsi vic
tores induti tunica iouis in curru sedebat
quos quatuor eq albi usqz ad capitolium dedu
cebant It narrat ide Tullius de quodam rege q
in curia sua phm tenebat a quo quesiuit
quid eet deus phus respondens triu
dierum postulauit aducienciam Eo itm triduum
pecyt expleto illo itm maiorem pecyt
Cu rex ait mo video qd me deludis et ille
no facio dne sz deus e ita inmensus q quanto
de eo plus cogito tanto in eo plus deficio

et quid dicam non mucio etc

Atho marcus tercius philosophus et poeta latinus
hic tante constancie fuit vir ut glorie eius
nullus nunquam laudando profuit nec vituperando
nocuit hic cunas se perpetuas existimas ta-
dem tedio duplicis quartane serpim succidit
ut meliorem vitam inueniret etc

Virgilius inter omnes poetas optimus tremoe
studys eruditus est deinde sumpta toga ma- toga
gisterij mediolanum iuit postea ante breue
tempus romam profectus est hic igitur virgilius vo-
catus est quod ~~maud~~ matri eius sompniaret se virgam
parituram que usque ad celum pertingebat quod
nichil aliud fuit nisi sapientia virgilii que loquendo
de altis celum tangeret hic philosophia naturali
eruditus est nigromaticus fuit et mira quod
arte illa fecisse dicitur in porta neapolis ca-
ponie dicitur fecisse muscam eneam que
omnes muscas ab urbe expellebat Cum
virgilius diceret cuidam nepoti octauiani impera-
toris qui delectabat in capiendo aues pete
a me unum de duobus aut vis ut faciam tibi
unam auem auream quam cum tenueris in manu
capies omnes aues quas volueris aut vis quod
expellam omnes muscas de neapolis nam
ibi tot musce erant quod vix homines viuere
potuerant Cui magis eligebat bonum commune
dixit volo quod muscas expellas qui fecit
unam muscam auream quam proiecit in puteum

de quo muste exibant et tunc muste cessebat
usque ad centum annos quibus completis apparuit
maxima multitudo yrudinum ita quod homines vivere
non poterant Tunc venerunt ad quendam discipulum
virgilii qui fecit unam yrudinem auream et piecit
in puteum et statim cessaverunt yrudines Narrat
rat enim allexander in libro de natura rerum
quod marcellum neapolitanum carnes illesas
diu a corrupcione servare non poterant Ex hac
in comoditatem prudencia virgilii excepit
reducentes carnes nescio qua vi herbarum
vel verborum conditas que quingentis annis
elapsis carnes recentissime reperte fuerunt
Campanile dicitur construxisse ut turris ipsa
lapidea eodem modo moveretur sicut campane que
pulsabantur Certum est quod dicitur fecisse ut
meos nunquam pluerent Est balneum in enarra
bile et incredibile iuxta neapolim per unum
miliarium construxit in quodam monte circa ripam
maris quod dicitur terra labor adhuc est distinctum
in duodecim balneis quorum unumquodque valebat
ad certas infirmitates incurabiles Ex
medici Solernitani videntes quod dum illa
balnea sic starent cum arte sua modicum
lucrarentur ordinaverunt ut tituli ipsorum bal
nearum destruerentur ita quod infirmi ignorarent
tempus balneandi et quale balneum attendere
De virgilio eciam legitur de quadam domina que traxit eum ad medium cuiusdam

Campanile

tribus eum deridendo et tamen fecit eum stare quod omnes
homines eum viderunt postquam autem depositus erat
arte sua fecit ut non inveniretur ignis in re-
gione ista nisi in vulva illius domine ita quod
omnes volentes habere ignem illuc ibant nec
poterat ignem ab igne accendere nisi ad
vulvam illius domine Item Virgilius istos versus
composuit et fecit poni super sepulchrum suum
post mortem suam ut legentes eos memorie de-
spicerent Pastor arator eques pavi colui superavi
Capras rura hostes quoque labore fronde [?]
De capris pastus rure sato hoste subacto
Nec lac nec segetes nec spolia ulla tuli

Iulius celsus historiographus scripsit dili-
genter de bellis cesaris vs [?] libros quinque
in quibus multa notabilia continentur dicit
autem quod naturale est omnibus hominibus studio li-
bertatis incitari et condicionem servitutis odisse
et facilius invenitur qui se morti offerunt quam
qui dolorem pacienter ferant Rex enim niger [?]
est usus etc

Terentius poeta ait Ita vere corrupta
est humana natura ut aliena vicia [?] utique
magis videat quam sua Summum ius summa
est malicia Nulla est tam facilis res quin
difficilis sit si invitus facias Nonne hec
est flagitium de aliis dare consilium de foris sapere
tibi autem auxiliari non posse quod [?] dum incipias
dumque ignoras quanta [?] sint quin ignoras facilia

crut/ Malū ē ꝯsiliū qd̄ in mutarī nō pt/ Ru
plꝰ liat quā ꝑ ē plꝰ vult quā libz/ Nūquā
pidm sine pido vinat/ Qꝛ bnficiū ꝫ qꝛ petit
si bn nescis/ Necesse ꝫ ut mltos timeat que
multi timet

Aꝛto marcꝰ qui vixit nonaginta annos
ut ait Augꝰ in lib° de ci· dei In mltos cōn
hoies sape dissepe ꝫ ficte ꝯferas grās inte
danti Vi datū ne ~~rimes~~ bnficiu ꝫ pdam
Semel dedt q̄ rogat bis/ Extoq deē ꝫ plus
quā semel rogac Cassiodorꝰ ait ipō munē
magis acqrit tu oportus digna prant/
Nemo a deo crudel ꝫ q̄ ad collata bnficia
nō ~~insteat~~ Nullꝰ amor durat nisi fructꝰ
ꝯuat amorē/ Nūbꝫ ē tāti muneꝛ dignꝰ
quāta fecit &c

Tullius firmanꝰ de bta vita Sapia n
in aliq̄ actu fuerit qᵒ sua exerceat
manib ꝛ falsa est Jeromꝰ ait/ Qui de
mcāa nō habz nc mdutꝰ ꝫ vistea me
ꝛ latmorꝛ quauis spualis sit nō imple
uit legem xisti

Seneca ait in lib° tuo Miserꝛ te indico q̄
nunq̄ fuisti miss Nēo sciit qꝛ potuerit
nc tu qꝛ ipē Aꝛelꝰ ē pauca agē caute
quā multꝛ intesse pidose Impbū esse
dicitꝰ q̄ pudiciciā ab vxoē exigit/ cū ipē
sit corupto alieaꝛ vxoꝛ/ Nullꝰ amicicia
ꝑ adulatoꝛ acqꝛ/ lauda pte vitupa ptuis
pace

Silit xputada z nimia laudato sitit in mode
rata vitupato Qui corrigit derisore ipe
sibi iniuria facit Qui arguit impiu ipe
sibi macula gnerit Plinius dixit Quidā
vos puto btos quibus deoꝝ munere datu est ꝗ
facie scribenda ꝗ scribere legenda beatissimos
vero quibus vtruqz

Alexius dicit Antiqui patres eos qui
principes venerari nescinert in quo bz
fatiuq in cursu rex credidexut Qui affectat
famē comoda pecunie sprevit augmento
Ista iudex debz respicē psonas hoim iura
publica certissime sut humane vite sollacia

Salomon dixit Qui est adult ppter in
opiā cordis pdet aiaz sua turpitu
diez et ignoiaz congregz z obbrobria illi
non delebit Non est capido nequis sup
caput colubri nec ira sup ira mulier
Qui ambulat fraudulent reuelat archa
na Meliora sunt vulnera delegentis quā
fraudulenta oscula odientis Qui blandi
sermonibus loquit amico suo no z amicus
sed potius mendax Qui aliena vicia te
mere maifestat sua intempestiue cōmia
audiet Vnius etatis sut qz fortit sunt
que no p rei publice vtilitate fiunt
eterna sunt O quam qmedabilis fame
est cui militat honor

Philosophus dixit Bona mulier

fidelis custos est Si vxor mala eam feras
ut quomodo feras potes / Sepultus sit aput
sit aput te sermo quem audiueris Se-
crete amicos admone palam vero lauda
Non timebis verba acerba sed blanda vel
Deo gracias .

...ים חידה כמשניות פצירת שירים תמי...

חמדת שניות צאנו יציע לרושש...

ארבעה מלכיות נדרש נא במיתר...

...שר שמענו כן עוד חיש נא להטיב לנו בטוב...

...ה ... כאית הטוב שמך ולך נאה להודות...

...יצו ברכינו בברכה המשולשת בתורה הכתובה ע...

...בדר האמורה מ... עם קדושך

fexab
aput
Ec
lauda
unda ici

אאמיר

מסתר ... עוז חביון אערכה פלאותיו וו לו כה
אומירה שב אלהים עליון ביאור פלאיו אטית כנע
בעשותו נוראות לרודי לעז בארץ מצרים שדה
צא הראה נוראותיו ולעתיד נו יראה מפעלותיו
זכר עשה לנפלאותיו   יזכ   והראה גבורות מעוזו
פלאיו לעמיתיו במימיני ובזרוע עוזו   קדוש
כח ידיעותיו נטות מהיצבת זרועו אשר בר